ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN ÇIKARILIR

ADALET DERGİSİ

YIL : 41

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

SAYI :2

157

Adalet Dergisine abone olma ve kitap alma şartları

1 — Adalet Dergisine abone olmak ve Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan kitaplardan satın almak istiyenler:

a) Yayım Müdürlüğüne bir mektupla adreslerini ve abone veya kitap isteklerini bildireceklerdir.

b) Kitap veya abone bedelini bulundukları yer mal sandığına yatıracaklar ve karşılığında alacakları (hasılatı müteferrika) makbuzunu ya mektuplarına bağlı olarak gönderecekler, yahut ta oturdukları yer C. Savcılığına teslim edeceklerdir.

c) C. Savcılığı teslim aldığı makbuzu ve istenilen kitap veya aboneyi ve alıcının adresini Adalet Bakanlığına gönderecektir.

d) Kitap ve dergiler ayrıca posta ücreti istenilmeksizin Bakanlık Yayım Müdürlüğünden alıcının adresine yollanacaktır.

e) Adalet Dergisinin kapağında gösterilen kitaplardan başkasını almak istiyenler o kitabın mevcudu olup olmadığını daha önce Yayım Müdürlüğünden sormaları ve ona göre istemeleri lâzımdır.

Dergiye konulması isteniten yazılar doğrudan doğruya Bakanlığa gönderilir. Yazıların Dergiye konulup konulmayacağı bildirilmez ve konulmıyan yazılar geri verilmez. Dergideki yazılarda öne sürülen düşünce ve inanlar yazarların düşünce ve inanlarıdır.

157

ADALET
DERGİSİ

Yıl : 4 Şubat : 1950 Sayı : 2

İÇİNDEKİLER

İNCELEMELER :

		Sahife
Dr. ENVER KARAN	İş kazaları ve meslek hastalıkları	155—157
Dr. A. P. ÖZÜBÜYÜK	İsviçre Bern Kantonu Adlî Teşkilât K.	158—173
Dr. REŞAT D. TESAL	Suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim hakkında Milletlerarası Uzmanlar Grubunun verdiği rapor.	174—185
VOLF ÇERNİS	İçtihadı Birleştirme kararı bekleyen iki lar Grupunun verdiği rapor.	174—185
ALİ ARCAK	Çıraklık sözleşmesi.	194—219
GÜZİDE ALPAR	Karı koca arasındaki hukukî tasarruflar....	220—225
Ord. Prof. Dr. E. HİRŞ	Konferans : Kanun hükümranlığı	226—234
BİBLİYOGRAFYA		235—248
İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİ KARARLARI.		249—258
YARGITAY HUKUK KARARLARI.		259—266
YARGITAY CEZA KARARLARI.		267—275

156

160

İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

Yazan : **Dr. Enver KARAN**
Adli Tıp İş. Um. Md. Mua. ve Meclisi Üyesi

İş kazaları ve meslek hastalıklarında tıbbî ekspertiz (bilirkişilik) ve bazı adlî tıbbı ilgilendiren meseleler iş kazaları ve meslek hastalıklarında evvelce hattâ Cumhuriyet idaresine kadar kesin bir usul olmayıp her Yargıç kendi görüş, biliş ve içtihadına göre bir karar verir ve bu suretle başka başka mahkemelerde eşit olaylar hakkında muhtelif kararlar çıkar ve dâvalılar ayrı ayrı ceza ve tazminata hüküm giyerler idi.

İstanbul Asliye Birinci Hukuk Başkanı ve eski Adliye Nazırı Abdurrahman (paşanın) oğlu Feyzi Daim ilk defa olarak havagazı zehirlenmesiyle ölen Divanyolunda bir sucunun şirkete ödeteceği maddî tazminat miktarı hakkında sigortalardan insan ömrünün ortalama ne kadar kabul edildiğini ve tazminat miktarının ne olabileceğini sormuş idi. İşte bu suretle başlayan sorular neticelerinde görülen isabetler gözönüne alınarak bütün mahakim tazminat tâyininde fen adamları bilirkişilerin, adlî tabiplerin ve nihayet de Adlî Tıp Kurulunun reylerine müracaata başlamış ve kararlar neticesi de bugünkü tekemmül derecesine varmıştır. Bu kere 4772 sayılı kanuna dayanılarak çalışma ve Sağlık Bakanlığınca neşredilen (iş kazası ve meslek hastalığı sonucu malûllüklerin meslek kazanma gücünü ne nisbetle azaltacağı hakkında) ki tüzük bütün malûliyet yüzdeleri için bir asgarî bir de azamî had göstermiştir. İşte bu hadler arasında mağdurun iş ve gücüne ve sair hususiyetine bakarak karar vermek hakkı kısmen de bilirkişiye ait bir mesele olduğundan aşağıda bildireceğimiz ahvalin gözönünde tutulması elzemdir.

Yaş : Alelumum ortalama insan ömrü Yargıtay kararları ile de tasdik edildiği vechile 65 yıldır - Yalnız bu hadde erişmesine engel kendisinde herhangi bir şekilde ve o hadiseden mütevellit olmayan bir hastalık veya bünyevî bir arıza bulunmaması şarttır - Ağır ve el ile çalışır mesaî erbabında bu haddi bazan altmışa indirmek icap edeceği gibi tazminat takdirinde şahsın sermayedara vereceği randuman bakımından yaş miktarını kazanca göre bir kaç bölüme ayırmak da muvafıktır.

Meslek : Mesleğin bu hususta mühim rolü vardır. Yazı yazan bir kâtip ile bir rençberin el parmağı bakımından tazminat miktarı değişir.

Cinsiyet : Hâdiselere karşı kadın ile erkek arasında gerek ruhî ve ge-

rekse maddî mukavemet başka başka şekillerde tezahür edebileceği gibi neticeler de bittabi ona göre değişir.

Sosyal durum : Dâvacının içtimaî durumuna göre tazminat miktarı değişir. Hürmete şayan bir şahsın meslekî hususta alacağı tazminat mesleksiz alelâde bir şahsın alacağı tazminat arasında fark bulunur.

Malûliyetin vahameti : Hâdisenin vücutte yapacağı arıza şahsa, bünyeye göre değişebileceği gibi bilahara evvelce selim görülen bir akibetin vahimleştiği veya vehamete doğru gittiği görülebilir. Meselâ vücude giren bir mermi evvelce şahıs üzerinde mühim bir arıza bırakmadığı görüldüğü halde bilahara mauf noktanın şeklini değiştirdiği veya değiştirmek üzere bulunduğu göze çarpar ki tazminat miktarı tâyininde bu hususun gözönünde tutulması lâzımgelir.

Şahsın solak olması : Şahsın solak ve malûliyeti de bu elde ise (çalışan el) olması dolayısiyle tazminat sağdaki ele kıyasen verildiği gibi sağ el de tamamile sol el gibi muameleye tâbi olur. Tesbit edilen malûliyet derecesine göre mağdurun alacağı tazminatın paralandırılması istenir. O zaman dâvacının yevmiye veya aylıkla çalıştığı aranır. Eğer yevmiye ile çalışır ise Cumhuriyet, Zafer, Şeker, Kurban, Yılbaşı, 23 Nisan, 1 Mayıs günleri ile pazar tatili çıkarılmak ve şahsın bir kaç gün de hasta kalacağı gözönünde tutulmak suretile seneyi 298 gün (yeni iş hukukî mevzuatı 300 gün kabul ediyor) aylıkçılar için ise bittabi seneyi on iki ay üzerinden hesabı yürütmek icap eder.

Hâdise tarihi : Hâdise tarihinin hesapta ehemmiyeti vardır. İş bilirkişiye havale edildiği zaman olaydan epeyce müddet hattâ bazan seneler geçmiş olabilir. O zaman vak'a tarihinden hesap gününe kadar geçen müddete ait tazminat miktarından dâvacının lehine olmak üzere faiz zam edileceği gibi hesap gününden geçecek son zamana ait tazminat miktarından da dâvacı aleyhine faiz tenzil edilir .Ve bu suretle elde edilen yekûn resülmale kalb ile neticeyi tâyin mümkün olur.

Yeniden sakatlanma : Vak'adan evvel sakat olan birinin yeniden başka bir sakatlık daha alması halinde verilecek tazminatta son sakatlık ile azalan kazancını hesap etmek lâzımdır. Yani verilecek tazminat iki sakatlığın mecmuu üzerinden olmayıp şahsın evvelce sakat bulunması gözönünde tutularak son hâdiseden mütevellit ikinci munzam sakatlığın ödenmesidir. Bir de parmakların birbirlerinin yerini tutma ve tamamlamağa mütemayil olduklarından bir parmağı eksilen elin kaybında bu parmağın eksikliğini hesap ederken işçinin eksikliğe alışkanlık ile oldukça buna istinas edeceğini de gözetmek mecburiyeti vardır. Ancak raporda bu hususat ayrı ayrı bildirilmelidir ki yargıç hesabın yanlış olduğunu zannetme-

sin. Resmî etibbayı Adlî Tıp bakımından ilgilendiren bir kaç nokta hakkında da bu vesile ile tenvir etmeyi muvafık görüyorum.

1 — Türk Ceza K. nun 456 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında devamlı uzuv zafiyeti ve aynı maddenin 3 üncü fıkrasında da uzuv tatili bahis mevzuudur. Şimdi herhangi malûliyet vukuunda bilhesap elde ettiğimiz miktar yüzde yirmi beşe kadar (yirmi beş dahil değil) bir kaybı ihtiva ediyor ise buna devamlı uzuv zaafı ve bu rakamdan yukarısı için de uzuv tatili vardır deriz. (Adlî Tıp Kurulu kararıdır).

2 — Yine T. C. K. nun 456 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında (çehrede devamlı sabit eser) diye bir kayıt vardır. Çehrede olan yaraların malûliyet yüzdesini bulabilirsek de teneddüb yerinin çehrede sabit eser sayılıp sayılmıyacağı hakkında hiç bir yerde tafsilât yoktur.

Bir yaranın yüzde bıraktığı eserin sabit yani zamanla silinip görünmez bi rhale gelip gelmiyeceğinin takdiri tabiatile bir tıp işidir. Böyle bir eserin sabit olduğu anlaşıldıktan sonra onun yukarıdaki maddede yazılı (çehrede sabit eser) sayılıp sayılmaması yani şahıs için mayub bediî bir kusur ad edilip edilmemesi işine gelince : Kanunun başka bölgelerdeki yara izlerini bahis mevzuu etmeyip yalnız yüzdekine inhisar ettirmesi bunun devamlı zaaf veya uzuv tatili gibi sıhhat ve iş kabiliyetinden ayrı olarak mütalâa eylemesinden de anlaşılacağı üzere kanunun bu çevredeki görüşü tamamiyle şekle matuftur. Binaenaleyh bir yara izinin şekli kusur sayılacak neviden olup olmadığının takdiri bir tıp işi bulunmadığından doktorun bu hususda mütalâa dermeyanı da muvafık olamaz. Çünkü yaralının cinsine, içtimaî durumuna ve bulunduğu muhitin yaşayış ve düşünüşüne göre çehredeki bu mayub izin kabul şekli değişir. Nasıl ki Yargıtay kararları da bunu tıp işi olarak kabul etmemektedir.

Bu münasebetle 456 ncı maddenin üçüncü fıkrasında yine meslektaşlarımı alâkadar eder bir cihet vardır. O da (çehrenin daimî değişikliği) meselesidir. Yüzde olan yaraların malûliyet yüzdesini söylediğim gibi bulabilir isek de yara eserinin çehrede yaptığı harabiyetin yukardaki kanun maddesine uyar bir daimî değişikliği mucip olduğunu ne suretle anlıyabileceğimiz hakkında hiç bir yerde kayıt yoktur - Yargıtayın bir kararı bu hususu pek güzel aydınlatmaktadır - Tanıdığınız bir şahsı gördüğünüz zaman hemen teşhis edemeyip tanıyamaz iseniz işte bu hal çehrede hasıl olan yaranın verdiği bir tebeddüldürki buna da çehrenin daimî değişikliği denir.

Velhasıl bilirkişilerin maddî tazminat takdirinde daha bazı esasata riayet etmesi lâzım isede hulâsatan verebileceğimiz malûmatı bundan ibaret gördük.

163

İSVİÇRE BERN KANTONU ADLİ TEŞKİLÂT KANUNU

(31/Ocak/1909) (1)

Çeviren : Dr. A. P. GÖZÜBÜYÜK

I — Adlî makamlar

Madde : 1 — Hukuk ve ceza alanlarındaki adalet aşağıda gösterilen makamlar tarafından yerine getirilir.

1) Yüksek mahkeme ve daireleri (Lacour supréme et seschmbres);

2) Cinayet mahkemeleri (Les assises);

3) Bölge mahkemeleri (Lestribunaux de district);

4 — Mahkemeler başkanları (Les Présidents des tribunaux);

5 — İş mahkemeleri (Les tribunaux de prud'hommes);

6 — Ticaret mahkemeleri (Les Tribunal de Commerce);

Madde : 2 — Bu adlî makamların salâhiyetleri mütaakıp maddeler hükümleri dışında Hukuk ve Ceza Usulü Kanunları ile tâyin olunmuştur.

A. Yüksek Mahkeme :

Madde : 3 — Kantonda en az onsekiz ve en çok yirmi üç üye ve sekiz yardımcıdan terekküp etmek üzere bütün kanton için bir yüksek mahkeme teşkil olunur.

Başkan, Üyeler ve yardımcıların seçilmeleri usulü anayasa ile tâyin olunmuştur.

Başkan yardımcısı yüksek mahkeme üyeleri arasından yüksek mahkemece seçilir.

Madde : 4 — Yüksek mahkemenin başkan ve üyeleri Başkent veya civarında ikametle mükelleftirler.

Bununla beraber, Adalet işlerinin iyi bir şekilde tedviri için mahzurlu olmamak şartiyle, yüksek mahkeme üyelerinden bir veya diğerinin başka yerde ikametine müstesna olarak müsaade edebilir.

Madde : 5 — Başkanın mânii halinde kendisine başkan muavini; Başkan muavininin mânii halinde üyelerin en kıdemlisi ve şayet üyeler aynı derecede kıdemli iseler en yaşlısı vekâlet eder.

---

(1) Bu kanunun 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 22, 50, 61, 67 ve 84 üncü maddeleri 30 Haziran 1935 tarihli kanunla tadil edilmiştir. Metin tadillere göre tercüme edilmiştir.

Madde : 6 — Yüksek mahkemenin karar verebilmesi için üyelerden en az onbirinin mevcudiyeti şarttır. Yüksek mahkeme yirmibirden fazla üyeli olduğu zaman nisap onüçtür.

Bundan başka, oturuma katılan yargıçlar adedinin, Başkan dahil, daima tek olması lâzımdır. Gerektiğinde, oturumdan çekilecek yargıç kur'a ile tesbit olunur.

Başkan münhasıran, verilen oylar eşit olduğu zaman ve mahkemece yapılan tâyinlerde ancak oyunu kullanır.

Madde : 7 — Yüksek mahkemenin karar vereceği hususlara ve yapacağı tâyinlere ait yetkisi kanunla tesbit edilmiştir.

Yüksek mahkeme, daireleri vasıtasiyle Adalet makamlarına ve memurlarına, mahkemeler zabıt kâtiplerine, kâtiplerine ve müstahdemlerine, Adlî vazifelerinin ifası bakımından, nezaret eder.

Yüksek mahkeme devlet memurlarının ve müstahdemlerinin azline karar verir.

Hususi kanunlarında gösterilen tedbirler mahfuz olmak üzere, nezaret makamları mürakabeleri altında bulunan memurlarla müstahdemlerden vazifelerini ihmal edenleri tevbihle veya ençok 200 franka kadar para cezasiyle cezalandırılabilir.

Bundan başka, nezaret makamları, bunların en çok altı ay müddetle işten el çektirilmelerini veyahutta azil edilmelerini yüksek mahkemeye teklif edebilirler. Eğer Yüksek Mahkeme teklifi tasvip etmezse daha hafif bir disiplin cezası verebilir.

Büyük Meclis, (Kanton Teşrii Meclisi) Adli makamların idarî muamalelerine ve Adalet daireleri küçük memurlarına nezaret etmek üzere yüksek mahkeme nezdine daimî olarak bir müfettiş memur edebilir. Müfettişin salâhiyetleri, seçilmesi usulü, vazifesinin devam müddeti ve aylığı bir kararname ile tesbit olunur.

Madde : 8 — Yüksek mahkeme Büyük Meclisin murakabesi altındadır. Her yıl, yüksek mahkeme, Kantondaki adalet işlerinin umumî durumu hakkında Büyük Meclise bir rapor verir; Yüksek Mahkeme raporunda hususiyle tesbit edilen aksaklıkları ve boşlukları ve temenni edilen ıslahatı tebarüz ettirir.

Madde : 9 — (Değişik) — Adalet işlerinin görülmesi bakımından yüksek mahkeme her biri üçer üyeden terekküp etmek üzere bir cinayet dairesi, iki ceza dairesi ve üç hukuk dairesine ayrılmıştır.

Ticaret mahkemesinin teşekkülü için, bundan başka, ayrıca 1 - 3 istinaf yargıcı tâyin olunur.

Ceza dairesinin üç üyesi ile bir itham dairesi ve yüksek mahkemenin yedi üyesi ile bir Temyiz Mahkemesi (Kanton Yargıtayı) teşkil olunur.

Üç istinaf yargıcı ile Kanton Sigortalar Mahkemesi (Tribunal Cantonal des Assurances) ve aynı derecede icra ve iflâs işlerine hususi hükümleri gereğince nezaret edecek Kanton makamı (icra tetkik mercii) kurulur.

İşlerin devamlı surette fazlaca artması halinde, Yüksek mahkeme ikinci bir cinayet dairesi teşkil ve Başkanını tâyin eder. On ikinci maddenin birinci ve ikinci paragrafı tatbik olunabilir.

Madde : 10 (Değişik) — Yüksek mahkeme muhtelif şubelerinin (sections) üyelerini iki sene için tâyin eder. Sonradan zarurî görülecek nakiller hizmet devresinden geri kalan süre için yapılır.

Yüksek Mahkemenin başkanı veya başkan yardımcısı hukuk dairelerine, her biri bir daireye olmak üzere, başkanlık ederler. Diğer şube başkanları iki sene için Yüksek Mahkeme tarafından tâyin olunur. Her şubeden başkan yargıçlardan birine oturumlarda kendi yerine başkanlık etmeye yetki verebilir.

Madde : 11 (Değişik) — Ceza şubelerinin vazifesi Ceza Usulü Kanunu ve hukuk dairelerinin (İstinaf Mahkemeleri) vazifesi ise Hukuk Usulü Kanunu ile tesbit olunmuştur.

Madde : 12 (Değişik) — İki ceza ve üç hukuk dairelerinden her biri dâvalara tam salâhiyetle bakarlar. Tam nisap ceza dairelerinde beş üye, hukuk dairelerinde dokuz üyedir.

Madde 13 — (Değişik) — Dairelere işlerin ne şekilde tevzi edileceği ve nasıl yürütüleceği yüksek mahkemece yapılacak talimatname ile tesbit olunur.

Madde : 14 (Değişik) — Müzakerelerin muteber olması için yüksek mahkeme dairelerinin tam olarak toplanması lâzımdır.

İstinaf Mahkemesinin umumî oturumu için yedi üyenin hazır bulunması kâfidir.

Madde : 15 (Değişik) — Oturuma mazereti dolayısiyle katılamıyan üyenin yerine yüksek mahkeme başkanı diğer daire üyelerinden veya yardımcılarından birini tâyin eder.

Cinayet dairesi başkanı, diğer dairelerden hiç bir üye temini mümkün olmadığı takdirde, bakılacak dâvanın ilk tahkikatını yapan sorgu hâkimi müstesna, Adalet mensupları veya avukatları ve noterleri olağanüstü yardımcı olarak cinayet dairesi veya cinayet mahkemesi oturumlarına davet edebilir.

166

Madde 16 — Yüksek mahkemenin bir başkâtibi ve miktarı, Büyük Meclisce tesbit olunan, daire zabıt kâtipleri vardır.

Yüksek mahkemenin ve hukuk dairelerinin hizmeti mübaşir tarafından ve ceza dairelerinin hizmeti ise jandarma tarafından ifa olunur.

Madde : 17 — Yüksek mahkeme zabıt kâtibi, daireler zabıt kâtipleri ve mübaşir yüksek mahkeme tarafından tâyin olunur. Müstahdemler yüksek mahkeme zabıt kâtibi tarafından seçilir.

Madde : 18 — Yüksek mahkeme veya daire zabıt kâtipliğine seçilebilmek için Bern Kantonunca verilmiş bir avukatlık veya noterlik ruhsatnamesinin hamili olmak ve iki millî dili bilmek lâzımdır.

Madde : 19 — Yüksek mahkeme zabıt kâtibi ile daireler zabıt kâtiplerinin ve mübaşirin vazife ve salâhiyetleri, bu hususa dair kanun hükümleri mahfuz olmak şartiyle, yüksek mahkemece yapılacak bir talimatname ile tespit olunur.

B — Cinayet Mahkemeleri :

Madde 20 — Kanton, ceza dâvaları bakımından, beş cinayet mahkemesi çevresine bölünmüştür. Bu çevreler şunlardır :

Birinci çevre : Frutigen, İnterlaken Vs.

Bu bölünüş Büyük Meclis kararnamesi ile tadil olunabilir.

Madde 21 — Cinayet mahkemeleri jüri üyelerinden ve yüksek mahkeme ikinci ceza dairesinden (cinayet mahkemesinden) terekküp eder.

Madde 22 (Değişik) — Jüri üyeleri cinayet mahkemesi çevresi seçmenleri tarafından seçilir.

Seçim çevreleri Büyük Meclis seçimi için teşkil edilen bölgeler (cercles) tarafından tesbit olunur. Her seçim çevresinde 1500 kişi için bir jüri üyesi tâyin olunur. 750 yi aşan nüfus kesirleri için de bir jüri üyesi seçilir. Her bölgenin jüri üyesi adedi federal nüfus sayımına göre Kanton hükümeti tarafından tesbit olunur.

Madde 23 — Jüri üyelerinin seçimi her dört yılda bir bölgedeki memurların tamamen yenilenmesile birlikte ayni zamanda yapılır. Jüri üyeleri izafi ekseriyet usulüne göre seçilir. Vazifeleri seçildikleri yılın bir ağustosunda başlar ve vazifelerinin dördüncü yılının 31 Temmuzunda sona erer.

Madde 24 — Cinayet mahkemesi çevresinde ikamet eden ve 25 yaşını doldurmuş olan her seçmen jüri üyesi olarak seçilebilir.

Jüri üyesi seçilemiyecek olanlar şunlardır:

1) Kanton veya federasyon idari ve adli memurlariyle devlet tarafından işletilen sınai teşebbüsler memurları;

2) Devlet Hizmetindeki kilise mensupları;

3) Kanton, Belediye ve federasyon polis müstahdemleri, tevkif evleri müstahdemleri (ceza evleri, mecburi çalışma ve disiplin yerleri, akıl hastaları, fakirler ve içki müptelâsı kimseler yurtları Vs.)

Madde 25 — Aşağıdaki kimseler jüri üyeliği vazifesini kabule mecbur değillerdir :

1) Vatandaşlardan 60 yaşını doldurmuş olanlar;

2) Evvelki seçim devresi listesinde ismi bulunanlar ve bu devrede Jürinin dört dönemine iştirak etmiş bulunanlar;

3) Hastalık veya malûliyet sebebiyle bu vazifeyi ifa edemiyenler,

Madde 26 — Jüri üyesi olarak seçilen diğer bütün vatandaşlar tâyinlerini kabul ile mükelleftirler.

Jüri üyeliği vazifesini ifayi reddeden kimse cinayet mahkemesi tarafından en çok sekiz güne kadar hapis ve devre sona erinceye kadar siyasi haklarını kullanmaktan memnuiyet cezasiyle cezalandırılır.

Madde 27 — Jüri üyelerinin tâyini umumî seçimler hakkında yürürlükte bulunan esaslara uygun olarak yapılır.

Seçim ameliyeleri bittiğinde bu ameliyelere müteallik tutanaklar herkesin ıttılaını mümkün kılmak üzere sekiz gün umumî yerde astırması için bölge idare âmirine verilir ve idare âmiri seçilen vatandaşların tâyinini hemen tebliğ eder.

Madde 28 — 24 üncü madde hükümlerinin ihlâli hakkındaki şikâyetler ve jüri üyeliğinin reddine dair beyanlar (mad. 25) tutanakların verilme müddeti içinde veya tâyinlerin ilânını takip eden sekiz gün zarfında yazılı olarak ispat vasıtaları ile birlikte yüksek mahkemeye sunulmak üzere bölge idare âmirliğine (Préfet) verilir. savcılık ve alâkadar vatandaşlar da şikâyete yetkilidirler.

Madde 29 — Seçim ameliyeleri bitince, yüksek mahkeme her cinayet mahkemesi çevresi jüri üyelerinin isimlerini ayrı bir listeye yazdırır. Her sorgu yargıcının kendi çevresinde ikamet eden Jüri üyelerinin isimlerini ihtiva eden bir liste bulunur. Listeler resmî gazetede ilân olunur.

Madde 30 — Tâyininden sonra jüri üyelerinden birinin seçilmeye mani hali olduğu meydana çıkar veya anlaşılır veya bir jüri üyesi ölür veya cinayet mahkemesi çevresini terk ederse, ismi listeden silinir.

168

Belediye başkanları, adlî polis müstahdemleri bu gibi halleri (vukuatı) kendi bölgeleri sorgu yargıcına ihbar ile mükelleftirler. Sorgu yargıcı keyfiyeti ve bizzat öğrendiği halleri kaydın silinmesine emir vermesini temin için yüksek mahkemeye bildirir.

Madde 31 — Yüksek mahkemece tamamlayıcı seçim yapılmasına lüzum görülmüş olmadıkça, tâyinleri zamanında uzaklaşan veya sonradan isimleri listeden silinen jüri üyeleri yerine başkaları tâyin olunmaz. Bu takdirde geri kalan devre için seçilecek jüri üyeleri bölge mahkemesi tarafından tâyin olunur.

Madde 32 — İkinci ceza dairesi cinayet mahkemelerinin toplanması için lüzumlu tedbirleri alır. Cinayet mahkemesi her çevrede senede en az üç dönem yapar.

Madde 33 — Cinayet mahkemesinin her döneminde 30 jüri üyesi davet olunur. Yüksek mahkeme başkanı, yüksek mahkeme üyelerinden tâyin edeceği iki üye huzurunda, bu jüri üyelerini çevre jüri üyeleri arasından kur'a ile seçer.

Cinayet mahkemelerine verilen işler için jürinin teşkil tarzı Ceza Usulü Kanunu ile tanzim olunmuştur.

Madde 34 — Jüri üyeleri Büyük Meclis kararnamesi ile tesbit edilen huzur ve yol ödeneği alırlar.

Madde 35 — İkinci ceza dairesi zabıt kâtibi cinayet mahkemesi oturumları tutanaklarını yazar. Cinayet mahkemesi başkanı zabıt kâtibinin mânii halinde yerine mahkeme zabıt kâtiplerinden, çevre avukatlarından ve noterlerinden birini tâyin eder.

Cinayet mahkemesi hizmetini yapmak üzere kanton polis teşkilâtından lüzumu kadar âmir ve memur alınır.

C — Bölge (asliye) mahkemesi :

Madde 36 — Bölge mahkemesi (asliye mahkemesi) bir başkan, dört üye ve dört yardımcıdan terekküp eder.

Mahkeme, üyeleri arasından birini, ikinci başkan tâyin eder.

Yargıçlardan birinin mazereti halinde yerine hemen bir yardımcı vermek imkânı yoksa, mahkeme başkanı oturum yapmak için, bölge vatandaşları arasından rey hakkını haiz olan ve 25 yaşını dolduran fevkalâde bir yardımcıyı davete salâhiyetlidir. Başkan aynı iş için yalnız bir fevkalâde yardımcı davet edebilir.

Madde 37 — Mânii halinde başkana ikinci başkan vekâlet eder. Eğer

ikinci başkanın da bir mânii çıkmış ise üyelerden en kıdemlisi ve şayet kıdem dereceleri aynı ise, en yaşlısı başkanlık vazifesini ifa eder.

Madde 38 — Karar için başkan, dört üye veya dört yardımcının hazır olması lâzımdır. Hüküm verilecek ise, dâvanın esasına mütaallik usuli muamelelere iştirak etmiş bulunan yargıçlardan en az üçünün huzuru lâzımdır. Başkan münhasıran verilen oyların eşit olması halinde ve mahkemece yapılan tâyinlerde ancak oyunu kullanır.

Madde 39 — Bölge mahkemesi işlerin aceleliği gerektirdiğinde sık sık ve kaide olarak ayda en az bir defa toplanır.

Adî duruşma günleri yılbaşından evvel mahkeme tarafından tesbit ve resmî gazetede ilân olunur.

Madde 40 — Bölge mahkemesinde bir zabıt kâtibi bulunur. Zabıt kâtibi mahkemenin duruşma zabıtları yazar. Mahkemeye mütaallik diğer vazifeleri Usul Kanunu ile ve Usul Kanununda bir hüküm yoksa yüksek mahkemece yapılacak bir talimatname ile tâyin olunur.

Madde 41 — Bölge mahkemeleri zabıt kâtipleri Kanton Hükümeti tarafından tâyin olunur. Zabıt kâtibi olmak için Bern Kantonu avukatlık veya noterlik ruhsatnamesini haiz olmak lâzımdır.

Madde 42 — Mânii halinde zabıt kâtibi yerine mahkeme başkanı tarafından bir avukat veya noter tâyin olunur. Mânii sekiz günden fazla uzarsa Adalet Müdürlüğü mahkemenin bir başka zabıt kâtibini veya bu ehliyeti haiz bir başka kimseyi yardımcı olarak vazifelendirir.

Madde 43 — İşlerin çokluğu gerektirdiğinde Kanton Hükümeti zabıt kâtibine yardımcı olarak çalışmak üzere bir veya birkaç daimi veya muvakkat kâtip almağa salâhiyet verebilir. Tâyinleri hususunda 41 inci madde hükümleri tatbik olunur.

Madde 44 — Mahkemeler zabıt kâtiplerinin diğer salâhiyetleri ve mahkeme kalemleri teşkilâtına dair kanun hükümleri mahfuzdur.

Madde 45 — Mahkemenin hizmetleri bir jandarma tarafından ifa olunur. Adli muamelelerin tebliği Usul Kanununun hükümlerine göre yapılır.

D — Mahkeme Başkanı. (Münferit sulh yargıcı) :

Madde 46 — Her bölgede (distriet) umumî kaide olarak bir mahkeme başkanı bulunur.

Fakat, işlerin çokluğu gerektirdiği takdirde, Büyük Meclis kararna-

me ile bir bölge için bir veya birkaç mahkeme başkanlığı ihdas edebilir. (Anayasa mad. 62).

Bu takdirde, yüksek mahkeme işleri bunlar arasında tevzi eder.

Madde 47 — Mahkeme başkanı, mahkemenin bulunduğu mahalde ikamet eder.

Bununla beraber, yüksek mahkeme, Adalet işlerinin iyi bir şekilde idaresi için mahzurlu olmamak şartile onun başka bir yerde ikâmetine istisnai olarak müsaade edebilir.

Madde 48 — Mahkeme başkanı dışarıda vazife görmedikçe, pazar ve bayram günleri hariç, her gün saat 9 dan 12 ye ve 15 den 16 ya kadar Hükümetçe kendisine tahsis edilen dairede bulunur.

Başkan acele hallerde tarafları tatil saatlerinde de kabul eder.

Madde 49 — Mahkeme başkanı haftada en az iki gün duruşma yapmıya mecburdur. Duruşma yapacağı günler sene başlamadan önce Resmî Gazetede ilân olunur.

Madde 50 — (Değişik) — Tek yargıç olan mahkeme başkanının mânii halinde yerine 37 nci maddede gösterilen usul dairesinde başka bir yargıç vekâlet eder.

Sekiz günden fazla devam edecek vekâlet için yüksek mahkeme başkanının müsaadesi lâzımdır.

Mâniin uzaması halinde, yüksek mahkeme başkanı, bütün veya bir kısım aslî vazifeler için, başka bir bölge mahkeme başkanını veya mahkeme başkanlığına seçilebilen diğer bir kimseyi vekâleten görevlendirebilir.

Bir mahkeme başkanının işi mütemadi surette arttığı takdirde, yüksek mahkeme işlerin bir kısmının görülmesini başka bir bölge mahkeme başkanına verebilir.

Madde 51 — Mahkeme başkanı, vazifesi başında bulunamıyacağı hallerde keyfiyetten kendisine vekâlet edecek kimseyi zamanında haberdar eder. Vekâlet eden kimse, mümkün mertebe çabukça, yaptığı resmî muameleler hakkında başkana bilgi verir.

Madde 52 — Her yıl sonunda, mahkeme başkanı ifa ettiği vazifeden ve mahkemenin gördüğü işler hakkında yüksek mahkemeye rapor verir.

Madde 53 — Mahkemenin zabıt kâtibi veya bir kâtibi mahkeme başkanının duruşma zabıtlarını yazar (madde 43).

171

Yüksek mahkemece yapılacak bir talimatname hangi halde bu vazifeyi bir kalem müstahdeminin ifa edebileceğini tâyin eder.

E — İş Mahkemeleri :

Madde 54 — İş sahipleri ve işverenler ile işçiler, müstahdemler ve çıraklar veya bunlar adına üçüncü şahısla çıraklık mukavelesi akdeden şahıslar arasında çıraklık, hizmet veya iş akitlerinden ve aynı surette hukukî mesuliyet meselelerinden doğan ihtilâfları halledip karara bağlamak üzere iş mahkemeleri teşkil olunabilir. (Çıraklık hakkındaki 19/Mart/1905 tarihli Kanun hükümleri mahfuzdur. Mad. 4 ve 33).

İş mahkemeleri, değeri bölge mahkemesinin nihai olarak hüküm etmeğe salâhiyetli olduğu miktarı geçmeyen bu neviden bütün ihtilâfları kesin olarak hükme bağlar.

İş mahkemeleri hakkındaki hükümler zirai işçiler ve uşaklarla onların iş sahipleri ve işverenleri arasında çıkan ihtilâflara uygulanmaz.

Madde 55 — Salâhiyetli mahkeme dâva olunanın ikametgâhının bulunduğu veya ihtilâfa düşülen borcun icra olunacağı yer iş mahkemesidir.

Şayet birden fazla İş mahkemeleri salâhiyetli ise bunlardan birini seçmekte dâvacı serbesttir.

Madde 56 — İş mahkemelerinin salâhiyetine giren muayyen ihtilâflara umumî mahkemeler bakamazlar.

Salâhiyetli olmıyan bir iş mahkemesinin veya umumî mahkemenin vazifeli olduğunu dâva olunan kabul ettiği takdirde mahkeme dâvaya bakmaktan resen kaçınmazsa işe bakar. Yeter ki işin mevzuu tarafların serbestçe uzlaşabilecekleri bir hususa taallûk etmesin.

Taraflar, iş mahkemeleri dışında, ihtilâflarını hakemlere havale salâhiyetlerini muhafaza ederler.

Madde 57 — İş mahkemelerini teşkil etmek salâhiyeti Belediye Meclislerine aittir.

İki veya çok belediye komünleri, mühtelif bölgelerde kurulmuş olsalar bil, müşterek iş mahkemeleri teşkil için anlaşabilir.

Madde 58 — İş mahkemeleri başkan, işveren ve işci mümessilleri ile merkez zabıt kâtibinden terekküp eder.

İşveren ve işci temsilcileri üyeler yarısı ayni grubun işverenler ve yarısı işciler tarafından, çift adette olmak üzere, dört yıl için seçilirler.

Muhtelif gruplara mensup temsilci üyeler ayni süre için başkanlarını merkez zabıt kâtibini ve onların yardımcılarını birlikte tâyin ederler.

Madde 59 — İş mahkemesi çevresinde ikamet eden, rey hakkı olan ve yirmibeş yaşını bitiren işciler ve işsahipleri iş mahkemelerine temsilci üye olarak seçilirler ve temsilci üye seçerler.

Başkanların ve Başkan yardımcılarının Bern Kantnu avukatlık veya noterlik ruhsatnamesini haiz olmaları veya en az bir devre müddetince bölge mahkemesinde yargıçlık vazifesini ifa etmiş olmaları lâzımdır.

Madde 60 — Temsilci üyeler, komüne ait bir vazifenin reddini icap ettiren sebeplerin vucudu halinde ancak seçilmelerini red edebilirler.

Haksız bir red 6/Aralık/1852 tarihli Komün Teşkilâtı Kanununun 36 ncı maddesinde gösterilen neticeleri müstelzimdir.

Reddin sebepleri, yukarıda sözü geçen kanunun 36 ıncı maddesi hükümleri mahfuz olmak üzere, Belediye Meclisi tarafından veya şayet birden fazla komünler bir çevre teşkil etmekte iseler ilgili komünler meclisi temsilleri tarafından takdir olunur.

Madde 61 — (Değişik) — İş mahkemeleri kendisine havale edilen ihtilâfları hâlletmek için, Başkan Merkez zabıt kâtibi ve ihtilâf mevzuu olan şeyin değeri 500 frankı aşıp aşmadığına göre 4 veya 2 temsilci üyeden terekküp eder.

Temsilci üyelerin yarısı iş sahipleri arasından ve yarısı işciler arasından seçilir.

Hüküm bahse mevzuu olduğu zaman, dâvanın esasına müteallik usuli muamelelere iştirak etmiş bulunan yargıçlarrın yarıdan fazlasının hüküm verilmesinde bulunması lâzımdır.

Madde 62 — İş mahkemelerinde takip olunacak usul hakkındaki kararname tarafından hangi hâllerde temsil olunabileceğini gösterecektir.

Tarafların avukatlarla temsili yasaktır.

Madde 63 — Merkez zabıt kâtibinin aldığı aylık ve para cezaları iş mahkemelerinin masraflarını karşılayamazsa, geri kalan miktarın yarısı devlet ve yarısı ilgili komünler tarafından ödenir.

İş mahkemeleri müteaddit komün tarafından müştereken teşkil edilmiş ise, masraflar, iş mahkemesi mesleki üyelerinin seçim sicillerinde kayıtlı işci ve işveren adedine göre komünler arasında taksim olunur.

Madde 64 — Büyk Meclisce yapılacak bir kararname iş mahkemelerine müracaat usulünü tâyin ve lüzumlu hükümleri tesbit eder. İş mahkemelerinin teşkiline karar veren komünler Kanton hükümlerinin kabülüne sunulmak üzere bir teşkilât yönetmeliği vucuda getirirler.

977

F — Ticaret Mahkemesi

Madde 65 — Büyük Meclis kararname ile bütün Kanton için bir ticaret mahkemesi teşkil eder.

Kararname, umumî kaide olarak, dâva olunanın ikametgâhı veya ihtilâfmevzuu borcun icra olunacağı yer bakımından, Kantonu müteaddit bölgelere taksim eder.

Madde 66 — İhtiyaca göre miktarı kararname ile tesbit edilmek üzere ticaret mahkemesi hukukcu ve tüccar üyelerden terekküp eder.

Hukukcu üyeler yüksek mahkeme yargıçları arasından ve tüccar üyeler ise 25 yaşını bitiren ve oy hakkını haiz olan ve mahkemenin yargı çevresinde ikamet eden ticaret ve sanayi temsilcileri arasından seçilir.

Ticaret mahkemesinde duruşmalarının zabtını yazmak üzere bir zabıt kâtibi bulunur,

Madde 67 — (Değişik) — Ticaret mahkemesinin ihtilâfı halleden kararları iki hukukcu üye ve üç tüccar üye tarafından ve zabıt kâtibi hazır olduğu halde verilir.

Hakkında federal mahkemeye müracaat olunamıyacak bir dâva hakkındaki hüküm bir hukukçu üye ve iki tüccar üye tarafından verilir.

Bununla beraber, dâvayı idare eden yargıç, önemli sebepler haklı kaldığı takdirde, işi, teşekkül tarzı birinci paragrafta gösteren mahkeme heyetine havale edebilir.

Böyle bir tedbire başvurulması evvelce yapılmış mevzubahis usulî muamelelerin muteberliğini ihlâl etmez. Mahkeme, dâvanın tahkikı ve hükme bağlanması için dâvanın açıldığı yerde toplanır.

Madde 68 — Muhtelif çevrelerin tüccar üyeleri, ticaret ve sanai odasının istişari mahiyetteki teklifleri üzerine büyük meclis tarafından dört sene müddetle tâyin olunur.

Madde 69 — Ticaret mahkemesi başkan ve başkan yardımcısı mahkemenin üyeleri arasında Yüksek Mahkeme tarafından tâyin olunur.

Altıncı maddenin üçüncü paragrafı kıyas suretiyle tatbik olunabilir. Sözü geçen üyeler hakkında 15 inci maddenin birinci paragrafı hükümleri de uygulanabilir.

Tüccar üyelerden biri yerine hemen bir diğeri konulamazsa, mahkeme başkanı, oturum yapabilmek için, oy hakkı olan ve 25 yaşını bitirmiş bulunan çevre tüccarları arasından seçilen bir yardımcı davete yetgilidir. Ancak yardımcı üye bir tek ve aynı iş için davet olunabilir.

Madde 70 — Ticaret mahkemesi zabıt kâtibi yüksek mahkeme tarafından daire zabıt kâtipleri arasından seçilir. (Mad. 16).

Madde 71 — Ticaret mahkemesi tüccar üyeliği vazifesi 25 inci maddenin 1 ve 3 üncü numaralarında gösterilen hallerde veya diğer makûl sebeplerle ancak ret veya ferağ olunabilir.

Süresi sonunda hiç bir kimse mütaakıp devre için yeniden seçilmeyi kabule mecbur değildir. Yüksek mahkeme çekinme sebeblerini tâyin eder.

Yüksek mahkeme uhdelerine düşen vazifeleri ifa etmeyen tüccar üyeler hakkında 26 ıncı maddenin ikinci pragrafında gösterilen cezaları uygular.

Madde 72 — Ticaret mahkemesi, borçlar hukukundan ve menkûl şeyler hukukundan doğan ve bölge mahkemesinin salâhiyetini aşan bütün ticari ihtilâfları Kanton tek yargı mercii olarak görmekle vazifelidir.

Ticaret mahkemeleri aynı sıfatla, ihtira beratları hakkında federal kanunlardan veya Milletler arası antlaşmalardan doğan hususî hukuk ihtilâflarını da görür.

Hukuk dâvasını ceza dâvası ile birleştirme hakkı mahfuzdur.

Madde 73 — İki taraf İsviçre ticaret siciline kayıtlı veya ecnebi bir memleket muadil vesikaları bakımından tüccar sayıldıkları takdirde eğer ihtilâf taraflardan birinin işletmesine mütaallik ise ihtilâf ticarî addedilir. Dâva olunan tarafından duruşmada aksi ihtimal ispat edilmiş olmadıkça, bu karşılıklı münasebet mefruzdur.

Eğer yalnız dâva olunan ticaret siciline kayıtlı veya ecnebi bir memleket muadil vesikaları bakımından tüccar sayılır ve ihtilâf dâva olunanın işletmesine ait bulunursa iş ticarî addedilir.

Dâvacı bu takdirde umumî veya ticarî yargıdan birini seçme hakkına sahiptir.

Dâvacı eğer ticaret mahkemesine dâvasını açar ve duruşmada dâvanın ticarî olmadığı beyan edilirsee dâvacı yukarıda zikrdilen münasebeti ispat ile mükelleftir.

Madde 74 — Dâva olunan ticaret mahkemesini veya yetkili olmayan bir umumî mahkemeyi vazifeli olarak kabul ettiği takdirde, müracaat edilen mahkeme, resen dâvaya bakmaktan kaçınmazsa, işe bakar. Yeterki işin mevzuu tarafların serbestçe uzlaşabilecekleri bir hususa taallûk etmesin.

Taraflar ticaret mahkemesi dışında, ihtilâflarını hakemlere vermeğe salâhiyetlidirler.

179

Madde 75 — Taraflarca ticaret işlerinde yapılacak tediyeler o suretle tesbit olunmalıdır ki devletin her sene ticaret mahkemesinin çalışmasından dolayı artan masraflarını kapatsın. (Mahkeme üyelerinin ve zabıt kâtibinin seyahat masrafları, ticaret yargıçlarının huzur tazminatları ve bu neviden diğer masraflar).

Madde 76 — Büyük meclisce neşredilecek bir kararname ile ticaret mahkemelerine müracaat usulü tâyin ve lüzumlu hükümler tesbit olunur.

II — Sorgu yargıçları ve Savcılık.

Madde 77 — Sorgu yargıçları ve savcılar ceza alanında hazırlık tahkikatı yapmak ve suç teşkil edebilen hareketlerin cezalandırılmasını fiilen takip etmek üzere mahkemelere bağlıdırlar.

1. Sorgu yargıçları

Madde 78 — Ceza alanında hazırlık tahkikatını yapmak ve bu tahkikatın lüzumlu kıldığı tedbirleri almakla vazifeli olmak üzere her bölgede umumiyetle bir sorgu yargıcı bulunur.

Madde 79 — Umumî kaide olarak, sorgu yargıcının vazifeleri mahkeme başkanı veya onun vekili tarafından ifa olunur.

Büyük meclis, kararname ile, muayyen bölgelerde veya birleşmiş müteaddit bölgeler için hususî sorgu yargıçlıkları ihdas edebilir.

Madde 80 — Hususî sorgu yargıçları dört senelik müddet için vazife göreceği bölgede oy hakkı olan vatandaşlar tarafından seçilir. Seçilebilmek için, Bern Kantonu avukatlık veya noterlik ruhsatnamesini haiz olmak lâzımdır.

Madde 81 — Sorgu yargıcının mânii çıktığında kendisine mahkeme başkanı veya Büyük Meclis kararnamesinde gösterilen memur vekâlet eder.

Madde 82 — 47, 48, 50 inci maddeler ikinci paragrafı birinci cümlesi, 51 ve 52 nci maddeler kıyas yolu ile sorgu yargıçlarına da tatbik olunabilir.

Madde 83 — Yüksek Mahkeme Birinci Ceza Dairesi hususiyeti olan hallerde fevkalâde bir sorgu yargıcını hazırlık tahkikatına memur edebilir. Umumî kaide olarak bu yargıç Kanton sorgu yargıçları arasında seçilir.

2. Savcılık

Madde 84 (Değişik) — Savcılık yüksek memurları şunlardır:

1) Bütün Kanton için Başsavcı (Le procureur général)

2) Yetkileri yüksek mahkemece tesbit edilen beş bölge savcısı (Les procureurs d'arrondissements)

3) Bütün Kanton için bir savcı yardımcısı (procureur supléant)

Madde 85 — Başsavcı yüksek mahkemenin istişari ve hükümetin tamamlayıcı çift teklif üzerine büyük meclis tarafından seçilir.

Diğer savcılar yüksek mahkeme tarafından tâyin olunur. Vazifelerinin devam müddeti dört senedir.

Madde 86 — Savcılık yüksek memurluğuna (savcılık sınıfına) seçilebilmek için, 25 yaşını bitirmiş olmak, Bern Kantonu avukatlık veya noterlik ruhsatnamesini haiz olmak ve iki millî dile tasarruf etmek lâzımdır.

Madde 87 — Başsavcı ve savcı yardımcısı Kanton başkentinde veya civarında ve bölge savcıları yargı çevrelerinin merkezlerinin birinde veya civarında ikamet ederler.

Bununla beraber, yüksek mahkeme, Adalet işlerinin iyi bir şekilde tedviri için mahzurlu olmamak şartiyle savcılık yüksek memurlarının başka yerde ikametine istisnaî olarak müsaade edebilir.

Savcılık yüksek memurları ancak birinci ceza dairesinin müsaadesiyle sekiz günden fazla vazifleri başından ayrılabilirler.

Madde 88 — Mânii halinde, başsavcıya ve bölge savcılarına savcı yardımcısı veya başsavcı dinlendikten sonra birinci ceza dairesi başkanı tarafından tâyin olunan bölge savcısı vekâlet eder.

İhtiyaç halinde bu daire, mahkeme başkanları veya Kanton avukatları arasından bir fevkalâde savcı tâyin eder. Yüksek mahkeme yapacağı bir tafsilâtlı yönetmelik ile savcılık yüksek memurlarına vekâlet hükümlerini tesbit eder.

Madde 89 — Savcılık, ceza dâvasının lüzumsuz bir şiddetle görülmemesine ve masunlara karşı güdümemesine dikkat ve ihtimam göstererek suçluları ceza adaleti önünde takip ile mükelleftir.

Madde 90 — Bu maksatla bölge savcıları kendi yetkilerine giren hazırlık tahkikatının seyrini murakabe ve uygun tedbirleri sorgu yargıcına teklif ederler.

Bölge savcıları her zaman tahkikat dosyalarını tetkik ve bütün hazırlık tahkikatı ameliyelerinde hazır bulunabilirler.

Sorgu yargıçları ağır hapsi müstelzin cürüm ihbarlarından bölge savcılarını derhal haberdar ederler.

Madde 91 — Bundan başka, bölge savcıları ceza kovuşturmasını iste-

mek veya tahkikat açılmadan önce de yetkili sorgu yargıcına tahkikata mütaallik muayyen muameleleri yaptırmak hakkına maliktirler.

Madde 92 — Bölge savcıları salâhiyetlerine dahil bulunan mahkemelerde dâvayı müdafa ile mükelleftirler.

Madde 93 — Bölge savcıları adlî polis müstahdemlerini ve ceza hükümlerinin (ilâmlarının) infazına nezaret ederler.

Bölge savcıları en az üç ayda bir defa, kendi yetkilerine dahil bulunan bölgelerdeki polis memurlarının, sorgu yargıçlarının ve ceza ilâmlarını infaza memur edilen makamların evrak ve defterlerini tetkik ile mükelleftirler.

Bölge savcıları aynı surette bölgeleri dahilindeki bütün ceza evlerini ziyaret ederler. Bunlar, tesbit edilen yolsuzlukları muaheze ve bertaraf edilmesini isterler.

Madde 94 — Bölge savcıları başsavcının emirlerini ifa ederler. Ve başsavcıya her sene vazifelerinin ifasına mütaalik bir rapor sunarlar.

Madde 95 — Bölge savcıları iştirakinde kamu menfaati göreceği hukuk dâvalarında devleti temsil ederler. Bu gibi hallerde bölge savcıları hükümetin talimatı dairesinde hareket ederler.

Madde 96 — Bölge savcıları ceza ilâmlarının infazı ve 95 inci maddede yazılı salâhiyetlerin kullanılması bakımından hükümetin yüksek nezaretine tâbidirler. Bunun dışında, bölge savcıları birinci ceza dairesinin yüksek nezareti altındadırlar.

Madde 97 — Başsavcı, savcılık umumî vazifelerinden başka, kanunların kendisine yüksek mahkeme ve daireleri nezdinde hasseten ifasını tasrih ettiği vazifeleri de yapar ve bölge savcılarına nezaret eder ve onlara gereken talimatı verir.

Başsavcı, ceza ilâmlarının infazı ve 95 inci maddede yazılı salâhiyetlerin kullanılması bakımından hükümetin nezareti altındadır. Bunun dışında başsavcı doğrudan doğruya yüksek mahkemenin nezaretine tâbidir.

Madde 98 — Her yıl sonunda ve kendisinden istendiğinde başsavcı ceza dâvaları ve bilgi edindiği yolsuzluklar hakkında yüksek mahkemeye bir rapor verir.

Adalet işlerine mütaalik idarî makamların müracaat ve şikâyetlerini kabul eder. Yapılan müracaatlar ve şikâyetlerden bizzat mukteza tâyin edemiyeceklerini mütalâasiyle birlikte yüksek mahkemeye arzeder.

178

III. Umumî Hükümler

Madde 99 — Yüksek mahkeme, üyelerinin ve zabıt kâtibinin, savcılık yüksek memurlarının, hususî sorgu yargıçlarının, daire zabıt kâtiplerinin kendi vazifelerinden başka her hangi bir meslek veya sanat icra etmeleri memnudur.

Bölge mahkemeleri başkanları ve zabıt kâtipleri ancak yüksek mahkemenin sarih müsaadesiyle mûtat veya devamlı kazanç temin eden bir başka işle meşgul olabilirler. Bu müsaade daima geri alınabilir.

Yukarıdaki paragrafta zikredilen memurların, bölge mahkemeleri üyelerinin ve yardımcılarının otel — lokanta veya perakende ispirtolu içki ticareti yapmaları ve avukatlık mesleğini icra etmeleri memnudur.

Madde 100 — Yargıçların dâva hakkında taraflarla istişarede bulunması ve teması memnudur.

Madde 101 — Vazifeye başlamadan önce bütün adalet memurları ve bunların yardımcıları Anayasanın emrettiği şekilde yemin ederler (birinci fıkra).

— Mütaakıp fıkralarla maddeler muhtelif adalet mensuplarının yemin şekillerine tahsis olunmuştur.—

Madde 106 — Bu kanun 1/Temmuz/1909 tarihinde yürürlüğe girecektir. — mütaakıp maddeler geçici hükümlere aittir—

Bern. 26/Kasım/1908
Büyük Meclis Adına
Başkan
Jenny

Şansöliye
Kistler

Suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim hakkında Milletlerarası Uzmanlar Grupunun verdiği rapor

Türkçe'ye çeviren: Dr. Reşat TESAL

Birleşmiş milletler teşkilâtının ekonomik ve sosyal konseyi 13 Ağustos 1948 tarihinde ittihaz ettiği (155 - VII - C) sayılı kararla Genel kâtibi, milletlerarası şöhreti haiz yedi uzmandan teşekkül etmek üzere, 1949 yılı içinde bir toplantı tertibine davet ediyordu. Bu mütehassıslar istişarî mahiyette vazife görecekler ve genel kâtibe ve sosyal meseleler komisyonuna, suçtan korunma ve suçlulara tatbik edilecek rejim meselesinin milletlerarası bir sahada tetkikini ve bu mevzuda ittihazı lâzımgelen beynelmilel tedbirlerin alınmasını sağlayacak hareket hattı ile programın tesbiti hususunda gerekli tavsiyelerde bulunacaklardı.

Uzmanlar toplantılarını 1949 Ağustosunun ilk haftası içinde, birleşmiş milletlerin Lake Success'teki merkezinde, Profesör Donnedieu de Vabres'in başkanlığında yapmışlardır. Grup iki tâlî komiteye ayrılmış, bunlardan birincisi araştırma ve etüd programları ve bununla ilgili meseleler, ikincisi de suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulması gereken rejim hususunda milletlerarası sahada alınması lâzımgelen tedbirler üzerinde çalışmışlardır. Bazı devletlerin mevzula ilgili olarak gönderdikleri mütalâalar da çalışmalar sırasında tetkik edimiştir.

Araştırma ve etüd programına mütaallik tavsiyeler

1 — Suçtan korunma mevzuunda yapılacak araştırma ve etüdleri düzenleyen genel prensipler:

Suçtan korunma, üzerinde durulması gereken ana meselelerden birini teşkil ettiği ve (korunma) tâbiri çeşitli tefsirlere yol açtığı cihetle, grup tarafından bu sahadaki faaliyetin aşağıdaki prensiplere bağlanması uygun görülmüştür:

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin sosyal savunma şubesi, muhtelif memleketler tarafından muayyen korunma tedbirlerinin tatbiki ile elde edilen neticeler hakkında malûmat toplamakla iktifa edecek, suçtan korunma hususunda dolayısiyle âmil olan içtimaî, iktisadî ve kültürel tedbirlerin tetkikina girişmiyeceği gibi, suç ve suçluluğun derin sebeplerini bizzat araştırmaya da kalkışmıyacaktır. Koruyucu tedbirleri üçe ayırmak mümkündür:

I — Suçluların, suç işlemeden ve fiilî bir tehlike haline girmeden evvel tutularak tedavi altına alınmaları sayesinde korunma,

II — Suçluluğun eşiğinde tedbir alınması suretiyle, yani tehlikeli şahsiyetlerin henüz icraata girişmeden tutuklanarak tedavi altına alınmaları yolu ile korunma,

III — Tekerrürün önlenmesi, yani evvelce suç işlemiş olanların yeniden bu felâkete sürüklenmelerinin bertaraf edilmesi suretiyle korunma.

2 — Sosyal Meseleler Komisyonunca teklif edilip Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından tasvip olunan etüd programının yeniden gözden geçirilmesi:

Uzmanlar grupu, bu programda tetkik konusu olarak gösterilen meseleler üzerinde, şümul ve vasıfları bakımından bazı değişikliklerin yapılmasını tavsiye etmektedir. Bunların en mühimleri aşağıya alınmıştır:

a) Çocuk suçluluğu bütün cepheleriyle birden tetkik edilmeli ve bu konudaki en modern mevzuat gözönünde bulundurulmalıdır. Hâlen yapılmakta olan bu etüdün büyük ehemmiyeti âşikârdır. Bugünkü plân ihtimamla hazırlanmıştır. Diğer bir istişare grupu toplantısının programında bu etüdün ön plâna alınması tavsiyeye şayandır.

b) Suçluların haklarında kat'î hüküm verilmeden evvel tıbbî, psişiyatrik ve sosyal muayeneden geçirilmeleri ve bu muayene neticesinin kendilerine tatbik olunacak rejimin tâyininde esas ittihaz olunması lâzımdır.

Etüd programının aslında, rüşt yaşını geçmiş suçluların bu muayeneye hükümden evvel tâbi tutulacakları yazılı ise de, grupun kanaatince muayene şu üç safhadan birinde yapılabilir:

I — Mahkemece bir takım sonuçlara varılmadan evvel,

II — Bu sonuçlara varılmakla beraber, nihaî hüküm verilmeden evvel,

III — Muayene neticesinin tatbik olunacak rejime esas teşkil etmesi şartiyle, mahkeme kararından sonra.

Etüdlerin bu üç muayene safhasının her biri üzerine tevcih edilmesini muvafık gören mütehassıslar, bu meselenin tetkikına dünya sağlık teşkilâtının iştirak etmesinin sağlanmasını genel kâtibe tavsiye eylemektedir.

c) **Kontrollu hürriyet ve buna benzer tedbirler :**

Etüd programının aslında yalnız kontrollu hürriyetin tetkikı nazara alınmış ise de uzmanlar, meselenin tetkikı için kontrollu hürriyete taallûk eden bazı tedbirlerin de gözönünde tutulmasının muvafık olacağı kanaatindedirler. Gurup, kontrol altında serbest bırakılma sayesinde tedavinin önemini müdrik bulunmakla, genel kâtipliğin bu meseleyi ön

plâna almasını tasvip etmektedir. Şimdiye kadar bu hususta elde edilen malûmatı inceleyüp neşretmek suretiyle, kontrollu hürriyet rejimini tatbik sahasında devletlerin ihtiyaçları da öğrenilmiş olacaktır.

d)

I — Kısa müddetli hapsin nerelerde, ne maksatla ve ne şartlar dairesinde tatbik edildiği ve elde edilen neticeler hakkında ve,

II — Para cezalarının kademeli tediyesine mütedair anketler yapılmalıdır.

Para cezaları meselesi o kadar geniş bir mevzudurki şimdilik yalnız yukarda çizilen hudutlar dairesinde tetkike girişmek ve programın aslında kararlaştırıldığı gibi şamil bir etüde baş vurmamak uygun olur.

e) Hürriyet esasına dayanan ceza ve ıslah müesseseleri :

Sosyal meseleler komisyonunun etüd programındaki (hürriyet esasına dayanan ceza müesseseleri) başlığı, (cezaevi) kelimesindeki mâna darlığı sebebiyle değiştirilmişdir. Yeni telâkkiler, suçlulara tatbikı gereken rejimin, bunların cemiyete yeniden en iyi şekilde intibaklarını sağlayacak mahiyette olması zarureti üzerinde durmakla, gurup bu meselenin esaslı surette tetkikını ve varılacak neticelerin zaman kaybetmeden üye milletlere tebliğini bilhassa tavsiye eylemektedir.

f) **Mükerrirler:**

Burada iki suçlu nev'inin tetkikı gerekmektedir. Bunlardan biri sık sık hafif veya ağır suçlar işleyen mükerrirlerdir. Diğeri (Psikopat suçlular gibi), şahsiyetlerinde özel bir unnsurun mevcut bulunması sebebiyle sosyal bakımdan tehlike arzeden ve daha ilk suçlarını işledikleri zaman mükerrirliğin pençesinde bulundukları belli olan suçlulardır.

g) Hal ve gidiş bilgilerine vukuftan ve bu sahadaki formasyondan, suçun önlenmesi ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzularında bu gün için hangi vasıtalarla faydalanıldığına dair malûmat toplanarak merkezileştirilmesi

Bu konu, komisyon etüdünde: «Suçluluğun hali hazır durumu hakkında hazırlanan rapor zımnında suçluluk istatistiği» ismini taşımakta idi. Gurup tarafından bu yazılışta yapılan tadilin sebebi, genel kâtipliğin faydalanabileceği vasıtalar göz önünde bulundurulmak suretiyle, anketin şümulünü pratik nispetler dairesine indirmektedir.

Burada dahi dünya sağlık teşkilâtının veya ilmî araştırma müesseselerinin mütalâalarının sorulması zaruridir. Bu bakımdan gurup, Genel kâtibin ve sosyal meseleler komisyonunun dikkat nazarlarını aşağıdaki deklârasyona çeker :

182

Hükümetlerin, (psikoloji, psişiyatri, sosyoloji, tıp ve biyoloji gibi) hal ve gidiş bilgilerinde varılan netice ve keşiflerin, suçdan korunmaya ve suçlulara tatbikı gereken rejime mütedair programların hazırlanmasında azâmî derecede kullanılmalarının arzettiği, ekseriya meçhul kalmış ehemmiyeti ve bu sahadaki bilgiyi artırmaya muktedir resmî veya hususî teşkilâta ve şahıslara yeter derecede malî yardımda bulunulması lüzumunu idrak etmeleri lâzımdır. Birleşmiş milletlerin bu çalışmaları faal bir şekle sokmak imkânlarını araştırması temenniye şayandır.

h) Ceza ve ıslah evleri için lüzumlu personelin seçim ve formasyonu:

Seçme metotlarını nazara almadan formasyonun tetkikına girişilemiyeceği kanaatine varılmakla, etüdün bu kısmında dahi (cezaevleri personelinin formasyonu) şeklinde olan başlık değiştirilmiş, ve (seçim) mefhumu da başlığa dahil edilmiştir. Keza, (cezaevi) tâbiri yalnız başına kullanıldıkta çok dar bir mâna ifade etmekle bunun yanına (ıslahevi) tâbiri de ilâve edilmiştir. Yeni şekli ile h bendi, personelin devşirilmesi, hizmete girmeden evvelki ve hizmet sırasındaki formasyon, hal tercümeleri, özel formasyon, personel hakkındaki takdirler ve sınıflandırma vesair hususlara taallûk etmektedir.

i) Suçluluğun hali hazır durumu hakkında rapor hazırlanmasını sağlayacak suçluluk istatistikleri: Bu mevzuda hazırlanacak rapor, mütalâa ve takdirlerini bildirmeleri için grup âzasına şahsen tevdi olunacakdır.

3 — **Tetkikı tavsiye olunan diğer mevzular:** Milletlerarası Uzmanlar Grupu, Sosyal Meseleler Komisyonu tarafından hazırlanarak Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından tasdik olunan ve yukarda izah edilen şekilde tadile tâbi tutulan genel kâtiplik etüd programına aşağıdaki mevzuların da alınmasını tavsiye eder:

a) Müspet bir şekilde önlemeğe mâtuf zabıta program ve faaliyeti.

Bu konu, polisin boş vakitlere mahsus programlara, tahkikat ve sosyal servis programlarına ve bu görevlerle vazifeli olanların seçim ve formasyonuna mütaallik metodlarla suçu yapıcı olarak önlemeğe mâtuf faaliyetlerini hedef tutmaktadır.

b) Büyük yaştakilerin hükümden evvel tutuk kalmaları meselesi.

Bu mevzu, yargılanmadan veya hükümden evvel fertlerin tutuk bulundurulmalarına taallûk eden kaide ve şartlara mütedairdir. Tutuk sanığın haklarının korunması burada büyük önemi haizdir. Tutukluluğun mahiyet ve müddeti ve haksız bir tevkifin tamiri, tetkik olunacak mühim meselelerdir.

c) Medenî haklardan mahrumiyet (insan hakları şubesi ile birlikte tetkik olunacak),

d) Islah veya ceza evlerinde geçirilecek ıslah müddetini, münferiden nazara alınacak suçluların ihtiyaçlarına ve cemiyetin korunmasına uydurmayı hedef tutan müddeti gayri muayyen cismanî cezalar ve diğer tedbirler,

e) Ceza ve ıslah evlerinde tatbik edilecek olan ve bilhassa suçlunun cemiyette yeniden yer almasını gaye edinen yapıcı ıslah metodlarının tetkiki.

Aşağıdaki noktalar bu mevzuun ehemmiyetini tebarüz ettirecek mahiyettedirler:

Teşhis ve sınıflandırma, spesyalize olmuş müesseseler, tâbi kılınacak muamelenin şahsileştirilmesi, terbiye programı, grup halinde tedavi ve saire:

f) Suçlunun formasyonunda ve müessesenin ekonomisinde, cezaevi mesaisi el emeğinin rolü ve bu hakkın millî ekonomi ile münasebetleri,

g) Bakımları mahkûmların uhdesinde bulunan kimselere yardım hususunda idarî makamların aldıkları tedbirler hakkında anket,

h) Meşruten tahliye ve bundan sonraki nezaret

Bu konu, sanığı tahliyesinden evvel hürriyete avdete hazırlamak hususunda alınacak olan özel tedbirlerin tetkikini ihtiva etmektedir.

i) İdam ve diğer cismanî cezalar,

4 — **Tercihan tetkik olunacak meseleler:** Genel kâtiplikçe ele alınmış bulunan (çocuk suçluluğu, suçluların sosyal ve psişiyatrik muayeneleri, kontrollu hürriyet, suçluluk istatistikleri) gibi meselelerden maada, aşağıdaki hususların da, muhtelif pratik sebepler yüzünden, programdaki sıralarına bakılmaksızın, diğerlerinden evvel tetkikini grup tavsiye eder:

Büyük yaştaki suçluların hükümden evvel mevkuf bulundurulmaları meselesi,

Hürriyet esasına dayanan ceza ve ıslah müesseseleri,

Meşruten tahliye ve bunu takip eden nezaret,

Ceza ve ıslah evleri personelinin seçim formasyonu,

Tetkik konusu meselelerden biri dolaysiyle milletler arası bir harekete geçilmesi, personel mevcudu, yabancı uzmanlara müracaat imkânı, milli çalışma gurupları, araştırma teşkilâtı vesaire gibi ihtimaller karşısında Genel kâtipliğin, yukarıda kaydolunan tekaddüm sırasına bakmaksızın

184

anketlere girişmekte muhtar olacağı tabiidir.

5 — Bahis konusu sahada birleşmiş milletlerce girişilen etüdlerin coğrafî şümulü: Grup, birleşmiş milletlerce girişilen her etüdün coğrafî şümullerinin tâyininde teenni gösterilmesini tavsiye eder. Ekseriya ilmî ve pratik sebepler yüzünden özel bir mevzuun sadece bazı memleketlerde tetkikı lüzumlu görülür. Mevzuat ve idarî tatbikat sahasında elde edilen yeni prensiplerin tâyini hususunda girişilecek tetkikler çok iyi netice vermekle beraber, ancak modern tatbikatın mevcut bulunduğu az sayıda memleketlere inhisar edebilir. Ceza ve ıslah mevzuundaki tatbikatın hususî bir cephesinin genel olarak tâyinini hedef tutan tetkiklerde, kabil olduğu kadar fazla memleketlerde anket yapılmasına girişilmesi tabiidir. Bununla beraber, bu son halde dahi fazla tafsilâttan kaçınılması faydadan hâlî değildir. Birleşmiş Milletlerin İçtimaî Savunma Dairesince girişilen tetkiklerin müstakil bir idaresi olmıyan memleketlere teşmil edilmemesi ise tamamen teessüfe şayandır.

6 — Etüdlerin tanzimi: Grup, âzamî doğruluk ve müessiriyet arzeden neticeler vermelerini sağlamak maksadiyle, etüdlerin lâzımgelen en büyük itina ile hazırlanmalarını çok mühim telâkki etmektedir.

7 — Sual varakaları: Bu varakaların lüzumlu malûmatı temin hususunda mühim bir vasıta teşkil edeceği muhakkaktır. Bu usule, sual varakalarını ve diğer vesaik ve malûmatı yerinde yapılan tetkiklerle tamamlamak imkânı mevcut olup ilgili memleketler buna müsait davrandığı ve bilgi toplamağa mütaallik diğer metodlar netice vermediği veyahut coğrafî şümulü mahdut ve fakat kendisi gayet tafsilâtlı olan bir etüd yapılması gerektiği hallerde başvurulması faydalı olur.

Etüdlerin münasip şekilde hazırlanması keyfiyetinin, hükümetlerden vâki talep üzerine temin olunan resmî vesikaların tetkikını, etüdü yapılan mevzua mütaallik eserlerin gözden geçirilmesini ve sair bazı hususatı zarurî kılacağı tabiidir. Bu itibarla, her mevzua göre tanzim olunacak bibliyografyalar bulundurulması işin mühim tarafını teşkil eder.

8 — Malûmat toplamak veya Ekonomik ve Sosyal Konseyin Genel kâtipten hazırlanmasını istediği özel tetkiklere mütaallik anketleri kendi memleketlerinde yapmak üzere millî çalışma topluluklarından imkân dairesinde istifade edilmesi temenniye şayandır.

Grupun kanaatine göre, milletlerarası teşekküllerin işi tamamen mukayeseli ve doktrinal olmasına mukabil millî çalışma topluluklarının tetkiklerini kendi memleketlerindeki tatbikata inhisar ettirmeleri lâzımdır.

9 — Diğer taraftan, beynelmilel organizasyona malik spesyalize ol-

165

muş müesseseler ve hükümetlerarası veya hükümet dışı teşekküller içinden, burada tetkik edilen mevzularla bilhassa uğraşanların her imkân tahassülünde yardımına başvurularak bunların ellerindeki malûmat ve dökümantasyonlardan faydalanılması veya bir kısım etüdlerin hazırlanması hususunda bu müessese ve teşekküllerin genel kâtiplikle müşterek mesaiye davet olunmaları dahi tavsiyeye şayan görülmektedir. Grup bundan maada Paris'te, Chaillot Sarayında yapılan toplantıda (E/CN. 5/104) sayılı kararla suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzulariyle ilgilenen milletlerarası teşekküllerin nazarî ve tatbikî bilgilerinden âzamî derecede istifade edilmesi lüzumuna karar verilmiş olması keyfiyetini de milletlerarası sahada girişilen etüdlerde müşterek çalışmayı sağlamaya mâtuf mükemmel bir yenilik olarak kabul etmektedir.

10 — Organizasyona dahil bulunmıyan eksperlerin hizmetinden faydalanma:

Suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim sahasında takip olunacak hareket tarzının araştırılması ve hazırlanması, nihayet derecede teknik ve girift olup muhtelif ilmî sahalarda bilgiyi icabettiren bir görev teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin İçtimaî Savunma Şubesi Personeli, miktar bakımından zarureten çok mahdut olmakla, bunlar arasında krimonolojinin çeşitli branşları üzerinde ilmî ve idarî bakımdan mütehassıs olmuş kimseleri her zaman bulmak imkânı tasavvur edilemez. Bu itibarla grup, birleşmiş milletler teşkilâtının imkân zuhurunda, genel kâtipliğe devamlı surette bağlı bulunmıyan mütehassısların hizmetinden faydalanmasının çok avantajlı ve ekononmik olacağı mütalâasındadır. Bununla beraber, böyle bir çareye ancak bu gibi uzmanların hizmetlerini ödeyecek miktarda kredi bulunduğu halde başvurulabilir. Bu sebeple, bütçeye bu hususta gerekli kredinin konması teklif olunur.

a) Teşkilâta dahil bulunmayan uzmanlara, etüdlerin genel olarak hazırlanması hususunda başvurulabileceği gibi, araştırma çalışmalarında raslanan özel bir hususa, etüd metodlarının seçilmesine, sual varakaları hazırlanması veya sair araştırma vasıtalarına, sorulan hususlara verilen cevapların ve diğer mutaların tahliline ve saireye dair de müracaat imkânı vardır. Hususî bir etüd hakkında yabancı bir uzmana başvurulmasına karar vermenin tamamen genel kâtibe ait olması, ve bu bakımdan onun yalnız işin iyi neticelendirilmesi cihetinin böyle bir mütehassısa müracaatı gerektirip gerektirmediği kaydiyle bağlı bulunması muvafıktır. Teşkilât dışı uzmanlara müracaat hususunu kolaylaştırmak için organizasyona dahil

186

olmayan ve bahis konusu meseleler üzerinde ihtisası bulunan uzmanların bir listesini önceden hazırlamak zaruridir.

b) Bünyeleri itibariyle bazı etüdlerin münhasıran genel kâtiplik tarafından yapılması icabetmekle, ancak muayyen bazı tetkikler organizasyona yabancı mütehassıslara veya araştırma teşkilâtına fayda verecek bir surette tevdi olunabilir.

Yabancı uzmanlara bilhassa teknik bir yetkiye, sosyal savunma şübesinde mevcut bulunmayan bir bilgi veya tecrübeye ihtiyaç gösteren yahutta teşkilâta yabancı bir şahıs veya teşekküle tevdi edilmekle daha uygun bir netice vermesi ihtimali açık bulunan etüdler hakkında müracaat edilmelidir. Bu gibi vaziyetlerde tavzif olunan mütehassısla genel kâtiplik arasında en sıkı bir iş birliğinin kurulması zaruridir.

II — Teknik araştırma ve yardımlaşma:

Birleşmiş milletler teşkilâtının, etüd araştırma programile içtimai sahadaki teknik müzaherete mütaallik programı (ki bu, genel asamblenin 58 (I) numaralı kararıyle tatbike başlanmıştır.) arasında bir çok noktalardan doğrudan doğruya bir münasebet mevcuttur. Bu mesele aşağıda ayrıca tetkik olunmaktadır.

Milletlerarası tedbirler kabulüne dair tavsiyeler.

A — Terbiye metodları:

I — Birleşmiş milletlerin, suçun önlenmesi ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuundaki en mühim vazifelerinden biri de, korunma tedbirlerine taallûk eden malûmatın neşri, ilmî bilgilerin suçluların ıslahı mevzuunda tatbikı ve suçu önlemek ve suçluların tâbi tutulacağı rejime taallûk eden programların yerine getirilmesine geçilmesidir.

Bu vazifeyi başarmak için birleşmiş milletler organizasyonunun neşriyattan, filimlerden, radyo ve televizyondan ve konferanslarla burslardan, yapıcı bir şekilde faydalanması lâzımdır.

2 — Yayınlar:

a) Grup, âza hükümetlerin suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuunda aldıkları kanunî ve idarî tedbirler hakkında birleşmiş milletler teşkilâtının senelik bir rapor neşretmesini tavsiye eder. Bu senelik raporun itina ile düzenlenmiş bir plâna tevfikan hükümetler tarafından muntazam aralıklarla gönderilecek bilgilere dayanarak hazırlanması şarttır.

b) Grup aynı zamanda birleşmiş milletler teşkilâtının suçtan korun-

ma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim konusunda bir dergi yayınlamasını uygun bulmaktadır. Bu dergi mevzuat ve idare sahasında alınan tedbirlere mütaallik tahlilî etüdlerin, makalelerle bibliyografik malûmatın ve diğer lüzumlu bilgilerin yayınlanmasına hizmet edecektir.

3 — Konferanslar:

a) Konferanslar, bilgileri yaymak ve idarecilerle umumî efkârı suçtan korunmaya ve suçluların ıslahına mütaallik meseleleri anlamağa alıştırmak bakımlarından mühim vasıtalardır.

b) Grup, her beş senede bir, bir dünya konferansının toplanmasını teklif eder. Milletlerarası ceza ve cezaevleri komisyonu, her beş yılda bir beynelmilel kongreler akdine devam ettiği müddetçe, bu kongrelerin, imkân dairesinde, birleşmiş milletler teşkilâtı ile müştereken hazırlanması şayanı tavsiyedir.

c) Dünyanın muhtelif bölgelerindeki şartlarda görülen büyük farklılığı nazara alan grup, birleşmiş milletler tarafından aynı zamanda bir takım senelik bölge konferanslarının da organize edilmesini muvafık bulmaktadır. Bölgelerin tâyininde örf ve âdetler, mevzuat ve millî duygular bakımlarından yakınlık esas tutulmalıdır. Bu bölge konferanslarına, her bölgede bulunan konferansa dahil memleketler teknisiyenlerinin ve bilhassa ceza müesseseleri idarecileriyle kriminoloji ve ceza profesörlerinin ve ilgili diğer sosyal meseleler mütehassıslarının iştiraki lâzımdır. Konferansların gayesi, tamamen teknik vasıftaki meseleler üzerinde fikir teatisine imkân vermek ve çeşitli bilgi ve tecrübeleri olan eksperlerin bir araya gelmelerini sağlamak olacaktır. Bölge konferansları bilhassa ceza ve ıslah rejimelrinin ıslahına girişen mıntakalarda çok faydalı neticeler verecektir

B — Teknik müzaheret:

Uzmanlar grupu, birleşmiş milletler organizasyonunun âza devletlerden talepte bulunanlara yapılması gereken en büyük yardımı, bunların emrine, eksper tavsiyeleri, burslar, etüd grupları ve örnek projeler gibi teknik müzaheretler arzetmek suretiyle ifa edeceği kanaatindedir. Bu neviden bir müzaheretin suçu önlemek ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuunda çok faydalı neticeler sağlanmasına yardım edeceğini düşünen grup, mümasil tedbirlerin 58 (1) numaralı karara tevfikan daha şimdiden alınmağa başladığını memnuniyetle müşahede etmekte ve böylece girişilen teknik müzaheretin imkân dairesinde genişletilmesini temenni eylemektedir.

C — Anlaşmalar, deklârasyonlar ve tavsiyeler yoliyle milletlerarası tedbirler alınması:

784

1 — Gene kâtiplikçe suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuunda edinilen tecrübenin, meselenin kabil olan cepheleri üzerinde milletlerarası anlaşmalar, deklârasyonlar tavsiyeler hazırlanmasına imkân vereceği ümit edilmektedir. Son senelerin olayları, bu mevzuda asgarî miktarda hareket düsturları tesisini teşvik edecek mahiyette milletlerarası tedbirler alınmasının lüzumlu olduğunu açıkça göstermiştir.

2 — Bu noktaları nazara alan milletlerarası uzmanlar grupu, aşağıdaki kararı kabul etmiştir.

Milletlerarası Uzmanlar Grupu:

Sosyal Meseleler Komisyonuna, İnsan Hakları Komisyonunun mütalâasını aldıktan ve âza hükümetler ve ilgili organizasyonlarla mutabık kaldıktan sonra, Milletlerarası Ceza ve Cezaevleri Komisyonu tarafından hazırlanıp 1935 yılında o zamanki Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiş bulunan (mahpuslara tatbik edilecek muameleye mütaallik asgarî esasa müstenit hareket kaideleri) ni, polis tarafından nezarete alınan kimselerle duruşması yapılmakta olanlar ve hüküm giymiş ve hapse konmuş suçlular hakkında tatbik edilecek rejime mütaallik asgarî hareket kaidelerine dair bir anlaşma veya deklârasyon projesi haline getirerek Ekonomik ve Sosyal Konseyle Genel Asamblenin tasvibine sunmak üzere, yeniden gözden geçirilmesini tavsiye eder.

Genel mahiyette diğer tavsiyeler:

1 — **Personel:** Birleşmiş milletlerin bu sahadaki çalışmaları, bu işe ayrılan personelin, kısmen araştırmalar için yetiştirilmiş kimselerden, kısmen de geniş bir idarî tecrübeye ve mevzu üzerinde şümullü bir milletlerarası hareket organize edecek iktidara malik kimselerden müteşekkil olmasını icabettirmektedir. Bu mütalâa, sosyal savunma şubesinin şimdiki personeline tevcih edilmiş bir tenkit olmayıp umumî bir politikanın tâyin ve tarifini hedef tutmaktadır.

Diğer araftan, Ekonomik ve Sosyal Konsey, 13 Ağustos 1948 tarih ve (155-VII-C) numaralı kararıyle, birleşmiş milletler teşkilâtının milletlerarası bir esas dairesinde suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim hususlarını kolaylaştırarak tutulacak yolu göstermesi lüzumunu kaydetmiş olmakla, bu kararın tahmil ettiği mesuliyetlerin ağırlığını ve Sosyal Savunma Şubesinin hâlen diğer mühim vazifelerle de görevli bulunduğunu (insan ticareti ve fuhuşla mücadele ile müstehcen neşriyattan korunma mevzuları gibi) de nazara alan grup, mezkûr şube personelinin bugünkü kadrosunun bu bakımdan dahi kifayetsizliğine işaret eder.

2 — **İstişarî heyet:** Grup, mevzula ilgili ve devamlı bir istişarî heye-

tin kurulmasını birleşmiş milletler teşkilâtına tavsiye eder. Bu heyet beynelmilel şöhreti haiz olup genel kâtip tarafından, teşekkülün milletlerarası mahiyetini muhafaza eder şekilde seçilecek en çok yedi uzmandan terekküp edecektir. Bir sene için seçilecek ve fakat yeniden seçilmeleri imkânı bulunacak olan heyet âzası fahrî olarak çalışacaklardır.

İstişarî heyetin vazifesi, birleşmiş milletlerin suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuundaki çalışmaları hakkında genel kâtibe ve Sosyal Meseleler Komisyonuna vesayada bulunmakdır. Heyetin senede en az bir defa toplanmaya davet edilmesi lâzımdır. Toplantı devreleri arasında heyet âzası, kendilerine arzedilecek meseleler hakkında Genel Kâtipliğe tavsiyelerde bulunmak mecburiyetinde oldukları gibi, Genel Kâtibin mevzua mütaallik çalışmalar üzerindeki ilerlemelerinden de haberdar edileceklerdir. Müsabakalar açılması ve mükâfat tevzii hususlarındaki grup tavsiyesinin tatbikına girişildiği takdirde, istişare heyeti teklif olunacak araştırma mevzularının seçilmesine ve gelen etüdlerden hangilerinin faydalandırılabileceğini tâyine yardım edecektir.

3 — **Suçluluk istatistikleri:** Genel Kâtipliğin, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından, suçluluğun durumuna dair mukayeseli bir milletlerarası etüd hazırlanması zımnında vâki talep üzerinde giriştiği çalışmalardan edindiği tecrübeyi nazara alan grup, aşağıdaki kararı ittihaz etmiştir.

I — Suçluluğun ve suçluluk sebepleriyle çarelerinin tetkikına girişebilmek için, kanunî ve idarî tedbirler alınmasında esas teşkil edebilecek bir seri doğru istatistikî malûmata mutlak ihtiyaç vardır.

II — Sosyal Savunma Şubesi, mühim ve acele bir vazife teşkil eden, muhtelif memleketlerdeki suçluluk durumu ve temayülleri üzerinde anket yapmak işine daha şimdiden girişmiş bulunmaktadır.

III — Bu itibarla, milletlerarası uzmanlar grupu:

a) Genel Kâtipten, işbu anketin sona erdirilerek bir tahlile tâbi tutulmasını ve buna mütaallik bir rapor hazırlanmasını rica ve

b) Sosyal Meseleler Komisyonundan, İstatistik Komisyonu ile işbirliği ederek, muhtelif memleketlerde ceza hukuku ile ceza müesseselerinin idaresi mevzuları arasında mevcut farkları nazara almak suretiyle suçların bir müşterek ve tek şekilli tasnifine girişmesini, hükümetlerden, tip formüller üzerinde suçluluğa mütaallik istatistikler hazırlamalarını istemesini ve bu istatistikleri birleşmiş milletler tarafından hâlen neşredilmekte olan istatislik bilgiler çerçevesi dairesinde neşretmesini bilhassa temenni eyler.

Netice: Netice olarak uzmanlar grupu, Sosyal Meseleler Komisyo-

990

nunun ve Genel Kâtibin, suçtan korunma ve suçluların tâbi tutulacağı rejim mevzuunda girişilen etüdlerin inkişafı ve tedbirler alınması zımnında gösterdikleri alâka karşısında duydukları itminanı ifade etmek isterler. Genel Kâtiplik tarafından bu mevzuun ele alınmasından beri geçen zamanın azlığını ve bu sahadaki tetkik ve tedbirlerin karşılaştığı güçlüklerin âşikârlığını gözönünde bulunduran grup, elde edilen neticeler karşısında ancak memnuniyet beyan edebilmektedir.

(İşbu rapor Milletlerarası Uzmanlar Grupu tarafından ittifakla kabul edilmiştir.)

191

İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KARARI BEKLEYEN İKİ MESELE

Yazan: **Volf ÇERNİS**
İstanbul Barosu Avukatlarından

1 — 5020 sayılı kanuna göre konut veya ticarethane ihtiyacı sebebiyle açılacak tahliye dâvalarında, daha önce ihtarname gönderilmiş olması halinde,kira süresinin bitiminden itibareen işlemeye başlayan bir aylık dâva açma müddeti uzamış olur mu?

2 — Kiracının, kanunî kira bedelini aşan fazla miktarın istirdadı için açtığı dâvanın zamanaşımı kaç yıldır?

GİRİŞ:

Bir memleketin en yüksek mahkemesinden çıkacak kararlarda istikrar bulunması hukukî emniet bakımından ne derece lüzumlu ve faydalı ise, ayni mahkemenin muhtelif daireleri arasında ayni konuda görüş ayrılığı olmaması da, o kadar önemlidir. Yargıtay'ımızın kararlarını gözden geçirirken, kira mevzuu ile ilgili iki meselede dairelerin birbirine zıt içtihatlarına rastgeldim, Bu meselelerin her ikisi de hukukî hayatımızda — hele şu günlerde — ayrı bir ehemmiyeti haiz olduğundan, bu yazıyı hazırladım.

Birinci Mesele :

Bilindiği gibi, 5020 sayılı kanunla değiştirilen Millî Korunma Kanununun 30 uncu maddesinin V. bendinin (b) kısmının 2 ve 3 üncü fıkralarında, kiralıyanın gayrimenkulü kendisi veya çocukları için konut olarak kullanma ihtiyacında kaldığı veya gayrimenkulü kendisinin veya çocuklarının muayyen bir meslek veya sanatın bizzat icrası için kullanma ihtiyacında olduğu takdirde, sözleşmenin hitamında tahliye dâvası açabileceği açıklanmış, fakat bu dâvanın nekadar bir müddet içinde açılması gerektiği hakkında bir şey söylememiştir. Son tâdilden önce yürürlükte bulunmuş olan 4648 sayılı kanundaki metinde de mal sahibinin gayrimenkulü kendisi için mesken olarak kullanma mecburiyetinde kaldığı takdirde kira mukavelesinin hitamında tahliye talebinde bulunabileceği hükmü konmuş, fakat bu dâvanın kira sözleşmesi bittikten sonra en geç ne zamana kadar açılabileceği tasrih olunmamıştı. Kanundaki bu boşluğu doldurmak maksadiyle Yargıtay'ca içtihat yolu ile; İcra ve İflâs Kanununun 272 nci maddesinde mukavele ile kiralanan bir garimenkulün kira müddeti bittikten sonra bir ay içinde mukavelenin icra dairesine ibrazı

suretile tahliyesi istenebilceği yazılı olmasına binaen sözü geçen madde hükmünün kıyasen tatbik edilmesi lâzım geldiği kabul edilerek bu müddet bir ayla takyit edilmiş ve dâvanın kira sözleşmesinin bitiminden itibaren bir ay geçtikten sonra açılması halinde müddet noktasından reddi cihetine gidilmekte bulunmuştur.

Fakat diğer yandan Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesi, malikin mukavelenin hitamından önce veya sözleşmesinin sona ermesinden itibaren bir ay içinde konut ihtiyacından bahisle kiracıya bir ihtarname göndermiş olması halinde, dâvacının bu suretle tahliye hakkını mahfuz tutmuş olduğu düşüncesile mukavelenin bitiminden bir ay geçtikten sonra dahi tahliye dâvası açılabileceğini içtihat buyurmuş ve bu içtihadına da sadık kalmış bulunmaktadır (1). Halbuki Ticaret Dairesi 13/10/1949 tarih ve E. 949/4253 ve K. 4111 saılı kararında oybirliğile tamamen aksi bir neticeye varıyor (2) :

> «Dâvacı kira sözleşmesi süresinin 8/Kasım/1948 tarihinde bittiğini kabul ve ikrar etmiş olup ihtiyaç sebebine dayanan işbu tahliye dâvasının ise 16/12/1948 tarihinde açıldığı ve şu suretle sözleşme süresinin hitam bulduğu tarihten bir ay geçtikten sonra dâvanın ikame edildiği anlaşıldığı cihetle 5020 numaralı Kanunun 1 inci maddesinin (b) fıkrasının 3 numaralı bendi hükmüne aykırı olarak açılan bu dâvaya bakılmamak icap ederken dâvacının kira müddeti hitama ermeden tahliyeye dair ihtarname çekmiş olmasının dâvayı kabule sebep sayılarak hüküm fıkrasında yazılı olduğu üzere ihtiyacın sübutundan bilbahis tahliye kararı verilmiş olması usul ve kanuna muhalif olup temyiz itirazları bu bakımdan yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten dolayı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA...»

Her iki dairenin kararları hemen hemen yalnız neticeyi bildirmekle iktifa ediyor, fakat varılan neticenin tatmin edici bir izahını ihtiva etmiyor.

Şu ciheti tespit etmek gerektir ki, 5020 sayılı Kanun mesken veya dükkân ihtiyacı sebebile açılacak tahliye dâvalarında, malikin daha önce kiracıya bir ihtarname göndermiş olmasını şart koşmadığı gibi Yargıtay'ın müstakar içtihatları da böyle bir ihtara hukuken lüzum bulunmadığı

(1) Yargıtay 3. H. D. nin 20/3/1947 gün, E. 4468, K. 3555 sayılı kararı ile 20/10/1947 gün, 9984 sayılı kararı (Fevzi Muhip Alperen ve Necati Volkan «Son içtihatlara göre tahliye sebepleri», İstanbul 1949, sah. 24 ve 25).

(2) Bu karar yayınlanmamıştır.

193

merkezindedir. Gerçi Borçlar Kanunumuz, bazı sebeplerden dolayı kira akdini feshetmek için daha önce ihtarın vukuunu şart olarak aramaktadır. Fakat Borçlar Kanununun 256 ve 260 ıncı maddelerinde bahis mevzuu olan bu ihtarın lüzum ve hikmeti meydandadır : Burada kiracının temerrüdü veya akte muhalif hareketi karşısında bulunulduğu cihetle, tek taraflı bir hukukî muamele olan ihtarla kendisi bu hale son vermeğe davet ve aksi takdirde akdin feshile tahliye isteneceğinden haberdar edilir (3). Halbuki mesken veya dükkân ihtiyacından bahisle gönderilecek ihtarnamede durum büsbütün başkadır. Bir kere, hukuken böyle bir ihtarname göndermek mecburiyeti olmadığına göre, bu ihtarnamenin, dâva hakkını mahfuz tutmak gibi hukukî bir netice doğurmasına hukuk tekniği müsait değildir. İkincisi; iktisadî ve içtimaî zaruretler dolayısiyle fevkalâde ahval münasebetile yürürlüğe konmuş olan Millî Korunma Kanununun muaddel 30. maddesi, kira sözleşmelerinin ve Borçlar Kanununun Millî Korunma Kanununa aykırı olmıyan vecibelerine kiracılar ve mirasçıları ve konutlarda ölen kiracı ile birlikte ikamet edenler tarafından riayet edildiği sürece, tahdidî bir surette sayılan sebepler dışında, Millî Korunma Kanununun uygulamadan kaldırılmasından üç ay sonraya kadar kiracılar aleyhine tahliye dâvası dinlenmesini yasak etmiş ve kira sözleşmelerini kiralıyanın rızası hilâfına kendiliğinden uzatmakta bulunmuştur. Bu derece sosyal ve istisnaî bir kanunun hükümlerini geniş tefsir etmeğe mesağ olmamak gerektir. Normal zamanlarda bile; mukavelename ile kiralanan bir gayrimenkulün tahliyesini istemek için, kira mukavelesinin müddeti bittiği tarihten itibaren bir ay içinde mukavelenin İcra Dairesine ibrazı lâzım geldiğini İcra ve İflâs Kanununun 272 nci maddesi açıkça söylüyor. Bu ay geçtikten sonra artık bu yoldan tahliye istenemiyeceği gibi, Borçlar Kanununun 263 üncü maddesi gereğince aktin gayri muayyen bir müddet için yenilenmiş olduğunu karine olarak kabul etmek lâzımdır. Fakat şu da var ki, kiralıyan, muayyen bir müddetle aktedilen icarda sürenin sona ermesinden önce, aktin devamına razı olmadığını bir ihtarname ile kiracıya bildirmiş olursa, bu karinenin hükmü kalmaz. Ancak, normal zamanlarda, Borçlar Kanunu rejimi altında cari olan bu kaideleri, olduğu gibi Millî Korunma Kanunu rejimi için kabul etmek hukuken doğru olmaz, çünkü kira mevzuunda akit serbestisini tamamen ortadan kaldırmamış olsa bile, geniş ölçüde tahdit eden ve — akte muhalefet hali müstesna — kira süresinin hitamında kiralıyanın rızası hilâfına aktin süresini kendiliğinden bir yıl daha uzatan bu kanun, teslim edilir

(3) Bu hususta Prof. Cevad Abdürrahim Gücün'ün «Nazarî ve amelî hukuk dâvaları, ikinci kitap: Menkul mallar ve borçlar» adlı eserinin 627 nci ve onun ardı sıra gelen sahifelerine bakınız.

ki, iktisaden daha zayıf olduğu farzedilen kiracıyı korumak için kabul edilmiştir. Kiralıyan, bu mihanikî uzamaya ancak kanunda yazılı tahliye sebeplerinden birine dayanarak tahliye dâvası açmak suretile mâni olabilir. 5020 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin V. bendinin (b) fıkrasının sonundaki «tahliye dâvası açabilir» ibaresinden çıkardığımız mâna budur.

Malikin mesken veya dükkân ihtiyacından bahsile kiracıya bir ihtarname göndermiş olması halinde tahliye dâvası açmak hakkını bu suretle muhafaza etmiş olacağı ve binnetice sözleşmenin bittiği tarihten itibaren bir ay geçtikten sonra dahi dâvasını açabileceği kabul edilirse, 5020 sayılı Kanunun ruh ve maksadına tamamen aykırı olan bir neticeye varılmış olur. Mademki bu kanunla kiracıyı himaye etmek istiyoruz, o halde dâva açmak hakkını kesin bir müddetle takyit etmek lâzımdır. Daha önce gönderilecek ihtarname ile bu müddetin uzamasına cevaz gösterildikten sonra, müddetin kat'iyeti nerede kalır? Düşünülsün ki, kiracı böyle bir ihtarname aldıktan sonra ne zamana kadar tahliye dâvası ile karşılaşabileceğini tabiatiyle bilemiyecek, tamamen malikin keyif ve iradesine tâbi olacaktır. Böyle bir silâhın suiniyet sahibi maliklere sinir harbi yolu ile gayri meşru menfaatler peşinde koşmağa imkân vermeğe müsait olduğunu gözden uzak tutmamak lâzımdır. Mesken veya dükkân ihtiyacını hakikaten hisseden bir malik, tahliye dâvasını kira mukavelesinin bitiminden itibaren bir ay geçtikten sonra açmaz, sözleşmenin sona erdiği günün hemen ertesi günü açar ki, biran önce gayrimenkulüne kavuşsun. Dâvanın geç açılması, dâvacının mesken veya dükkân ihtiyacını duymadığını gösterir.

Yukarıda arzetmeğe çalıştığımız sebeplerden dolayı Ticaret Dairesinin görüşüne tamamen iştirak ediyor ve İçtihadı Birleştirme kararında bu tezin galip geleceğini kuvvetle umuyoruz.

İkinci mesele :

Bilindiği gibi, Millî Korunma Kanunu, kira miktarını tâyin ve bu kanunî miktardan fazla kira bedeli alınmasını yasak etmiştir. Kiarcının, bu kanunî miktardan fazla olarak kiralayana ödediği paranın geri alınması için açacağı dâvanın zamanaşımı kaç yıldır? Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesi bir yıl diyor, Dördüncü Hukuk Dairesi ise beş yıl olarak kabul ediyor. Bu yüzden iki daire arasında hâsıl olan görüş ayrılığının, İçtihadı Birleştirme kararı verilmek suretiyle halledilmesi, hukukî emniyet bakımından bir zaruret halini almıştır. Ehemmiyeti dolayısiyle her iki kararı aynen dercediyoruz :

Yargıtay 4 üncü Hukuk Dairesi

Sayı :

Esas : 1652 — Karar : 1697

195

Mahkemesi : İstanbul Asliye Birinci Hukuk Yargıçlığı
Tarih : 15/11/1946
No. : 255
Dâvacı : İsmail Ziya vekili avukat Şevket İsmail
Dâvalı : Selâhattin Göztepe, Seniye ve Safiye vekilleri avukat Haçik Mankan

Dâva : Müvekkilinin dâva olunandan beş sene müddetle kiraladığı ev için 939 senesi icarı 70 lira ve mütaakip seneler için 80 lira aylık şart kılınmış ise de, Millî Korunma Kanunu gereğince 70 liradan fazla aylık alınmaması icap etmekte bulunmuş olduğundan bahsile 3 sene 5 ay müddetle her ay fazla verilen onar liranın tutarı olan 400 liranın tahsili isteminden ibarettir.

Karar : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere bozma kararına uyularak ve dâvalılar vekili tarafından ileri sürülen zamanaşımı ve görevsizlik itirazlarının reddine karar verilerek yapılan yargılama sonunda : Dâvalılar vekili 3 sene ve 5 ay müddetle ayda 80 lira hesabile kira bedelinin tutarını dâvacıdan tahsil ettiklerini kabul ve ikrar etmiş ve Yargıtayın bozma kararındaki gerekçelere göre kira mukavelesinin 70 liradan ziyadeye taallûk eden hükmü muteber bulunmamış olmasına binaen kira bedelinden fazla olarak tahsil edilen paranın tutarı olan cem'an 376 lira 60 kuruşun dâva olunanlardan alınarak dâvacıya verilmesine ve fazla istemin reddine karar verildiğine dairdir.

Temyiz eden : Dâvalılar vekili Haçik Mankan.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup gereği düşünüldü :

Fazla verilen kira bedelinin istirdadı istenilen gayrimenkulün ikametgâh olarak kiraya verildiği anlaşılmasına binaen dâvaya bakmak hukuk mahkemesine ait olduğundan, mahkemenin görevsizliğine dokunan itiraz varit olmadığı gibi Borçlar Kanununun 126 ncı maddesi gereğince alelûmum kiralar beş senelik zamanaşımına tâbi bulunmuş ve dâvalıya kira bedelinin fazla verildiği tarihten itibaren dâva tarihine kadar geçen sürenin zamanaşımına baliğ bulunmamış olmasına binaen bu hususa dokunan itiraz dahi yerinde görülmediğinden reddile usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA ve aşağıda yazılı temyiz giderinin temyiz edenden alınmasına 24/4/947 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Yargıtay 3 üncü Hukuk Dairesi

Sayı

Esas : 9521 — Karar : 7752
Mahkemesi : Sultanahmet İkinci Sulh
Tarih : 10/6/948
No. : 100/548
Müddei : Necati Çiller
Müddeialeyh : Mahmut Yılmaz

Dâva : Millî Korunma Mahkemesi kararile dâvalının fazla aldığı sabit olan 283 lira kiranın faizi ile birlikte tahsili istemine dairdir.

Karar : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere Millî Korunma Mahkemesinin 11/12/947 tarihli ilâmı ve dâva safahatına göre sabit olan 283 liranın dâva tarihinden itibaren % 5 faizi ile birlikte dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine karar verildiği hakkındadır.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki kâğıtlar okunup gereği düşünüldü:

Dâvacı 26/1/948 tarihinde mahkemeye müracaatla dâvalıya kanunen muayyen miktardan fazla verdiği kiraların tahsilini istemiş olmasına ve dâvalı zamanaşımı def'inde bulunmuş ve hâdisenin mahiyetine göre dâva bir senelik zamanaşımına tâbi olup dâvacının ancak bu tarihe tekaddüm eden bir sene zarfında fazla kiraları almağa hakkı bulunmuşken zamanaşımı def'i gözönüne alınmaksızın tamamının tahsiline karar verilmesi yolsuzdur. Hükmün bu noktadan bozulmasına ve aşağıda yazılı 555 kuruş harç ve damga pulunun haksız çıkacaktan alınmasına 12/7/1948 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Görülüyor ki, her iki kararın dayandığı maddî vak'alar tamamen aynıdır. Fakat oybirliğile varılan kararlarda hukukî hareket noktası başka başkadır. Dördüncü Hukuk Dairesi, Borçlar Kanununun 126 ncı maddesi gereğince alelûmum kiraların beş senelik zamanaşımına tâbi bulunduğundan bahsile hâdiseyi de bu maddenin şümulü içinde görüyor, Üçüncü Hukuk Dairesi ise sadece «**hâdisenin mahiyetine göre**» dâvanın bir senelik zamanaşımına tâbi olduğunu beyan ediyor.

Dördüncü Hukuk Dairesinin hareket noktası, bizce, sakattır. Çünkü dâvada lûgat bakımından kira kelimesi geçiyor ise de, hukukî ve teknik mânası itibarile hâdisede bir kira alacağının tahsili bahis mevzuu değildir. Borçlar Kanununun 248 inci maddesinde âdi kiranın tarifinden anlaşılacağı üzere, kiralıyanın; bir şeyin kullanılmasını kiracıya terketmesi mukabilinde kiracının ona ödediği ücret, kiradır. O halde, kiracının kanunî miktardan fazla verdiği bu ücreti kiralıyandan geri almak için açtığı

197

dâvayı kira dâvası diye vasıflandırırsak, kira aktindeki tarafları tersine çevirmiş oluruz. Bundan başka, kira bedeli, muayyen zamanlarda tediyesi meşrut edimlerdendir. Halbuki, fazla verilen paranın istirdadı bir kere talep edilecektir. Demek oluyor ki, dâva, mahiyeti itibarile ilmî ve hukukî mânasında bir kira bedeli dâvası değildir. O halde, Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinin «hâdisenin mahiyetine göre» ibaresile ifade etmek istediği hukukî müessese hangisidir, başka bir tâbirle, burada karşılaştığımız hâdisenin hukuk ilmindeki adı nedir?

Bu bakımdan hâdiseyi tahlil edince şunu görürüz : Kiracı, kanunun tâyin ettiği miktarı aşan bir kira bedelini hataen kiralıyana ödemiştir. Bu yüzden, bunu haklı gösterecek hukukî bir sebep olmadığı halde, kiracının mameleki, ödediği bu fazlalar nisbetinde azalmış, buna mukabil kiralıyanın mameleki o miktarda çoğalmıştır. Malûm olduğu üzere, bir başkasının mamelekinden zenginleşmede dört şart aranır : 1 — Birisinin daha fazla zenginleşmesi, 2 — Diğerinin, bu hâdise ile ilgili olmak üzere fakirleşmesi, 3 — Her iki hâdise arasında bir münasebet ve rabıta bulunması, 4 — Bunu haklı gösterecek bir sebebin yokluğu (4). Bu dört şart da hâdisede mevcut olduğuna göre Borçlar Kanunumuzda borç doğuran üçüncü kaynak olarak adı geçen kanunun 61 inci ve onun ardı sıra gelen maddelerinde tanzim edilen sebepsiz iktisap müessesesi karşısındayız demektir. Hâdisenin mahiyetini böylece tesbit ettikten sonra, hatırımıza şöyle bir sorunun gelmesi lâzımdır : Acaba kanunî hadden fazla kira bedeli tâyin etmek suretile yapılan kira akitleri Borçlar Kanununun 20 inci maddesi gereğince bâtıl değil midir? Borçlar hukukunun meşhur otoritesi von Tuhr'un belirttiği üzere (5), «Yasak akitler (ve sair hukukî muameleler) 20 inci madde gereğince kaideten hükümsüzdür. Fakat bu hüküm istisnasız carî olan bir hüküm değildir. Bazan bizzat kanun, yasağın ihlâl edilmesi halinde medenî hukuka ait başka bir hukukî neticenin doğmasını emretmiştir. Başka hâdiselerde, memnuiyetin konmasındaki maksat icabı, yasağa aykırı olan muamele hükümsüzlüğe maruz kalmıyacaktır». «Azamî bir fiyatın tecavüzü halinde, fiyat indirilir». Prof. Samim Gönensay «Borçlar Hukuku» eserinde (6) aynı fikri şöyle ifade ediyor : «Kanun bir akti taraflardan yalnız birisi için menetmiş ise memnuiyete rağmen yapılan akit kaideten bâtıl olmaz. Meselâ kanun bazı eşya için azamî fiyat tâyin edip

---

(4) Hugo Oser und Wilhelm Schönenberger, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, erster Halbband, Zürich 1929, sah. 430. Karşılaştırınız: Von Tuhr, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Alfred Siegwart tarafından çıkarılan ikinci bası, Zürich 1942, sah. 400 ve müt.

(5) Adı geçen eser, sah. 237 ve 238 ve not 35.

(6) İstanbul 1948, sah. 75 not 6.

1498

de bu fiattan ziyadeye satılmasını menettiği surette azamî fiyattan ziyade ile yapılan bir satış akti bâtıl değildir. Müşterinin yalnız azamî fiattan fazla olarak tediye ettiği miktarı istirdada hakkı vardır». Nitekim, narh yani azamî fiat hükümleri her tarafta, kanunen muayyen azamî fiatlara tecavüzle yapılan akitlerin bâtıl olduğu mânsında tefsir edilmeyip, bilâkis bu akitler muayyen narh dairesinde idame edilmektedir; böyle olmasa idi, aşikâr surette maksada elverişsiz amelî neticeler hasıl olurdu (7).

Yukarda serdedilen mülâhazalar gösteriyor ki, kanunî haddi aşan kira bedeli kararlaştırılmış olsa bile, bu akit bütün itibarile muteberdir. Yalnız şu var ki fazla olan kısım hukuka aykırı olduğu ve binnetice muteber olmıyan bir sebebe dayandığı için, bu fazlanın iadesi sebepsiz iktisap kaidelerine göre istenebilir. Borçlar Kanununun 65 inci maddesi buna mâni değildir, çünkü kiracı, hukuka veya ahlâka (âdaba) aykırı bir netice elde etmek maksadını gütmemiştir (8).

Neticeye geliyoruz : Yargıtay kararlarında anlatılan hâdise hukukî mahiyeti itibarile sebepsiz bir iktisaptan ibarettir. Bu mahiyeti dolayısiyle, dâvanın tâbi olduğu zamanaşımı Borçlar Kanununun 66 ncı maddesinin birinci fıkrasında beyan edilmiştir : «Haksız surette mal iktisabından dolayı ikame olunacak dâva, mutazarrır olan tarafın verdiğini istirdada hakkı olduğuna ıttılâı tarihinden itibaren bir sene müruru ile ve herhalde bu hakkın doğduğu tarihten itibaren on senenin müruru ile sakıt olur».

Bakalım, temyiz mahkemesi teşkilâtına dair 1221 numaralı Kanunun 8 inci maddesi gereğince bu meseleleri ele alacağını ümit ettiğimiz İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu düşüncelerimizi tasvip edecek mi?

---

(7) Andreas B. Schwarz, «Borçlar Hukuku Dersleri», İstanbul 1948, sah. 340.

(8) Von Tuhr, adı geçen eser, sah. 413.

199

ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİ

: Ali ARCAK
Mersin Yargıç Adayı

Plân:

I — Tarihçe,
II — Tarif,
III — Mahiyeti,
IV — Şartları,
V — Hükümleri,
VI — Sona ermesi.

TARİHÇE :

Çıraklık genel anlamda bir sanatı öğrenmek için bir usta yanında çalışmaktır. Biz önce çıraklığın tarih boyunca ne gibi bir evrim ve gelişme yolundan bugüne geldiğini belirtmeği, konumuzun aydınlanması bakımından faydalı görüyoruz. Bunun için de kısa bir tarihçe ile başlıyoruz.

Herhangi bir müessesenin tarihi anlatılmak istenildiği zaman, genel olarak bu, devirlere ayrılır, her devirde ne gibi evrimler olduğu ve her devrin diğer devirlerden ayırıcı özellikleri üzerinde durulur. Oysaki bizim konumuz, tarihçe bölümü üzerinde uzun boylu durmağa elverişli değildir. Bir kuş bakışı göz gezdirmek istiyoruz.

Bunu Avrupada ve Türkiyede olmak üzere iki bölümde inceliyeceğiz.

A — Avrupada çıraklık tarihçesi :

Çıraklık aktinin tarihi gelişimi tıpkı genel iş sözleşmesinde olduğu gibi kölelik münasebetinden doğmuştur. Bu sözleşme kölelerin hizmetlerinin sahipleri tarafından gelişim ve öğretim devresi için pek ufak bir karşılık alınarak bir ustaya verilmeleri suretile aktolunmağa başlanmıştır. Bununla köleler başıboş kalmıyordu. Sözleşme sona erdikten sonra kölenin tekrar eski efendisine dönmesi şart koşuluyordu. Fakat Yunan devrinde — Yunan papirüs belgelerinin de gösterdiği üzere — köle olmıyan çocukların da babaları, kardeşleri yahut varisleri tarafından zanaat öğrenmek üzere bir ustaya verildikleri sık raslanılan olaylardandı (1).

Roma'da ise, İmparatorluk, esnaf derneklerinin kurulmasını önceden izin almağa bağlı tutmakla beraber bunların iç hayatlarına ve iç hayat serbestliklerine dokunmuyordu. Koorporasyonların statüleri serbestçe

(1) Muammer Vassaf Tolba —İş Hukuku— İstanbul - 1943, Sh. 21.

tartışılarak, güdeceği amaçlar kanuna ayrışık olmamak şartile kabul ediliyordu. Eldeki Roma korporasyon statülerinde ne korporasyon müntesiplerine mahsus bir inhisara, ne imal şartlarına, ne de bu müntesipler arasında bir hiyerarşiye veya çalışma şartlarına rasgelinmektedir (2).

Roma'da da Justinian hukukunda tekerrür eden emsale göre bir çocuğun ustaya verildiği sık raslanılan bir olaydı (3).

Orta çağlara geldiğimiz zaman bu devrin bir özelliği ile karşılaşıyoruz. O da kentlerin dolaylarında kurulan pazarlardır. Bu küçük pazarı ele geçirmek amacile bir sanatın bütün sanatkâr ustaları müşterek bir kurum etrafında birleştiler. Bu birleşmenin sonunda meydana gelen sanat kurumları çıkardıkları nizamlarla sanatkâr sayısını tesbit ettiler. Ustanın da sayısı belirli olan çırak ve kalfasından başka işçi çalıştırılmasını kesin olarak yasak ettiler.

Yavaş yavaş Ortaçağ korporasyonlarınrn özellikleri belirmeğe başladı. Asıl korporasyon ve inhisar usulleri tamamen ortaya çıktılar.

Korporasyonları inceliyecek olursak şöyle bir hiyerarşi ile karşılaşırız :

1 — Çıraklar, 2 — Kalfalar, 3 — Ustalar :

Biz konumuzu ilgilemesi bakımından çıraklar üzerinde duralım :

Her usta belirli bir sayıda çırak kullanır. Derneklerin tüzükleri hizmetlerin ve çıraklığın süresini, kabul şartlarını, ücretlerinin miktarını sıkı bir şekilde tâyin ve tesbit etmişlerdir. Çıraklık süresi bir çok sanatlarda oldukça uzun olmak üzere 7 ile 12 yıl kadardır. Her usta belirli sayıdan fazla çırak alamazdı (4).

Bu çağda çıraklık küçük sanatlara ait meslekler için adeta bir esas teşkiletmiş ve (evlilik dışında doğmuş olmak veya diğer mâni sebepler bulunmak kaydiyle) sanatkâr olmak istiyen bir çocuğun korporasyon tarafından kabul edilerek bir usta yanına verilmesi suretile tecelli etmiştir (5).

Usta, çırağı yetiştirmeğe ve çırak da karşılık olarak bütün zamanını ustasına hasretmeğe mecburdur. Çırak ustasının evinde yatar ve masasında yemek yer. Çırak, ustasından her ne suretle olursa olsun bir ücret istemek hakkına malik olmadığı gibi çırağın ailesi de ustaya muayyen bir para verir.

(2) S. Ağaoğlu ve S. Hüdaioğlu —İş Hukuku Tarihi— İstanbul - 1938, Sh. 24.
(3) M. Vassaf Tolga —Sözü geçen eser— Sh. 21.
(4) S. Ağaoğlu ve S. Hüdaioğlu —Sözü geçen eser— Sh. 27.
(5) M. Vassaf Tolga —Sözü geçen eser— Sh. 21.

Ortaçağdan sonraki devirde derebeylik yerine kuvvetli merkezi idareler kuruldu, ve bu devirde sanat devlet için satılan bir ticaret aracı olarak görüldü.

Son bir merhale olarak Büyük Fransız İhlitâline varılır. Fransız İnkılâbından önce ustalık ve esnaf kethüdalığı rejimi altında ilkin bir çıraklık yapmadan bir el sanatı öğrenilemezdi. Fransız İhtilâlinden 1848 e kadar endüstri ve çalışmanın anarşik denecek bir derecede serbest bir rejime tâbi tutulduğu görülür. 2/Mart/1791 tarihli Kanun, sanatlerin serbestliğini ilân ettiği zaman çıraklık durumu pek çok sanatlerde aynı halde kaldı. Ancak hayli zaman sonra kanun çırakları himâye eden hükümler koydu (6).

1848 den sonra ise denetleme fikri hâkim olmağa, iş ve endüstriorganize edilmeğe başlanmıştır. Bunun sonucu olarak Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya A. B. Devletleri ve İsviçrede işçiler için olduğu kadar çıraklar ve kalfalar için de birtakım kaideler konmuştur.

İngiltere'de bunların lehine ilk hareket Robert Pill tarafından kendini gösterdi ve Kraliçe Elizabeth zamanında çıraklar ve kalfalar için ve bunların ücretleri hakkında birtakım çok esaslı ve ciddî emirnameler çıkarıldı (7). Diğer taraftan işçi derneklerinin gittikçe artan nüfuz ve önemleri ve sıkı teşkilâtları çıraklığı sınırlamalara uğratmıştır. (Sayının sınırlanması, sendikaya dahil işçilerle akrabalık v. s. gibi) (8).

Fransa'da 22/Şubat/1851 tarihli bir kanun çıraklık sözleşmesini tanzim etti. Bu hükümler 20/Mart/1928 tarihli kanununkilerle değiştirildi. İş Kanununun 1 inci kitabında 1 ile 18 inci maddelerde dercedildi (9).

İsviçre'de ise kanunlara bir kaç madde konmakla da kalınmıyarak 26/6/1930 tarihinde bir Çıraklık Kanunu ile tarafların hak ve borçlarını tesbit etmek zorunluğu duyuldu.

B — Türkiye'de çıraklığın tarihçesi :

1 — Tanzimattan önceki devir : (Lonca Devri).

Bu kısımda çok gerilere elde belgeler olmadığı için gidemiyoruz. İsabetli hükümler çıkarmak için Ortaçağa gelmek gerekiyor.

Avrupadaki korporasyonlar Türkiyede esnaf teşekkülleri halinde ortaya çıkıyor. Esnaf teşekkülleri, çeşitli adlar alır: Bazan (GEDİK), bazan

(6) Rossel —Borçlar Kanunu Şerhi— Sh. 516.
(7) S. Ağaoğlu ve S. Hüdaiğoğlu —İş Hukuku Tarihi— Sh. 36.
(8) Rossel —Borçlar Kanunu Şerhi— Sh. 516.
(9) A. Roust et P. Durand — Paris — 1943 — Sh. 268.

102

(ZAVİYE) bazan da (FÜTUVVET TARİKİ) adı verilir. Esnaf teşekküllerine ait kaideleri toplıyan kitaba da (Fütuvvetname) denirdi (10).

İslâm yolu ile memleketimize gelen görenek ve usullere göre herhangi bir sanatın icrası belirli bazı şartlara bağlıdır. Fütuvvet tarikatinin Türk ruhuna göre değiştirilmiş olmasına ve bir çok kerre yapılan düzeltmelere rağmen bu törenlerden bir kısmı uzun zaman süregelmiştir. Bilhassa çırakların sanat için de senelerce yetiştirilerek kalfa ve usta sınıfına geçmesi yani kendi başına dükkân sahibi olması keyfiyeti, böyle devam eden büyük törenlere bağlı idi. Bu törenlerden biri peştemal bağlamak idi. Bir kimsenin bir san'ata intisabı sırasında yapılırdı. Bundan sonra ise çırak çıkarmak töreni vardı. Fütuvvetnameler, bu çırak çıkarmak törenine çok önem verirlerdi. Bir kimse bir san'ata intisap eder etmez o tarikata girmiş sayılmazdı. Birçok denemelerden sonra mazharı kabul ve ehli namus görüldüğü takdirde tarikata girerdi (11).

Loncalarda şöyle bir hiyerarşi vardı. Yamak, çırak, kalfa, usta, üstat. Biz burada doğrudan doğruya çırakların durumunu ele alacağız. Yalnız bu durumu iyi aydınlatabilmek için çıraklığın öncesi olan yamaklık ve sonrası olan kalfalığa dokunmak zorunda kalacağız.

Bir esnafa yamak olabilmek için on yaşından aşağı bulunmamak ve san'ata devam isteğinin, babası, yoksa velisi tarafından tasvip edilmesi şarttır. İki yıl arasız ve parasız yamaklık eden, çıraklığa terfi ederdi. Bu terfi de özel törenlerle yapılırdı. Çırak çıkacak çocuğun dükkân ustası, kalfaları, çocuğun babası veya velisi bağlı bulundukları esnaf reisinin dükkânında sabahleyin erkenden toplanırlardı. Çırak çıkacak yamağın ustası, çırağın devam ve istidadına dair izahat verir, çırağın hareket tarzını anlatırdı. Velisi tarafından çırağın bulunduğu esnaf vakfına bir şey bağışlanırdı. O zaman reis, çırak çıkacak çocuğa bazı öğütler verir, ve kenndisine de, ustası tarafından verilmek üzere belli bir haftalık ücret tâyin ederdi. Bu ücretin iki haftalığa eşit bir miktarı, çırağın ustası tarafından esnaf sandığına bağışlanırdı.

Çıraklığın kesin bir süresi yoktur. Çırağın san'atı öğrenmesi ve kalfa olabilecek kabiliyet ve bilgiye gelebilmesi esas olmakla beraber bu süre, genel olarak, üç yıl devam ediyordu. İki ile altı yıllık öğrenme döneminden sonra kendisi serbest iân edilip eline bir öğrenme mektubu verilerek kalfalar birliğine kabul olunurdu (12).

(10) S. Ağaoğlu ve S. Hüdaioğlu —İş Hukuku Tarihi— Sh. 62.

(11) S. Ağaoğlu ve S. Hüdaioğlu —İş Hukuku Tarihi— Sh. 122.

Çırağın kalfalığa terfii daha önemli ve daha uzundu. Kalfalık töreni lonca odasında ve lonca hey'etinin huzurunda yapılırdı. San'ata mensup kalfalardan kıdemlisi bu törenlerde kılavuzluk ödevini görürdü.

2 — **Mecelle Devri :**

Mecellede çalışma hayatını düzenleyici hükümlere icar bahsinde rastlanmaktadır.

Gerçekten Mecellenin ikinci kitabının 6 ıncı bap 3 üncü fasıl (İcare-i hayvan) 4 üncü faslı da (İcare-i adem) den bahsetmektedir. 562 ile 581 inci maddeleri ihtiva eden bu icare-i adem kısmında konumuzla ilgili bazı maddelere rastlanmaktadır. 568 ve 569 ncu maddeler bu meyandadır. 568 inci madde: Bir ilim ya san'at talimi için üstat isticar olundukta eğer müddet beyan olunur ise icare müddet üzerine mün'akid olur. Hattâ talime hazır ve müheyya bulunmak ile ücrete müstahak olur.. Şakirt gerek talim etsin ve gerek etmesin. Eğer müddet beyan olunmaz ise icare fasit olarak mün'akid olur. Bu surette şakirt talim ederse üstat ücrete müstahak olur, ve illâ ücret alamaz) demektedir.

569 uncu madde ise: (Bir kimse meselâ oğlunu san'at öğrenmek için ustaya verip ahdehüma ahara ücret şart etmedikleri halde çocuk san'at öğrendikten sonnra yekdiğerinden ücret mutalebe etseler örf ve adet-i belde ne ise anınla amel olunur.) hükmünü vazeylemektedir.

Demek ki 568 inci maddeye göre, müddet şart edilmiş ise çıraklık sözleşmesi müddet üzerine ve bu müddete bağlı kalınarak mün'akid olur. Bu halde ustanın ücrete hak kazanması, çırağa san'atı öğretmesi şartına bağlı olmayıp öğretmeğe hazır bir durumda bulunmasiyle ücrete müstahak olur. Çırağın öğrenip öğrenmemesi meseleyi karıştırmaz. Eğer müddet beyan olunmamış ise bu halde, sözleşme fasıt olarak mün'akid olur. Yani şakirt çalışıp öğrenirse usta, ücrete hak kazanır. Yoksa usta ücret alamaz.

Her iki taraf ta karşılıklı olarak, sözleşme yapılırken hiç ücret sözünü etmemişlerse ne olacaktır? Bu soruya Mecellenin 569 uncu maddesi şöyle cevap veriyor: ücret şart edilmeyip te çocuk san'atı öğrendikten sonra usta tarafından ücret istenirse o memleketin geleneg ve göreneği ne ise bunlara uyulur.

3 — **Cumhuriyet Devri :**

Gerek bu devrin öncesinde gerekse bu devir içinde iş hayatını düzenlemek amaciyle bir çok tüzükler yayınlanmışsa da bunlar içinde konu-

(12) Muammer Vassaf Tolga —İş Hukuku— Sh. 22.

muzla doğrudan doğruya ilgili noktalar bulunmadığından bu devre 1340 tarihli İş Kanunu Tasarısı ile giriyoruz.

A — 1340 tarihli İş Kanunu Tasarısı :

Bu tasarı, fabrikalarda ve küçük san'atlerde çıraklık münasebetine dokunuyor, ve sırasiyle çıraklık sözleşmesini, ustaların çıraklara karşı ödevlerini ve çıraklık sözleşmesinin feshini inceliyor.

Bu tasarıda çıraklık sözleşmesi şöyle tarif edilmektedir: (Bir fabrika sahibi bir usta veyahut bir san'atkârın mukabileten kendisinde çalışmak şartı ile san'atını diğer birine öğretmek taahhüdü ile akteddiği mukaveledir.)

29 uncu maddeye göre ise bu sözleşme yazılı olmalıdır. Fakat resmî makamların önünde olması mecburi değildir. Sözleşmeye şu noktaların yazılması gereklidir:

1 — Usta veya iş sahibinin, adı, şöhreti, yaşı, san'atı, ve konutu,

2 — Çırağın adı, yaşı ve konutu,

3 — Babasının, anasının veyahut vasisinin ve bunlar olmadığı takdirde barış yargıcının gösterdiği vasinin adı, yaşı, şöhreti ve konutu,

4 — Sözleşmenin tarihi,

5 — Mesken, iaşe, ücret, v. s. gibi taraflar arasında kararlaştırılan hususlar.

Tasarıda ahlâkî endişelerin izlerini taşıyan hükümlerede raslıyoruz:

31. ci madde, 21 yaşını bitirmiyenleri, reşit olmıyan birinin çırak alamıyacağını yazıyor. Tasarı bu hükmü ile ustanın çırağa karşı olan durumunu bir babalık durumu gibi görmektedir.

22. ci maddeye göre bekâr veya dul veya karısından boşanmış bir kimse bir kızı evinde çırak olarak kullanamaz.

Ustanın çıraklara karşı ödevleri ise tasarının 33, 34 ve 35 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelere göre :

1 — Çırağa bir babanın bütün gözetim ve şefkatini göstermek,

2 — Çırağın öğretimini kolaylaştırmak ve bunun için gereken zamanı vermek.

3 — Çırağa san'atını öğretmek,

Çırağın ustaya karşı ödevleri ise 36. cı maddede yazılıdır. Ustasına karşı saygı ile bağlılık göstermek, itaat ve yardım etmek.

Tasarı çıraklık sözleşmesinin feshini 38, 39 ve 40. cı maddelerde düzenlenmiştir.

1 — Bir aylık çıraklık süresi içinde ve tazminatsız olarak,

2 — Mücbir sebepler dolayısiyle,

a — Çırak veya ustanın ölümü,

b — Çırak veya ustanın mahkûmiyeti,

c — Genç kızlar için ustanın karısından ayrılması veya karısının ölmesi,

3 — Taraflardan birinin veya ikisinin isteğiyle aşağıdaki hallerde:

a — Sözleşmeye riayet etmemek,

b — Kanun hükümlerine aykırı hareket etmek,

c — Çırağın kötü hali,

ç — Ustanın başka yere taşınması,

d — Ustanın veya çırağın bir aydan fazla hapis cezasına mahkûm olması.

Bu sebeplerden başka sözleşme belirli bir süre için olur ve bu süre 3 yılı aşarsa 3 yılın sonunda feshedilebilir (13).

Böylece 1340 tarihli İş Kanunu tasarısının çıraklık sözleşmesi üzerinde durduğunu en ince ayrıntılara kadar hükümler koyduğunu görüyoruz.

B. BORÇLAR KANUNU

8/Mayıs/1926 da yayımlanan ve 4/Ekim/1926 da yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu, II. ci kısım x. cu babında hizmet aktini düzenleyen maddeleri arasında çıraklık sözleşmesine dair hükümler koymuştur. Bu sözleşme ile bağımsız olarak ilgili bulunan iki madde sevketmiş ve diğer maddelerinde de yeri geldikçe çıraklık konusuna dokunmuştur. Bu kanun üzerinde aşağıda daha ayrıntılı olarak duracağız.

C. İŞ KANUNU

Bu gün yürürlükte bulunan ve iş hayatımızı düzenliyen 3008 sayılı ve 8/Haziran/1936 tarihli kanunda konumuzla ne doğrudan doğruya ne ne dolayısiyle ilgili maddelere rastlıyoruz. Yalnız bu kanunun 12 nci maddesi bir tecrübe müddetinden bahsediyor. Tecrübe müddetinin bir çıraklık olarak görülemiyeceği açıktır. Başlıca farklı unsuru da konusudur. İşçi tecrübe müddeti içinde işi görmeğe hazırdır. Çıraklıkta ise çırak işi öğrenmeye çalışacaktır. (14)

Fakat, acaba neden bu kanunda çıraklığa dair hükümler yoktur? Kanun koyucu 1340 tarihli İş Kanunu Tasarısında çıraklık sözleş-

(13) S. Ağaoğlu, S. Hüdaioğlu —İş Hukuku Tarihi— Sh. 122.

(14) F. Hakkı Saymen, İş Hukuku ders notları 1945 - 46.

mesi üzerinde ayrıntılarına varıncaya kadar durduğu halde bu ihtiyacı son İş Kanunun da neden duymamıştır?

Biz bunu şu şekilde yorumluyoruz: 1340 tarihli tasarı hazırlanırken memleketimizde henüz Borçlar Kanunu kabul edilmemişti. Çıraklık müessesesi hakkındaki ihtiyaçlara cevap veren kaideler mevzuatta yoktu. Ancak 1926 da kabul edilen Borçlar Kanunudur ki çıraklık sözleşmesini düzenliyordu. 8/Haziran/1936 tarihli İş Kanununda ise Borçlar Kanunundaki hükümler yeter görülerek üzerinde durulmamış ve bu bakımdan İş Kanunun da ayrıca hükümler sevkedilmiştir.

II — ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN TARİFİ.

Borçlar Kanunumuzun çıraklık sözleşmesini ne doğrudan doğruya ilgiliyen 318 ve 330 uncu maddelerinde ne de her hangi bir maddesinde bu sözleşmenin tarifine rastlanıyor. Başka bir deyişle Borçlar Kanunu çıraklık sözleşmesini tarif etmiyor. Bunu doktrine bırakıyor.

Doktrinde de Borçlar Kanunu şerhedenlerden bazıları çıraklık sözleşmesiyle ilgili maddeleri izah etmekle yetsiniyor, fakat bir tarif vermiyorlar. Ancak gene de bazı tarifler vardır. Bunlardan birini, 1340 tarihli İş Kanunu tasarısından bahsederken kaydetmiştik.

Diğer bir tarife ise Reşat Atabek'in (İş Aktinin Feshi) adlı kitabının 25. ci sahifesinde rastlıyoruz. Bu tarife göre:

(Çıraklık mukavelesi öyle bir mukaveledir ki onunla ticarî, sınaî, malî ve diğer mahiyeti haiz bir müessese sahibi (usta) diğer akide (çırak) muayyen bir san'atı öğretmeği ve onun meslekî sahada tekamülüne yardım etmeği diğer taraf ise buna mukabil ya muayyen bir ücret tediye etmeği veyahut muayyen bir müddet müessese sahibinin yanında çalışmayı taahhüt eder.)

Görülüyorki bu tarif daha geniş bir çerçeve içindeki olayları toplamaktadır.

Rouast ve Durant'ın beraber yazdıkları kitapta şöyle bir tarif vardır:

Çıraklık bağıtı bir sözleşmedir ki, onunla bir sanayici veya bir tüccar, bir esnaf yahut hattâ basit bir işçi başka bir kimseye meslkî eğitim vermeği taahhüt eder. (15)

Daeppeur/Reymond ise (Çıraklık sözleşmesi mahiyetine göre resmî vasfı olan ve sözleşmelerin genel kaideleri ile yetsinilemiyen nev'i şahsına münhasır (suigeneris) bir sözleşmedir. (16) diye tarif etmektedir.

---

(15) Roust ve P. Durant, Précis de Legistation indistrielle, Paris, Sh. 363.

(16) Daeppeur - Reymont, Le Code féderal des obligations interpréte par la jur. du Tr. Féd. Sh. 332.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

G. Sselle ise (Çıraklık sözleşmesi hususî görünüşlerinde, zahire karşı ailevî karakterinde ve bilhassa ustaya karşı borçlarında kanun koyucunun onda henüz kamu hizmeti muhallef görüp işaret ettiği, özellikleri olan bir sözleşmedir.) demektedir. (17)

Sayın hocamız Dr. Ferit Hakkı Saymen ise, 1945 - 46 İş hukuku ders notlarında da Reşat Atabek'inkine pek benziyen uzunca bir tarif vermektedir: (Çıraklık mukavelesi, ticarî, sınayî veya diğer mahiyeti haiz bir müessese sahibi tarafından (usta), bir kimseye (çırak) muayyen bir ca dikkat ve itinasiyle öğretmek ve onun tekâmülüne yardım etmek, ditilzam eden bir akittir. Diğer taraf ise buna mukabil ya muayyen bir ücret tediye etmeği veyahut muayyen bir müddet müessese sahibinin yanında çalışmağı taahhüt eder.)

Biz ise bu tariflerden ayrılacak, Borçlar Kanunumuzdan ve yukarıki tariflerden faydalanarak şöyle bir tarif vereceğiz:

Çıraklık sözleşmesi, ustaya bir kimseye (çırak) belirli bir sanatı olanca dikkat ve itinasiyle öğretmek ve onun tekâmülüne yardım etmk, diğer taraf yani çırağa da sözleşmenin gerekli kıldığı şartları yerine getirmek ödevini yükleten iki taraflı (synallagmatique) bir bağıttır.

2 — Tarifin Unsurları:

I — Sanatı öğretmek ödevi: Çıraklık sözleşmesi ile bağlanan usta, çırağına sanatını öğretmek zorundadır. Sözleşmenin esaslı konusu ve temel direği de budur, ve hattâ bu sözleşmeyi diğer bağıtlardan ayıran başlıca vasıftır denilebilir. Rouast ve Durant' nın dediği gibi (çırak hiç şüphesiz çalışmağa mecburdur. Fakat bu çalışma sözleşmenin esaslı konusu gibi mülâhaza edilemez.) 18)

II — Sözleşmenin gerekli kıldığı şartlar: Bu, çırak bakımından görünen bir unsurdur. Diğer tariflerin (mukabeleten kendisi de çalışmak şartiyle) yahut (muayyen bir ücret tediye etmeği veya muayyen bir müddet müessese sahibi yanında çalışmağı) gibi sınırlayıcı bir deyim yerine (sözleşmedeki şartların yerine getirilmesi) gibi çok geniş bir deyim kabul etmemizin sebebi nedir?

Şudur ki, çırağın ustasına karşı mükellefiyeti bunlardan ibaret olmadığı gibi başka türlü de karşımıza çıkabilir. Usta, yerine göre çıraktan ne bir mukabil çalışma, ne de ücret istiyebilir. Hattâ memleketimizde sık rastlanıldığı gibi ücret veren çırak değil, haftalık veya gündelik adiyle çırağa bir miktar para veren ustadır. Bunun sebebini aydınlatmak

(17) G. Scelle, Legistation industrielle, 1927, Sh. 163, 165.

(18) Rouast ve Durant —Sözü geçen eser— Sh. 363.

pek güç olmasa gerektir. Çünkü tarihçe kısmında gördük ki, esnaf reisi çırağa verilecek ücreti tâyin ederdi. Bu, o geleneğin bir devamı olsa gerektir.

Bu sebeplerden ötürü, biz bu ikinci unsura (sözleşmenin gerektirdiği şartların yerine getirilmesi) demeği daha uygun buluyoruz.

III — Çıraklık sözleşmesi iki taraflı bir bağıttır: Bu sözleşme ile hem usta hem de çırak karşılıklı ve biribirine uygun surette rızalarını beyan ederek mükellefiyet altına girmektedir. İki tarafa da ayrı ayrı mükellefiyet yüklendiğinden dolayı biz bu bağıtı iki taraflı olarak vasıflandırıyoruz. Taraflar istedikleri gibi bu bağıttan sıyrılamazlar. Ancak bir takım şartları yerine getirmek iledir ki buna son verebilirler.

Şunu da ilâve edelimki, çırak bakımından sözleşmenin kendisinde mündemiç olan bir şart vardır. O da çırağın ustasına karşı itaat ve saygı borcudur.

III — ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN MAHİYETİ:

Biliyoruz ki bu sözleşmenin yeri Borçlar Kanunumuzun hizmet aktini düzenleyen x. cu babındadır. Kanun koyucu tarafından hizmet akti içinde gösterildiğine göre, acaba bunun hizmet aktinden ayrı mahiyeti var mıdır? Eğer hizmet aktinden ayrı bir mahiyeti varsa nedir? Bu başka bir kategori içinde meselâ iş aktine mi giriyor? Yoksa kendine has (sui generis) bir mahiyeti var mıdır?

Bu sorulara cevap verebilmek için çıraklık sözleşmesini, diğer bazı akitlerle veya durumlarla karşılaştıralım:

I — Hizmet akti karşısında çıraklık sözleşmesi: Borçlar Kanununun 313. cü maddesinde hizmet akti şöyle tarif ediliyor: (Hizmet akti, bir mukaveledir ki onunla işçi muayyen veya gayri muayyen bir zamanda hizmet görevi ve iş sahibi dahi ona bir ücret vermeği taahhüt eder.)

a — Bu tarifte başlıca şu iki unsur vardır: Biri işçinin muayyen veya gayri muayyen zamanda hizmet taahhüt etmesi, diğeri de iş sahibinin bir ücret vermeği taahhüt etmesi.

Oysaki çıraklık sözleşmesinin unsurları ayrıdır. Usta bakımından san'atı öğretmek ve çırak bakımından da sözleşmenin gerekli kıldığı şartların yerine getirilmesi ödevlerini görüyoruz.

b — Tâbi oluş açısından bakacak olursak, hizmet aktinde bu tâbi oluş çıraklık sözleşmesindeki kadar kuvvetli değildir. Çırak teknik bakımından iş verenin emri altındadır. Verilen talimat dışına çıkamaz, ve emirlere aynen bağlı olmak zorundadır.

c — Şekil bakımından: Borçlar Kanununun 314. cü maddesine göre (hilâfına bir hüküm bulunmadıkça hizmet akti hususî bir şekle tâbi değildir.) Bu hizmet akti küçüklerle bile yapılsa gene şekil söz konusu olmıyacaktır. Oysaki çıraklık sözleşmesi küçük veya kısıklarla yapıldığı zaman şekle bağlı olmak zorundadır.

Görülüyor ki başta unsurlar bakımından olmak üzere hizmet bağıtı ile çıraklık sözleşmesi arasında ayrılıklar tesbit edilebiliyor. Bunun sonucu olarak çıraklık sözleşmesini hizmet aktinden ayrı görmek zorundayız.

2 — **İş akti karşısında çıraklık sözleşmesi:** Burada iş aktini söz konusu ederken şu noktayı aydınlatmak istiyoruz. Acaba iş akti, hizmet aktinden ayrı bir şey midir? Yoksa ikisi de mahiyet bakımından bir tek bağıt mıdır? İş akti hizmet aktinin türkçeleşmiş bir deyimi midir? Bu konuda müspet bir cevap verenler yani bu iki bağıtı bir görenler olmakla beraber biz iki bağıt arasında fark olduğunu kabul edenlerin fikirlerine katılıyoruz.

Sayın Dr. Ferit Hakkı Saymen de iş hukuku ders notlarında böyle bir ayırımı doğru bulmakta ve hizmet akti ile iş akti arasındaki farkları (işçinin tâbi oluş keyfiyeti ile şekil bakımından) belirtmeğe çalışmaktadır.

Muammer Vassaf Tolga ise (Borçlar hukukuna ait hükümlere tâbi tutulması lâzım gelen her hizmet aktini muhakkak surette, iş hukukuna ait anasırdan bulunan iş akitleriyle tev'em yani aynı mahiyette telâkki etmekliğimize imkân yoktur) demektedir (19).

Bu noktayı böylece aydınlattıktan sonra şimdi iş akti ile çıraklık sözleşmesinin karşılaştırılmasına geçebiliriz:

İş aktini Lotmer şöyle tarif etmektedir: (Bu münasebetin hukukî ciheti taraflar arasında aktolunan bir mukavele ile tanzim edilmekte olup bir ucunu iş diğer ucunu ücret teşkil etmektedir) (20).

Bu konuda Reşat Atabek'in kitabında bir tarife rastlanıyorsa da biz sayın Prof. Ali Fuat Başgil'in tarifini esas olarak alacağız. Bu tarife göre: (İş akti bir uzlaşmadır ki bununla taraflardan biri, işçi, mesleki ve kabiliyeti dairesinde ve para nev'inden bir ücret mukabilinde, diğr tarafın, iş verenin hesabına ve onun yahut vekilinin sevk ve idaresi altında bir iş göremeği buna mukabil diğer taraf ta kanunun tâyin ettiği şartlar altında bir ücret vermeği taahhüt eder) (21).

---

(19) M. Vassaf Tolga —İş Hukuku— Sh. 107.

(20) M. Vassaf Tolga —İş Hukuku— ndan naklen Sh. 107.

(21) A. Fuat Başgil —Türkiye İş Hukuku— İstanbul - 1940 - Sh. 13

Bu iş akti ile çıraklık sözleşmesinin ayırıcı noktalarınnı belirtelim:

a — Tâbi oluş bakımından: Bu bakımdan hizmet akti ile çıraklık sözleşmesi arasında ufak bir ayrılık tesbit etmiştik. Oysaki burada o ayrılığı bulamıyoruz. İş akti gibi çıraklık sözleşmesi de şahsiyeti ve şahsî hürriyeti iş verenin veya ustanın lehine sınırlamaktadır. Usta veya iş verenin emirlerine bağlılık ikisinde de görülür.

b — Şekil bakımından: Çıraklık sözleşmesi ancak küçük veya mahcurlarla yapıldığı zaman şekle tâbidir. Yani burada şekli doğuran çıraklık sözleşmesini yapanın Medenî Kanun bakımından şahsî durumudur.

Oysaki iş aktide şekli doğuran süredir. Çünkü İş Kanununa göre süresiz işler şekle tâbi değildir. Fakat İş Kanununun 9. cu maddesine göre bir yıl veya daha fazla süreli iş akitleri şekle tâbidir ve bu şekil aktin esaslı noktalarındnandır. Bu, akti yapanın şahsî durumuna değil iş aktinin süresine göre şekle bağlı olmaktadır.

c — Unsur bakımından: Unsur bakımından hizmet akti ile iş akti arasında esaslı farklar yoktur. Bundan ötürü, çıraklık sözleşmesinin unsurları ile hizmet aktinin unsurları arasında tesbit ettiğimiz farkı burada da hatırlatmakla yetsiniyoruz.

Çıraklık sözleşmesini böylece bir iş akti olmadığını da gördük. Yalnız bazı hukukçular çıraklık sözleşmsini bir nev'i iş akti telâkki ettiklrinden, çıraklık sözleşmesini iş akti ve netice olarak çırağın işçi telâkki edilip edilefiyeceği münakaşa mevzuu olmuştur.

Bazı hukukçular, çırağın müessese içinde iş verenin emir ve kumandasında ve onun menfaatine çalıştığını dikkat nazara alarak çırağı bir işçi telâkki etmişlerdir. Diğer bazıları ise, çrağın herşeyden önce bir öğrenci olduğunu göz önünde tutarak çırağın bir işçi olmadığını savunmuşlardır (22).

Gerçekte çıraklık sözleşmesi, nasıl bir iş akti olarak kabul edilemiyorsa çırağın da bir işçi olarak kabulü imkânnsızdır. İş Kanununun 1. ci maddesi işçiyi şöyle tarif etmektedir: (Bir iş akti dolayısiyle başka bir şahsın iş yerinde bedenen veyahut bedenen ve fikren çalışan kimseye işçi denir.) Buna göre, herşeyden önce iki taraf arasında bir iş akti olmalıdır. Usta ile çırak arasındaki sözleşme bir iş akti olmadığı gibi, çırak ta ustasının yanında çalışmak değil san'atı öğrenmek için bulunan bir kimsedir. Bu arada çırak ise gücünün yettiği, elinden geldiği ve kençinin çalışmasiyle bir değildir ve bir olarak görülmesine imkân yoktur. disinden istenildiği gibi çalışacaktır. Fakat bu çalışma hiç bir zaman bir iş-

(22) Reşat Atabek —İş Aktinin Feshi— Sh. 25.

Yukarıdan beri verdiğimiz izahlar sonucu anlaşılmıştırki çıraklık sözleşmesi ne bir hizmet aktidir, ne de bir iş aktidir. Öyle ise nedir?

Hemen çoğunlukça kabul edilen bir görüşe göre, bu sözlevme (sui generis) yani nev'i şahsına münhasır bir sözleşmedir (23).

Çırağın bir işçi olarak görülmesi ve işçilere ilişikli bütün hükümlerin çıraklar hakkında da uygulanması ne uygun ve ne de doğru olur. İşçilere ait bazı hükümlerin çıraklar hakkında da uygulanabileceği tasrih edilmiş olsa bile bu, müessesenin hukukî mahiyetini değiştiremez. Çıraklıkla yakından ilgili olan kanunn koyucular, (20/3/1928 tarihli Fransa İş Kanunu ile 26/6/930 tarihli İsviçre Çıraklık Kanununda olduğu gibi) iş İş Kanunlarından ayrı özel kanunlar yayınlayarak iki tarafın hak ve borçlarını tesbit etmek zorunluğunu duymuşlardır (24).

Federal Mahkeme, bir kararında çıraklık sözleşmesinin, hizmet aktinin fer'i bir nev'i olduğunu söylemektedir. Belki fer'i bir nev'idir, fakat kendisi değildir.

Bu sözleşmenin nev'i kendine münhasır bir sözleşme olduğunu kabul ettikten sonra şu soru ile karşılaşmaktayız: Çıraklık sözleşmesinin yeri neresidir? Yani özel hukuk alanına mı yoksa kamu hukuku alanına mı girer?

Bugün nasıl iş akti ve hizmet aktini yalnız başına ne özel, ne de kamu hukuku alanına koyamıyorsak (25) çıraklık sözleşmesini de koyamayız. Bu sözleşmenin yeri kısmen özel, kısmen de kamu hukuku alanındadır.

Çıraklık sözleşmesinin mahiyeti hakkında diyeceklerimize son vermeden, bu konu ile ilgili ve tatbikat bakımından önemli iki noktaya daha dokunmak istiyoruz.

3 — Beslemelerin hukukî durumu acaba bir çıraklık sözleşmesi midir?

Bu gibi olaylar, şöylece karşımıza çıkmaktadır. Bir küçük çocuk boğaz tokluğuna bir eve alınmakta ve bu evde bakılıp gözetilerek ev işleri kendisine öğretilmekte ve kendisi de gayri muayyen müddetle çalışma kudretini ev sahibinin emrine amade tutmaktadır.

Yalnız şu noktayı önemle belirtelim ki bu hususta yazılı bir sözleşme yapılmaz.

Çocuk yapacağı işi çalıştığı evde yani iş sahibinin yanında öğreneceği-

(23) Reşat Atabek —İş Aktinin Feshi— Sh. 25, Reymond Sh. 332 ve tariflere bak.

(24) Reşat Atabek —İş Aktinin Feshi— Sh. 25, Reymond Sh. 332 ve tariflere bak.

(25) Ferit Hakkı Saymen — İş Hukuku notları.

212

ne göre acaba kendisi çırak ve aradaki münasebet bir çıraklık sözleşmesi olarak tavsif edilebilir mi?

Prof. Ferit Hakkı Saymen bu soruyu yüksek Yargıtayın IV üncü Hukuk Dairesinin 19/Aralık/1944 günlü ve 3802 sayılı bir kararı dolayısiyle ortaya atıyor ve cevap veriyor (26) :

(Borçlar Kanununun 318 inci maddesine göre küçüklerle yapılan çıraklık sözleşmelerinde yazılı şekil aranır. Binaberin (ortada böyle tahrirî şekilde yazılmış bir mukavele bulunmadığına göre diğer bütün şartlar mevcut olsa da çıraklık mukavelesinden bahsedilemez. Esasa ait unsurların hâdisede mevcut olduğu söylenebilirse de şekil unsuru mevcut olmadığından çıraklık mukavelesine dayanılarak hak iddia edilemez).

Bu açıklamadan şu sonuca varıyoruz ki şayet besleme alınırken yazılı bir sözleşme yapılırsa ve bu sözleşme Borçlar Kanununun 318 inci maddesinde yapılan noktaları da ihtiva ederse bunu bir çıraklık sözleşmesi saymak gerekecektir.

Böyle yazılı bir sözleşme yapılmamış beslemenin hukukî durumu nedir ?

Bunu yüksek Yargıtayın 4/Nisan/1942 günlü ve esas 1536 ve 1045 sayılı kararı ile cevaplandıralım : Yargıtaya göre, (işçi ile iş sahibi arasında çıraklık mukavelesi yoksa veya bu mukavele her hangi bir sebeple muteber değilse, taraflar arasında fiilî bir durumun mevcudiyeti kabul edilmiyerek, umumî hükümlere göre ihtilâfın halli gerektir).

4 — Sanat okulu öğrencilerinin durumu :

Çıraklık sözleşmesinin unsurlarını incelerken bunların, (Bir sanatı öğretmek ve sözleşmenin gerekli kıldığı şartların yerine getirilmesi) olduğunu gösterdik. Hattâ bazan bu şartların çırağa ücret veya hizmeti taahhüt gibi bir mükellefiyet doğurmıyabileceğini kaydettik.

Bu izahlara göre, sanat okulu öğrencilerinin durumu nedir? Bunların okula bağlılığı bir çıraklıktır denilebilir mi? Okul onlara bir sanat öğretiyor, bu bakımdan bir usta yerindedir, fakat öğrencinin buna karşılık yüklendiği mükellefiyet nedir?

Yatısız öğrenciler bakımından bir mükellefiyet görmüyoruz. Bu okulları idare eden Millî Eğitim Bakanlığı burada hiç şüphesiz bir kamu hizmeti görmektedir. Bu hizmetle de memleketimizin geleceği bakımından pek önemli bir ihtiyacı olan teknik ustaları yetiştirmektedir. Bakılacak olursa, burada öğrenci geniş anlamı ile bir çıraktan başka bir şey değildir.

(26) Hukuk Fakültesi Mecmuası — Cilt XI. 1945, Sayı 1 - 2, Sh. 466.

Bu hizmete karşılık, ustanın yani okulun, emir ve talimatına uymaktan başka hiç bir mükellefiyet yüklenmiyen yatısız öğrenci yanında, yatılı öğrencinin durumu nedir?

Gerçekte bu öğrenciler okulu bitirdikten sonra bir mecburî hizmete bağlıdırlar. Bu mecburî hizmet neyin karşılığıdır? Çırağın bir hizmet taahhüdü ile mi karşı karşıyayız? Buna menfi cevap vermek gerektir. Bu hizmet, öğrenci için okulda yapılan masraflar karşılığıdır ve çok kere bu mükellefiyet öğrenciyi okutan bakanlığa karşıdır.

Burada da ;ıraklık sözleşmesi var mıdır, sorusuna gene hayır cevabını vereceğiz. Çünkü okul öğrencileri, henüz ergin olmıyan kimselerdir. Küçüklerle yapılan çıraklık sözleşmeleri ise yazılı şekle bağlıdır. Buradaki yazılı şekil de sözleşmenin esaslı bir unsurudur. Öğrenciler ise okula bir sınavla alınmaktadır. Bu hususta 7/Haziran/1935 tarihli ve 2765 sayılı (Bölge sanat okullarının Kültür Bakanlığı tarafından yönetilmesi hakkında kanun) un 7 inci maddesi şöyle diyor :

(Erkek sanat okullarına alınacak parasız yatılı talebeler bir sınav geçirirler. Alınmak istiyenler kadrolar tutarından artık olursa bir yarşı sınacı açılır. Bu ise Borçlar Kanunumuzun 318 inci maddesinin aradığı anlamda bir yazılı şekil değildir.

ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN ŞARTLARI

A — Şekil Şartı :

I — Genel kaide : Çıraklık sözleşmesi genel olarak yazılı şekle bağlı değildir. Bir usta ile bir çırak yazılı şekle bağlı olmadan ve 318 inci maddede yazılı hususları değiştirerek serbestçe bir çıraklık sözleşmesi yapabilirler. Bunun için çırağın reşit olması veya kısıtlı olmaması gereklidir. Fakat bu kimseler de isterlerse çıraklık sözleşmesini yazılı şekle bağlı tutabilirler. Böyle bir durum karşısında Borçlar Kanununun 16 ıncı maddesine göre (Akit takarrür eden şekilde yapılmadıkça iki taraf ilzam olunamaz).

2 — **Özel durum :** Bu açıklamadan anlaşılmıştır ki çıraklık sözleşmesi küçük veya kısıtlılarla yapıldığı zaman yazılı şekle bağlıdır. Borçlar Kanununun 318 inci maddesi şöyle diyor : (Küçükler veya mahcurlar ile yapılan çıraklık mukaveleleri; tahriri yapılmış ve usta ve velâyeti haiz kimse yahut sulh hâkiminin muvafaktı ile vasi tarafından imza edilmiş olmadıkça muteber değildir).

Demekki bu gibi durumlarda sözleşmenin yazılı şekilde omlası mecburidir. Bir münasebetle de belirtilmiş oldugumuz gibi burada aranan şekil sözleşmenin esaslı bir unsuru olduğundan (iki taraf aktin esaslı noktalarında uyuşurlar ise ikinci derecedeki noktalar sükûtla geçirilmiş olsa bile

akte münakil olmuş nazarı ile bakılır.) diyer Boçlar Kanununun 2 inci m-ad desi uygulanamaz. Yazılı şekle uyulmamış ise çıraklık sözleşmesi yoktur.

Bu kadar sert bir sonuca vardığımıza göre tatbikatta bir mesele ile karşılaşıyoruz. Hep biliriz ki biz de tatbikatta çıraklık sözleşmesi çok kere yapılmaz. Çoğu ustalar, ve çocuğunu çırak veren babalar böyle bir hükümden habersizdir (27).

Bunların durumu nedir? Yukarıki görüşler bunun Borçlar Kanununun 318 inci maddesinin içine girebilen bir çıraklık sözleşmesi olarak kabule engeldir. Bu hususta sözü geçen Yargıtayın 4/Nisan/1942 tarihli kararı gözönünde tutulabilir ve (umumî hükümlere göre) anlaşmazlığın çözülmesi gerektir.

B — Ehliyet :

1 — Yaş bakımından: B. K. nun 318; inci maddesi küçükler veya kısıtıllarla yapılan çıraklık sözleşmesini şekle bağlı tutmuştur. Küçükten ne anlıyacağız?

İlk bakışta bu, reşit olmayan kimsedir; ve rüşt yaşı ise 18 dir. Demek ki on sekiz yaşını bitiren bir kimse — tabii mümeyyiz ise — Medenî Kanunun 10. uncu maddesine göre medenî hakları kullanmağa yetkilidir. Gene aynı kanunun9. uncu maddesine göre medenî hakları kullanmağa yetkili olan kimse iktisaba da iltizama da ehildir. Binaberin çıraklık sözleşmesini B. K. nun 318. inci maddesi ile sınırlı olmadan yapabilecektir.

Fakat on sekiz yaşını bitirmeden reşit olan kimseler de vardır. Meselâ medenî Kanunun II. inci maddesine göre evlenme kişiyi reşit kılar; ve biliyoruz ki evlenme yaşı ile reşit olma yaşı farklıdır. (M.K.88) ayni zamanda onbeş yaşını bitiren küçük, Medenî Kanunun 12. ci maddesine göre kendi rizası ve ana babasının muvafakatile asliye mahkemesince mezun kılınabilir.

Şimdi bunların yaptıkları çıraklık sözleşmesi yazılı şekle bağlı olacak mıdır?

Medenî Kanunun gerek II/2 ve gerekse 12. inci maddelerine göre reşit olan kimseler, aynı kanunun 10. uncu maddesi uyarınca medenî hakları kullanmağa yetkilidir. Bunlar çıraklık sözleşmesini yazılı şekilde yapmamış olsalar bile Boçlar Kanununun 318. inci maddesi uygulanamaz. Sözleşmeyi muteber saymağa mecburdur.

Bunlar dışında, küçükler bakımından bir nokta daha vardır: Medenî

(27) Çalışma Bakanlığının bir toplantısında bulunmak üzere Ankara'ya gitmiş olan Hocamız Prof. Saymen dönüşünde bize toplantıya katılan işçi ve ustalardan bir çoğunun Çıraklık Sözleşmesinden habersiz olduklarını anlatmıştı.

kanunun 396. inci maddesi uyarınca (kendisine sulh mahkemesi tarafından bir meslek veya san'ata iştigale sarahaten veya zımnen müsaade verilen) kimseler vardır. Bunlarda yazılı şekil aranmadan bir çıraklık sözleşmesi yapabilirlermi?

Gerçekte, Prof. Ali Fuat Başgil (Mezun küçükler doğrudan doğruya saylarını angaje edebilirler) demektedir.(28)

Bu konuda, sayın Profösörün fikrini kabul etmekle beraber, mezun küçkü bir çıraklık sözleşmesi yaptığı takdirde bunun gene yazılı şekle bağlı olması zarurîdir. Çünkü o kimse mezun kılınmakla B.K. nun 318. ci maddesindeki (küçükler) deyiminin dışında kalmış değildir.

2 — **Kısıtlılar bakımından:** Küçüklerle yapılan çıraklık sözleşmesi nasıl yazılı şekle bağlı ise Borçlar Kanununun 318. ci maddesine göre (mahcurlar ile yapılan çıraklık mukaveleleri tahrirî yapılmış.....olmadıkça muteber değildir.)

Binaberin bir kimse kanundaki sebeplerden birile kısıtlılı ise yaşı gözönüne alınmadan bu gibilerin yapacağı çıraklık sözleşmesi gene yazılı şekle bağlıdır. Burada aranan yazılı şekil sözleşmenin esaslı bir şartıdır.

3 — İmza: B.K. nun sözü geçen 318. ci maddesi şöyle diyor: (Küçükler veya mahcurlarla yapılmış çıraklık mukaveleleri tahrirî yapılmış ve usta ve velâyeti haiz kimse yahut sulh hâkiminin muvafakatile vasi tarafından imza edilmiş bulunmadıkça muteber değildir.)

Demek ki bu maddeye giren ve yazılı şekle bağlı sözleşmelerin imzalanmış olması aranılan bir şarttır. Bu imzaya kimler yetkilidir?

a — Usta bakımından : Bağıtın taraflarından biri olan ustanın sözleşmeyi imzalaması gerektir. Bu usta bir tüzel kişi olabilir mi? Buna evet cevabı verilmelidir, Olabilir ki özel bir tüzel kişilik meslek eğitimi vermek amacile bir okul açmıştır. Bu durumda ustanın sanatı öğretmek yükümünü üzerine almıştır. Sözleşmeyi de bu tüzel kişiliği temsil eden bir organ veya yetkili kılınan bir kimse imzalıyabilir.

b — Çırak bakımından :

aa — Veli : Küçük velâyet altında ise çırak adına sözleşmeyi (velâyeti haiz kimse) (B. K. 318) imza etmelidir. Medenî Kanunun 263 üncü maddesine göre (evlilik mevcut iken ana ve baba velâyeti beraberce icra ederler). Bu halde sözleşmeyi kim imzalayacaktır? Yalnız ana veya yalnız baba mı? Yoksa her ikisi birden mi?

Aynı maddenin 2 nci cümlesine göre babanın oyu ancak uyuşmazlık halinde muteber olacaktır. Böyle bir uyuşmazlık yoksa maddeye tam bağ-

(28) A. Fuat Başgil — Türkiyede İş Hukuku — 1940 — Sh. 14

lı kalmarak anne ve babanın beraberce imza etmesi gerekirse de tatbikatta daha kolay olması bakımından yalnız babanın imzası ile yetsinmelidir. Kaldıki uyuşmazlık olsa bile yalnız babanın imzası yetecektir.

bb — Vasi : Küçük velâyet altında değil de vesayet altında ise veya çıraklık sözleşmesini yapan kısıtlanmış bir kimse ise sözleşmenin vasi tarafından imzalanması gereklidir. Yalnız vasinin böyle bir yetkiyi kullanabilmesi için sulh yargıcının muvafakatini alması (M. K. 405/12 ve B. K. 318) icap eder.

C — ŞEKLİN ŞÜMULÜ :

Yazılı şekle bağlı olan çıraklık sözleşmesinin neleri ihtiva etmesi gereklidir? Buna sözü geçen B. K. 318 inci maddenin ikinci fıkrası cevap veriyor.

(Mukavele, yapılacak işin ve çıraklığın nev'i ve müddetine ve günde çalışılacak saatlere ve iaşe yahut diğer yapılacak ve verilecek şeylere ve kezalik tecrübe zamanına dair muktazi şartları ihtiva etmek lâzımdır).

Demek ki sözleşme işin nev'i, çıraklığın süresi, günde kaç saat çalışılacağı, iaşe ve diğer yapılacak ve verilecek şeyler, tecrübe zamanı, ile ilgili şartlar ve bunlardan başka iki taraf arasında kararlaştırılan diğer hususlar gösterilecektir.

Bunlardan tecrübe zamanı üzerinde durmak istiyoruz. Borçlar Kanununun 342 inci maddesinin 2 inci fıkrasında (çırak ve hizmetçi âkitlerinde, hilâfına bir mukavele yoksa hizmete dühülden itibaren ilk iki hafta tecrübe müddeti sayılır ve bu müddet zarfında iki taraftan herbiri birgün evvel ihbar etmek şartiyle âkdi fesihte serbesttir.)

B. K. nun II ci maddesinin 2 inci fıkrasına göre de (Kanunun emrettiği şeklin şümül ve tesiri derecesi hakkında başkaca bir hüküm tâyin olunmamış ise âkit bu şekle riayet olunmadıkça sahih olmaz.)

Demek ki kanunda şeklin şümulü hakkında kayıtlar varsa, bağıtın sahih olması için bu şümül içindeki şartlara uymak gerektir. Binaberin çıraklık sözleşmesindeki şeklin şümulüne giren kayıtlara uyulmak suretiledir ki sözleşme sahih olabilecektir.

D — İSVİÇRE BORÇLAR KANUNUNUN 324 üncü MADDESİ

İsviçre Borçlar Kanunu, bize alınmıyan 324 üncü maddesinde şöyle bir hüküm sevkediyor: (Federal meclis ve kanunların göstereceği makamlar, ilgili iş derneklerinin veya genel menfaatlere yarar derneklerin oylarını ve görüşlerini aldıktan sonra hizmet bağıtına veya çıraklığa ilişikli çeşitli sözleşmeler için örnek sözleşmeler düzenler de hazırlıyabilirler.

Sözü geçen sözleşmelerin mefad ve mezmunu, yazılı sözleşmenin yokluğu halinde iki tarafın da maksad ve niyetini izhar eder farzolunur.)

Medenî Kanun örnek sözleşmelere dair tarafların niyet ve maksadını tamamlamağa yarayan tâli kaideler koymak suretile çeşitli şekillerin bütün ayrıntılarını tesbit ve tâyin edemez. İşte sözü geçen örnek sözleşmelerle bu boşluğu doldurmak imkânı olur. Bugün İsviçrede bu örnek sözleşmeler vardır ve bu işlemler, yalnız onları doğrudan ve oldukça önem arzeden çıraklık alanına hasredilmiştir (29).

E — Şartlara Uyulmanın Denetlenmesi:

Borçlar Kanununun 318 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında (Bu şartlara riayet olunup olunmadığı selâhiyettar daire tarafından murakabe edilir) denilmektedir.

Demek ki, bu şartlara uyulup uyulmadığını denetliyecek bir daire vardır. Bugün bu denetleme, çalışmaya dair her türlü ödevi üzerine alan Çalışma Bakanlığına düşer. Bu Bakanlığın illerdeki kuruluşları bu denetlemeyi titizlikle kovuşturmak zorundadır.

Bilhassa bu şartlara uyulmıyan hatta sözleşme bile yapılmıyan memleketimizde bu konu üzerinde durmak gerektir.

ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

A — Genel Hükümler:

Borçlar Kanununun 313 üncü maddesinin 3 üncü fıkrası şöyle bir hüküm sevkediyor: (Hizmet akdi hakkındaki hükümler kıyasen çıraklık akdine tatbik olunur.)

Buna göre, çıraklık sözleşmesine dair özel bir hüküm olmadığı zaman hizmet akdindeki hükümler — uygulanabildiği nisbet te — bağlı kalınacaktır.

Meselâ : B. K. 319 a göre; (Hizmet mukavelesinin şartları kanuna, ahlâka, (âdaba) muğayir olmamak üzere istenildiği gibi tâyin olunabilir.) Gene aynı kanunun (Hizmet akdi işçinin ölümü ile hitam bulur) diyen 347 inci maddesi de hizmet akdine olduğu kadar, çıraklık sözleşmesine de uygulanabileceğinden 313 üncü maddenin 3 üncü fıkrası içine girer.

B — Özel Hükümler:

Çıraklık sözleşmesile ilgili bu hükümler, usta bakımından ve çırak bakımından olmak üzere 2 ye ayrılır:

---

(29) Rossel — Borçlar kanunu şerhi — Sh. 515

a — Usta bakımından: Rouast ve Durant beraber yazdıkları kitapta bunu 5 noktada topluyorlar (30). Biz önce bu 5 nokta üzerinde duracak ve kendi diyeceklerimizi de ekliyeceğiz.

I — Mesleği öğretmek: (Ustanın çırağa akdin konusu olan mesleği öğretmek esaslı borcudur). Bunu B. K. 330/1 de şöyle açıklıyor: (Çıraklık mukavelesinde, usta çırağa sanatı olanca dikkat ve itinasile öğretmeğe mecburdur.)

Demek ki, ustanın ilk ve esaslı ödevi çırağa sözleşmede konusu edilen mesleği öğretmek olacaktır.

2 — Mesleği kolaylaştırmak: (Usta öğretimi kolaylaştırmak zorundadır.) diyen adı geçen müellifler devam ediyorlar: (Önce umumî öğretimi. Eğer çocuk okumayı, yazmayı, hesabı bilmiyorsa veya ilksel din bilgilerini tamamlamamışsa, usta bunu sağlamak için onu serbest bırakmak zorundadır. Usta teknik öğretim tarafından organize edilen kurları takip etmek imkânını çırağa vererek eşit olarak meslek eğitimine müsaade etmek zorundadır).

Biz ise bu noktayı ikiye ayırıyoruz:

aa — B. K. nun 330 uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, (Usta çırağın mecburî derslerine nezaret ve mesleğine ait mekteplere ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına iştirak eylemesi için lüzumlu olan zamanlarda müsaade etmekle mükelleftir.)

Rossel bu maddeyi şöyle tenkit ediyor: Bu maddenin konulmasına saik olan görüşler çok yerindedir. Bununla beraber maddenin metni kaleme alınırken maksadın aşıldığını ve iş sahibine yükletilen mükellefiyetlerin müeyyideleri hayalî kalacağının gözönünde tutulmadığını sanıyoruz. Kanun koyucunun bu baptaki delilleri ancak kamu hukukuna buna dair hükümler ve müeyyideler konulmakla elde edilebilir.

Lâkin Lozan'ın genç Tüccar Derneği tarafından söylendiği gibi, çırak öğleden sonraki bütün zamanlarını dolduracak olan kurslara devam ve ustası da kendisini bu kurslara göndermek zorunda tutulursa pratik ve meslekî öğretime zaman ve mekân kalmaz. Bu şiddetli hükümlerin kabulü usta ve iş sahiplerini dolayısiyle yanlarına öğretim için almamağa yahut çıraklık sözleşmesini müptediler için fazla masraflı yapmağa yol açar. Millet Meclisi Özel Komisyonunda bir azınlık pek yerinde olarak bir değiştirme olmak üzere maddenin ikinci fıkrasına (meslekî öğretimin gerekleri el-

(30) Rouast et Durant — Sözü geçen eser— Sh. 365—366

verişli olduğu nispette) diyerek bir çekinge konulmasını ileri sürmüşse de kabul olunmamıştır.) (31)

bb — 17 Haziran 1938 tarihli ve 3457 sayılı (Sınaî müesseselerde ve maden ocaklarında meslekî kurslar açılmasına dair K.) başlığını taşıyan K. nun 1 inci maddesine göre:

Bürolarında çalışan memurlar hariç omak üzere bir senede kullandığı işçi ve müstahdemin sayısının gündelik vasatisi 100 den daha fazla olan maden ocaklariyle, Teşvikı Sanayi Kanununda tarif edilen sınaî müesseselerde çırak, kalfa ve ustaların meslekî bilgilerini artırmak üzere kurslar açılacaktır.

Kursa gideceklerin kat'edecekleri mesafe iki kilometreyi geçmemek üzere aynı sanayie mensup müesseseler müşterek kurs açabilirler.

İşçi sayısı bu maddede gösterilen miktarlardan aşağı olsa bile yukarıki fıkrada yazılı mesafe dahilinde aynı sanayiden bir kaç müesseseye sahip olanlar kurs açmağa mecburdurlar.)

3 üncü maddede ise şunlar yazılıdır: (Açılacak kurslarda tedrisat, çalışma zamanı dışında olmak üzere haftada en çok altı saattir. Kursa devam edenler kurs nihayetinde imtihana tâbi tutulur. İmtihanda muvaffak olamıyanlar o müessesede çalışmaya devam ettikleri takdirde mütaakip kurslara devama mecburdurlar.)

Görülüyor ki bizim kanun koyucu, çırakların öğretimini kolaylaştırma bakımından ilgileyici hükümler kabul etmiştir.

3 — Usta iyi bir aile babası gibi hareket mecburiyetindedir. Çırağın hareketlerini gözetmek, çocuğun işleyeceği ağır hatalardan ailesine haber vermekle ödevlidir. Ustanın veliye ait temsil iktidarı yoktur. Ona tedip ve cezalandırma hakkı verilemez. Fakat münasip bir otorite kullanabilir. Ve bir sorumluluk taşıyabilir.

Çırağı bir işçi olarak göremiyeceğimize göre ona meslekî bir öğretim veren ustanın gerek meslekî gerekse genel eğitimini de üzerine alması tabiî görünmektedir. Ve bu bakımdan usta çocuğa karşı şefkat ve iyilik duygulariyle yani (iyi bir aile babası gibi) hareket etmelidir.

4 — (Eğer bir ücret mukavele edilmişse usta onu ödemeğe mecburdur. Ücreti himaye eden tedbirler bu ücret hakkında da uygulanabilir.)

Sözleşmede ustanın çırağa bir ücret vermesi şart edilmişse tabii ki usta bu ücreti ödemekle mükelleftir.

Adı geçen müellifler, (Ücreti himaye eden tedbirler ücret hakkında

(31) Rossel — Borçlar Kanunu şerhi ; sahife : 528

110.

da uygulanabilir) diyorlar. Demek ki B. K. nun 333 üncü maddesi burada gözönünde tutulacaktır. Bu maddeye göre işçi ücretinin tediyesi işçinin ve ailesinin nafakası için zarurî bulunduğu takdirde işçinin muvafakati olmaksızın iş sahibi ücreti kendi alacağı ile mahsup edemez. Burada İş Kanununun 23 üncü maddesi de anılmağa değer. (İşçi ücretlerinin ayda 30 liraya kadar olanının haciz ve başkasına devir ve temliki caiz değildir. Kanunen iaşe ve nafakası işçinin üzerine düşen aile fertlerine tahsis edilen meblâğlar yukarıki fıkra hükmüne tâbi tutulamaz) diyor.

5 — (Çıraklığın sonunda mezuniyet beratı adı verilen bir belgeyi usta vermek mecburiyetindedir. Bununla çırağın meslekî eğitimini tamamladığını tasdik eder.)

B. K. nun 335 inci maddesinde şöyle bir hüküm vardır: İşçi yalnız hizmetin nev'ini ve müddetini havi bir şahadetname vermesini iş sahibinden isteyebilir. Fakat adı geçen müelliflerin sözünü ettikleri mezuniyet beratı bundan ayrıdır. Çünkü işçinin isteyeceği, işin nev'ini ve müddetini havi bir şahadetnamedir. Oysa ki çırağa verilecek olan, meslekî öğretim ve eğitimini tamamladığını bildiren bir belgedir. Tabiidir ki usta, hiç bir sebep yok iken çıraklık sonunda böyle bir belge vermekten imtina edemez.

Rouast ve Durand'ın 5 ana nokta topladıkları hükümleri açıkladıktan sonra 6 ncısını da ekliyelim:

6 — Usta çırağa geceleri ve Pazar günleri iş vermemek ödevindedir.

Bunu B. Kanunu 330/3 maddesi şöyle teyidetmektedir: (Çırağa kaideten ne geceleri ve ne de Cuma günleri iş verilemez.)

Buradaki (Cuma günleri) yerine 1/6/1935 tarihli ve 2739 sayılı (Ulusal Bayram ve Genel Tatil Günleri Kanunu) na uyarak Pazar günleri demek gerektir.

Bu konu ile ilgili olarak yukarıda sözü geçen kanun, nüfusu on binden az olan yerlerde uygulanamaz. Bu gibi yerlerde çırak Pazar günleri çalışacak mıdır?

Çıraklık hakkındaki bu hükmün amacı, küçükleri korumak olduğuna göre B. K. 330/111 nın bu gibi yerlerde de uygulanması maksada daha uygundur. Hele İş Kanununun 44 üncü maddesine giren yerlerde bu hüküm haydi haydi uygulanmalıdır. Bu maddeye göre; (Hafta Tatili ve Ulusal Bayramları Kanunlarının tatbik edilmediği on binden az nüfuslu mahallerde bulunan iş yerlerinden İktisat Vekâletince lüzum görülenler hakkında işbu kanunlar tatbik edilir.)

Çıraklığına girilecek iş gece çalışmağı gerektiren bir iş ise böyle mesleklerin çıraklığında da gece çalışılabilir. Zaten B. K. 330 uncu madde de —kaideten— çekingesi ile bu hükmü ileri sürmektedir.

B — Çırağın mükellefiyetleri:

Çırağın mükellefiyetleri de ustanın yukarıda saydığımız mükellefiyetlerine tekabül eder (32).

1 — Sadakat ödevi: Çırak ustasına sadakat ödevindedir. (O yalnız zarar veren bütün çalışma ve görevi kötüye kullanmadan değil fakat meslekî sırları ifşadan da sakınmak zorundadır.)

Tamamen ustasına bağlı olup rasgele onu bırakamaz. Sözleşmenin şartları ile bağlıdır.

2 — İtaat ve saygı ödevi: (Çırak babanın yerini dolduran ve ona nazaran özdeş hakları olan ustaya itaat ve saygı lie mükelleftir.)

Çırak, ustasına karşı itaatsizlik ve sayıgısızlıktan çekinecek, onun şefkat ve sevgisini kazanarak, öğütlerine dikkat ederek mesleği öğrenmiye ve meslek eğitimini genişletmeğe çabalıyacaktır.

3 — Sözleşmedeki karşılığı yerine getirmek: Yani çırak, sözleşmede bir bedel tâyin edilmişse o bedeli ödeyecek veya bir hizmet taahhüt edilmişse taahhüdünü yerine getirecektir.

Çıraklık sözleşmesinin sona ermesini incelemeden önce bir noktaya daha temas edelim:

Bilindiği gibi bir sanatlar 11/6/1932 tarihli ve 2007 sayılı (Türkiye'de Türk vatandaşlarına tahsis edilen sanat ve hizmetler hakkında kanun) la Türk vatandaşlarına tahsis edilmiştir ve bu sanatlar kanunun birinci maddesinde sayılmaktadır.

Böyle bir sanatın çıraklığı hakkında yabancı ile yapılan sözleşme muteber midir?

Bu kanunun çıkarılmasındaki kanun koyucunun amacı gözönünde tutulursa iki çeşit mesleklerin korunduğu görülür. Biri vatandaşların elinde kalması gereken sanatlar, diğeri de konuları bakımından vatandaşın elinde kalması doğru görünen meslekler.

Kanun koyucunun amacı gözönünde tutularak yabancıların bu sanat ve mesleklerin çıraklığına da girmemeleri savunulabilir. Nitekim Yüksek Yargıtayın görüşü bu yoldadır. Bu kanunda yasak olduğu bildirilmiyen sanatların çıraklığında çalışanların cezalandırılmasını tecviz etmediği gibi (33) bu bakımdan bir inceleme yapmadan verilen cezayı da yolsuz görmektedir (34).

Yalnız iktisadî düşüncelerle vatandaşlara hasredilen sanatlar için, çıraklığın esaslı konunsu olan sanat öğrenmek unsuru gözönüne alınarak

(32) Roust ve Durand —Sözü gecen eser— Sh. 366.

(33) Sütçü çıraklığı 2007 sayılı kanunda gösterilen sanatlara dahil değildir. (Üçüncü

bu bakımdan öğrencilerle olan benzerliği de düşünülerek ve yabancıların çıraklık yapmalarında bir mahzur görmediğimiz gibi, çırağın ustasına bir ücret verdiği hallerde bunu vatandaşların menfaatine de uygun olduğunu kabul ediyoruz. Tabiî ki çıraklık sözleşmesi sona erince hiç bir suretle yasak edilen bu mesleklerde kalmamak şartiyle.

ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Çıraklık sözleşmesinin devam müddeti yazılı bir şekilde tesbit edildiğinden veya (tesbiti gerektiğinden hitamına mütaallik ihtilâflar da mahduttur (35). Sözleşmenin sona ermesini düzenleyen ayrı maddeler yoktur. Yalnız B. K. nun 342 nci maddesi bir sona erme şeklinden bahsediyor. Bundan ötürü sona ermeyi genel kaideden yani (Hizmet akti hakkındaki hükümler, kıyasen çıraklık aktine tatbik olunur) diyen Borçlar Kanununun 313 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasından faydalananrak izah edeceğiz.

A — Çıraklık münasebetini sona erdiren olaylar:

1 — Belirli bir sürenin geçmesi: Çıraklık sözleşmesindeki şartlardan biri de sürenin tesbit edilmiş olmasıdır. Kararlaştırılan süre sonunda çıraklık sözleşmesi de sona erer. Eğer böyle bir süre sonunda her iki taraf ta sükût etmişse bu halde B. K. nun 339 maddesinin uygulanması gerekir. Buna göre, Muayyen bir müddet için yapılan hizmet akti bu müddetin mürurundan sonra her iki tarafın sükûtu ile temdit edildiği takdirde akit, aynı müddet ve fakat nihayet bir sene için tecdit edilmiş sayılır.)

Binaberin asıl olan kararlaştırılan süre sonunda sözleşmenin sona ermesi yani her iki tarafın da dilediği gibi akte son verebilmesidir.

2 — Ölüm: Çırak veya usta ölecek olursa bu hâdisenin sonucu olarak sözleşmenin etkileneceği tabiidir. Böyle bir olay karşısında sözleşmenin süresi ne olursa olsun bağıt sona erer.

B — Çıraklık münasebetinin fesih yolu ile sona erdirilmesi:

1 — Âdi fesih ihbarları:

a) Burada ilk gözönünde tutulacak B. K. nun 342 nci maddesinin ikinci fıkrasıdır. Buna göre, (Çıraklık ve hizmetçi akitlerinde hilâfına bir

(34) Suçlunun işlediği işçiliğin (kuyumcu çıraklığı) 2007 No: lı kanunun birinci maddesinde yazılı olan ve Türk tebaasına hasredilen san'atlerden olmadığı gözetilmeksizin mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur. (Nöb. Ceza dairesi 15/8/938 T. 5249 K.)

(35) İş akdinin Feshi — Reşat Atabek— Sh. 25

223

mukavele yok ise hizmete duhulden itibaren ilk iki hafta tecrübe müddeti

Bu deneme süresi bizde iki hafta olduğu halde Fransız İşçi Kanununun 18 inci maddesine göre iki aydır. Gerçekte (Çıraklığın ilk iki ayında sayılır. Ve bu müddet zarfında iki taraftan her biri bir gün evvel ihbar etmek şartiyle akti fesihte serbesttir.)

Demek ki, taraflar sözleşmeye özel bir şart koymamışsa, ilk iki hafta bir deneme süresi sayılacak ve bu süre içinde bir gün önce haber vermekle iki taraftan her biri akte son verebilecektir.
çıraklık bir deneme süresi gibi farzolunabilir ve sözleşme iki taraftan birinin isteği ile feshedilebilir) (36).

b) İkinci olarak gözönünde tutulması gereken B. K. nun 343 üncü maddesidir. Buna göre, (Bir hizmet akti..... on seneden fazla için yapılmış ise işçi bunu on sene geçtikten sonra her zaman ve bir aylık bir ihbar müddetine riayet şartiyle tazminat dahi vermeksizin feshedebilir.)

Tatbikatta on yıldan fazla süre ile bir çıraklık sözleşmesi yapılacağı pek varit değilse de yapıldığı takdirde her zaman feshedilebilir. Yalnız tazminattan kurtulmak için bir aylık ihbar müddetine riayet etmelidir.

2 — Olağanüstü fesih ihbarları:

Borçlar Kanununun 344 üncü maddesi (muhik sebeplerden dolayı gerek işçi gerekse iş sahibi bir ihbarnameye lüzum olmaksızın her vakit akti feshedebiilr) demektedir.

Demek ki bir çırak veya ustası her zaman muhik sebebe dayanarak akti feshedebilecektir. Fakat muhik sebepten ne anlaşılır?

Aynı maddenin ikinci fıkrası buna cevap veriyor: (Ezcümle ahlâka mütaallik sebeplerden dolayı yahut hüsnüniyet kaideleri noktasından iki taraftan birini artık akti icra etmemekte haklı gösteren her hal muhik bir sebep teşkil eder.)

Bu madde dikkatle incelenecek olursa, görülür ki içine aldığı olaylar pek geniştir ve hattâ iş aktinin feshini düzenleyen İş Kanununun 13 ve 17 nci maddeleri arasındaki fesih sebeplerini bu maddenin çerçevesi içine sığıştırmak mümkündür. Bu fıkrada sözü geçen iki kategori sebep vardır:

a) Ahlâka ilişikli sebepler: Ahlâk bakımından uygun görülmeyen her sebep bu kısma girer. Usta veya çırağın şahsî ahlâksızlıkları, birinin diğerinin kendisi veya yakınlarının namus ve şerefine dil uzatması gibi.

b) Hüsnüniyet kaideleri ile ilişikli sebepler: Kendisinden sözleşmeyi sürdürmesi beklenmiyen her durum bu kısma girer. Meselâ; sıhhî sebep-

ler, mahkûmluk, iflâs, meslekî sırların ifşası, âletlerin tahribi veya bir yangın sonucuna göre sözleşmeyi devam ettirmesi hüsnüniyet kaidelerine göre, diğer taraftan istenemez.

Bu gibi durumlarda hüsnüniyet sahibi olan taraf akti feshedebilir. Bir tazminat vermek te gerekmez.

---

(36) Rouast ve Durant — Adı geçen eser— Sh. 366

219

KARI KOCA ARASINDAKİ HUKUKÎ TASARRUFLAR

Medenî Kanunumuzun prensip itibarile evli kadının medenî ve hukukî ehliyetine sahip olduğunu kabul etmiştir. Ancak bu ehliyeti bazı hususlarda, karıyı, çocuk ve varislerini vikaye kastı ile tahdit etmiş bulunmaktadır, Bu mevzuu tetkik edebilmek için evli kadının hukukî ehliyetini, karı koca arasında her nevi hukukî tasarrufun kayıtsız şartsız muteber olup olmadığını araştırmak lâzımdır .

Bir tek kelime ile diyebilirizki Medenî Kanunumuza nazaran kadın evlnenmekle hukukî ehliyetini kaybetmez, istediği gibi hukukî tasarrufta bulunabilir. Hemen ilâve edelimki, evli kadının bu hakkı mutlak değildir, karı koca arasında yapılan bazı hukukî tasarrufların muteber olabilmesi bu aktin sulh hâkimi tarafından tasdik edilmesine bağlıdır.

Vazıikanun bu noktai nazarının İsviçre Medenî Kanunu şarihlerinden.

M. Gottofrey şu suretle izah etmiştir: (+)

Karı koca arasında birbirine muarız menfaatler çarpıştığı zaman, birisinin tahakkümü karşısında diğerinin ezilmemesi için bazı mukavelenamelerin vesayet makamının (ki bizde sulh hâkiminin) tasdikına tâbi tutulması mecburidir.

Bu kabilden olarak, karının koca menfaatine iltizam edeceği borçlarda ve meselâ, koca lehine kabul edeceği bir kefalet aktinde de vaziyet böyledir. İşte burada vazıi kanun, karı kocasına tâbi olarak, altından çıkamıyacağı bir külfeti kabulden vikaye etmek istemiştir.

Şu halde umumî prensibe dayanarak, karı koca arasında her nevi hukukî tasarruf bazı istisnalarından sarfı nazar muteberdir diyebiliriz.

Halbuki, Fransız Medenî Kanununda prensip, evli kadının medenî ve hukukî ehliyete sahip olmamasıdır, orada sarahaten kabul edilen bazı istisnalarından sarfı nazar karı koca arasında her nevi hukukî tasaruf memnudur. Bunlar arasında bilhassa satış mukavelenamesi zikredilebilir, hibe de ancak bazı şartlar altında kabul edilmiştir.

Esasen Fransız kadını kocası tarafından izin verilmedikçe hiç bir akit yapmak salâhiyetine malik değildir; hattâ ticaret veya bir meslek yapabilmek için kendisine kocası tarafından izin verilmiş olan Fransız

(+) Bulletin sténographique officiel XV em année P. 661

kadını mesleğine mütaallik yapacağı her nevi hukukî tasarruf için de ayrıca kocasından izin almak mecburiyetindedir.

Alman Kanunu Medenisinde ise, bir meslek icrasına izin verildikten sonra mesleğine mütaallik her nevi hukukî tasarrufu hiç bir istisna kabul edilmeksizin serbestçe yapmak hakkına maliktir.

Hukukî tasarruf tâbirinden ne anlayabiliriz?

Medenî Kanunumuza göre evli kadının hukukî ehliyetini tahdit eden hukukî tasarruflar nelerdir?..

«Hukukî tasarruf» tâbirini M. Curti (1) şu şekilde izah etmiştir: «hukukî tasarruf» hukukî bir netice yaratmak gayesiyle şahsî iradenin «tezahürüdür, bunun en çok rastlanan şekli de mukavelenamedir» o halde İsviçre Medenî Kanununun 177 nci maddesine tekabül eden Medenî Kanunumuzun 169 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının kabul ettiği umumî prensibe göre, evli kadın medenî haklara sahip olduğundan «karı koca» arasında her nevi hukukî tasarruf caizdir.

Bundan çıkan neticeye göre bu maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkralarında zikrolunan istisnalardan sarfınazar, karı koca iki yabancı şahıs gibi aralarında serbestçe her nevi mukavelename akt etmek hakkına maliktirler, bu hakları ancak umumî hükümler dairesinde tahdit edilmiştir, meselâ, kanunen memnu, gayri meşru, hüsnü niyet kaidelerine muhalif bir mukavelenameyi akt edemezler.

Serbestçe mukavelename akt etmek hakkı, bir mukavelenameyi fesh etmek, bir borca nihayet vermek, bir haktan vaz geçmek gibi mefhumlara da şamildir Windscheid'in dediği gibi «hukukîtasarruf» bütün geniş mânasiyle her nevi hukukî netice doğurmak kasdiyle iradenin serbestçe kullanılmasıdır.

Yalnız burada nazarı dikkate alınması gereken bir cihet te karı kocanın birbirlerine karşı, üçüncü şahıslardan farklı olarak evlilikten doğan vecibelerle de bağlı bulunmaktadır.

Curtiye göre, karı koca arasında ancak evlilik birliğine muhalif olmayacak hukukî tasarruf caiz olabilir.

İsviçre Federal Mahkemesinin noktai nazarı da bu merkezdedir.

Meselâ, kocanın evi intihap etmek hakkından feragatine mutedair bir mukavelename şayanı kabul olamaz, çünkü bu, aile birliğinin idamesi bakımından kocaya verilmiş bir hak olması itibariyle, bunu tam mânasiyle iradî bir hak olarak kabul etmeğe imkân yoktur. Karı kocayı hiç bir şekilde bu hakkından mahrum edemez.

---

(1) Curti İsviçre medeni kanunu şerhi.

Bunun gibi, karı koca arasında boşanma veya ayrılık yapılamıyacağına mütedair olan mukavelenamelerin de hukukî bir kıymeti yoktur.

Buna mukabil, boşanma veya ayrılığa hüküm verildikten sonra bundan doğacak iktisadî ihtilâfları aralarında halledebilecek bir mukavelename yapmak hakkına sahiptirler.

Karı koca arasında memnu mukavelenameye misal olarak ta; karının kocayı çocuklarının iaşe, ibate ve terbiyesine karışmaktan men eden veya karısına bakma hakkından mahrum eden mukavelename zikredilebilir.

Ancak, karı koca arasında Medenî Kanun hükümleri dahilinde evlenme mukavelenamesi yapmak her zaman kabildir.

Bundan çıkan neticeye göre, karı koca arasında her nevi hukukî tasaruf, evlilik hükümlerine muhalif olmamak şartiyle muteberdir diyebiliriz.

Şu halde Medenî Kanunun 169 uncu maddesinin 2 nci ve 3 üncü fıkraları ahkâmı mahfuz kalmak şartiyle, karı koca arasında kira, vekâlet, hibe, iare, iş, nakliyat, ticarî şirket mukavelenamesi yapabilmek kabildir, yalnız bunlardan doğacak cebri icra hakkı yine kanunun tâyin ettiği hükümler dahilinde cereyan edebilir.

Karı koca arasında yapılacak mukavelename hükümleri 3 üncü şahıslar arasında yapılacak mukavelename hükümlerinin aynıdır.

Eğer kanun bir mukavelenamenin muteber olabilmesi için bazı şekillerin ikmalini mecburî kılmışsa, karı koca arasında da aynı şekillere riayet etmek mecburidir, bir mukavelenamenin yazılı veya resmî olması şartı gibi.

Karı koca arasında yapılacak mukavelenamelerde sulh hâkiminin müdahalesine ne zaman lüzum vardır?...

Karı koca arasında yapılan mukavelename karının şahsî mallarına, veya mal ortaklığı usulüne tâbi mallara dair olursa bu hukukî tasarruf sulh hâkimi tarafından tasdik olunmadıkça muteber olamaz.

Evli bir kadının, şahsî mal veya gelirlerinden kocasına bir hibede bulunması veya şahsî mallarını ve gelirlerini kocasına satması, ortaklıktaki bazı haklarından kocası lehine feragat etmesi gibi hukukî tasarruflar ancak sulh hâkimi tarafından tasdik edilmekle muteber olabilir, bu gibi tasarrufların üçüncü şahıslara karşı muteber olabilmesi de ilân edilmekle kabildir.

Yukarıda zikri geçen hukukî tasarruflar sulh hâkimi tarafından tasdik ediliceye kadnar tarafların bu akitten feragat etmek haklarıdır, fa-

kat sulh hâkimi tarafından tasdik edilmekle bütün hukukî neticeleri, akit yapıldığı tarihten itibaren cari ve muteber olur.

Görülüyorki kanunun 169 ncu maddesinin 2 nci fıkrası gereğince mal ayrılığı sistemi kabul edilen evlilik birliğinde karı koca arasında her nevi hukukî tasarruf caizdir,sulh hâkiminin müdahelesi ancak mal birliği veya mal ortaklığı mevcut olduğu halde carîdir. Bu iki rejimde dahi karının şahsî mallarına veya mal ortaklığına tâbi mallara mütaallik olmamak şartiyle karı koca arasında her nevi hukukî tasarruf caizdir.

Karı sulh hâkiminin iznini almağa mecbur olmadan şahsî mallarına münhasır olmak şartiyle kocası lehine hibe yapabilir, eğer bu hibe mal ortaklığına dahil mallar üzerinden yapılıyorsa sulh hâkiminin iznini almağa mutlak surette ihtiyaç vardır.

Buna mukabil, koca, gerek şahsî malları gerek ortaklığa dahil mallarından karısı lehine hibe yapabilir. Burada mühim olan karının bunu kabul veya red bakımından ne dereceye kadar salâhiyeti olduğudur.

M. Egger'e göre (*) koca karısına, kadının şahsî gelirlerini veya mal ortaklığına dahil mallarını ilgilendirmeyen borçla mahmul bir hibe yapabilir, meselâ, koca, bir ticarî işini bütün borç ve alacaklariyle karısına devir edebilir, burada kabul edilen borçlar, karının gerek şahsî mallarına, gerek mal ortaklığına dahil mallarına sirayet edebilecek durumda olabilir, 169 ncu maddenin 2 nci fıkrasının böyle bir hâdiseye şümulü yoktur. Bu şekilde hibe edilen bir ticarî işin devir muamelesinde sulh hâkiminin iznini aramak mecburiyeti yoktur.

Bu görüş şayanı münakaşadır, çünkü, vazıi kanun 169 ncu maddesinin 2 nci fıkrasını karıyı alacaklılarını ve varislerini kocanın tahakkümünden kurtarmak için koymuştur.

Eğer müstağreki deyin olan bir ticarî işi kocanın kayıtsız ve şartsız karısına hibe edebileceğini ve karının da bunu kabule hakkı olduğunu tasavvur edecek olursak, kocaya gerek şahsî, gerek ortaklığa dahil mallarının kıymetinden fazla bir borcu kolaylıkla karısına yüklemek imkânı verilmiş ve bu suretle de 169 ncu maddeninn 2 nci ve 3 ncü fıkralarının mânası kalmamış olur. Filhakika hibe, hukukî bir tasarruftur, iradenin burada bir hukukî akit vücude getirebilmek kastı ile serbestçe kullanılmasına mâni olamaz, ancak karının patrimuanına bir şey ilâve etmek demek olan bu hibenin kabulü karının evvelce mevcut olmayan bir borcu kabul etmesi neticesini ve kocanın da bir borçtan kurtulmasını sağlayacağına göre böyle bir hukukî tasarrufun sulh hâkiminin iznini almadan

(+) Das familienrecht, art 177, 4 b. P. 180

muteber olabileceğini kabul etmek, karı kocayı 169 ncu maddenin 2 ve 3 ncü fıkralarını istedikleri gibi kullanıp değiştirmek hakkını vermek demek olur.

Kanaatimize göre, müstağrakı deyin olan bir hibenin karı lehine muteber olabilmesi ancak sulh hâkiminin iznine mütevakkıf olacağını kabul etmek zururidir.

Karının koca lehine ve 3 ncü şahıslara karşı iltizam ettiği borçlara gelince :

Karının koca lehine ve üçüncü şahıslara karşı iltizam ettiği borçların muteber olabilmesi için 169 ncu maddenin 3 ncü fıkrası mucibince sulh hâkiminin iznini almağa mutlak surette ihtiyaç vardır.

Bu prensip, karının kocasına bir hizmette bulunabilmek ve yahut kocasının uğradığı müşküllerden onu kurtarabilmek için kolaylıkla kabul edeceği vecibelerden karıyı korumak esasına müstenittir.

Bu borçların en mühimleri kefalet ve kocanın borcunu şahsen kabul etmektir.

169 ncu maddenin 3 ncü fıkrası mucibince sulh hâkiminin iznini almak mecburiyeti, karının şahsî mallarına veya ortaklığa dahil mallarına münhasır olmayıp, karının kocası lehine üçüncü şahıslara karşı iltizam edeceği bilûmum borçlara şamildir.

Medenî Kanunumuzun 169 ncu maddesine göre tekabül eden İsviçre Medenî Kanununun 177 nci maddesi gereğince Federal mahkemesi verdiği bir kararda: Evli kadının kefaleti veyahut bir borcu kabul etmesi, komandit bir şirket menfaatine dahi olsa, bu komandit şirkette bütün mallariyle mes'ul şerik koca bulunduğu takdirde, karının bu borcu kabulü üçüncü şahıslara karşı, koca lehine bir borç iltizamı demek olacağından, bu borcun kabulünde de sulh hâkiminin iznini almak mecburiyeti vardır. Çünkü, komandit şirket aleyhinde yapılacak takip sonunda şirketin borcu ödemekten aczi tahakkuk ederse üçüncü şahsın mes'ul şerik kocaya müracaat hakkı aşikâr olduğundan, bu borç şirket lehine değil, koca lehine üçüncü şahıslara karşı karı tarafından iltizam edilmiş bir borç mahiyetinde olacağını kabul etmiştir.

Yine bu bahiste Federal mahkemesi, karının üçüncü şahıslara karşı, zımnen iltizam ettiği ve fiili neticesi itibariyle bu maddenin şümulüne girecek olan bilûmum borçlar hakkında da bu maddenin tatbik edilmesi zarurî olduğunu kabul etmektedir.

Şu halde, 169 ncu maddenin 3 ncü fıkrasına istinaden sulh hâkiminin iznini almak mecburiyeti :

1. — Karı tarafından bir borcun kabulü, 2. — Bunun üçüncü şahıslar lehine olması, 3. — Koca menfaatine bulunması halinde zarurîdir.

Bu üç şartın tahakkuku halinde evlenme akti ile kabul edilen mal rejimi ne olursa olsun, yani ister kanunî rejim olan mal ayrılığı, ister evlenme mukavelesi ile kabul edilen mal ortaklığı veya mal birliği rejimi olsun bu aktin muteber olabilmesi ancak sulh hâkiminin iznine vabestedir. Diğer taraftan bu şartları genişleterek evli kadının medenî ehliyetini takyit etmeğe hakkımız yoktur, evli kadın şahsî malları üzerinde doğrudan doğruya kocası lehine olmak şartı ile istediği gibi tasarrufta bulunmak hakkını her zaman maliktir. Yalnız yukarıda söylediğimiz gibi sulh hâkiminin iznini almadıkça kocası lehine ve üçüncü şahıs menfaatine tasarrufta bulunamaz.

KANUN HÜKÜMRANLIĞI (*)

Konferansı veren :
Dr. E. HİRŞ
Ankara Hukuk Fakültesinde
Ord. Profesör

Hukuk Öğrencilerine!

Sayın Başkan, sayın dinleyiciler!

Organik hayat için **h a v a** ne ise, içtimaî hayat için de **h u k u k** odur. Nebat ve hayvanlar havasızlıktan veya mikroplu havadan nasıl mahvolurlarsa, fert ve cemiyetler de hukuksuzluktan veya mikroplu hukuktan aynı şekilde ölüme mahkûm olurlar.

Avrupada ve Amerikada Fransız ihtilâlinden yani takriben yüz elli yıldan beri, Türkiyede ise Tanzimattan yani takriben yüz yıldan beri hukukun esas kısmını yetkili devlet organları tarafından isdar edilen **kanunlar** teşkil etmektedir. Kanunlar ise, **s u n î** hukuk kaidelerindendir. Şu halde yaptığımız teşbihe sadık kalarak diyebiliriz ki, bütün cemiyetler ve dolayısiyle bütün fertler, serde yetişen nebatlar gibi içtimaî hayatlarını **sun'î** hava şartları içinde geçirmek zorunda bulunmaktadırlar. Şayet serde esen hava temiz olmaz veya nebatların tabiat ve bünyesine uymazsa yahut ta bizzat nebatlar, dışarıdan gelen mikroplar yüzünden, sâri bir hastalığa tutulursa neticenin ne olacağını her mütehassıs tâyin edebilir. Ve her uzman, müsait hava şartlarını temin ederek felâketi önlemek vazifesini duyar.

Yalnız metinlerin tahliliyle uğraşan kitabî hukukşinaslar arasına değil, aynı zamanda içtimaî hayatın akışını müşahede eden sosyoloğ hukukçular arasına da katılmak istediğim için Türk Hukuk Kurumu sayın Başkanının daveti üzerine vermek şerefine nail olduğum bugünkü konferansa konu olarak **«kanunun hükümranlığı»** meselesini seçmeği doğru buldum. Çünkü bir anayasaya dayanan ve bundan dolayı «hukuk devleti» adiyle anılan modern devlette hakikî hükümdar: kıral, cumhurbaşkanı, hükümet, parlâmento, parti değil, belki **kanun** dur. Ve nasıl eski zamanlarda cemiyetlerin akibeti kıralların iktidarı veya iktidarsızlığı, enerjisi ve ataleti, kuvveti veya zaafı derecesine, kısacası kabiliyet seviyesine tâbi kalmışsa, bugün de milletlerin mukadderatı **kanunların müessiriyetine** bağlı bulunmaktadır.

(*) Ankara Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi salonunda 29/Mart/1947 gününde Türk Hukuk Kurumu namına verilmiş olan konferansın kısaltılmış şeklidir.

Muayyen bir cemiyetin muayyen andaki «sağlık» durumu ancak kanunların yarattığı havanın cemiyet hayatına elverişli olması ve cemiyet hayatının da kanunların yarattığı havaya intibak edebilmesi halinde tatminkâr olarak telâkki edilebilir.

Bir demokrasi için artık, tâbir caizse, iptizale uğramış olan bir prensip üzerinde acaba niçin bu kadar fazla durmak, bu kadar ısrar lüzumunu hissediyoruz? «Günümüzün karışık söz ve yazı yığınları arasında hakikî simasını ve mânasını kaybetmiş olan esaslı mefhumların müşterek anlayışına hizmet için» (*) çalışmak, hukuk felsefesi ve hukuk sosyolojisi ile meşgul olan bir profesör için gerek talebelerine ve gerek millete karşı yüklenilmiş ilmî, içtimaî ve hukukî bir borçtur da, onun için.

Şu halde «kanunun hükümranlığı» mefhumundan ne anlaşılmalıdır? lıdır?

Kant'ın meşhur sözüne göre müşahedeye dayanmıyan bir mefhum boş bir lâfdan başka bir şey değildir. İlmî metodun ilk ve son prensibi, olgu ve olayları olduğu gibi görmek ve kabul etmektir. Cemiyet, devlet ve hukuka dair nazariyeler, bir taraftan ilim sosyolojisinin, yaptığı araştırmalar neticesinde, diğer taraftan bütün ahlâkî değerleri inkâr eden bazı vicdansız politikacıların işledikleri suçlar yüzünden o kadar şeffaf bir örtü haline gelmişlerdir ki, saf ve masum çocuklardan başka hiç kimse, artık böyle bir örtü ile örtülüp gizlenmek istenen siyasî maksat ve gayeleri görmemezlik edemez. Her nekadar gençliğe zehirli iğnelerini batırmağa teşebbüs eden kimseler her zaman bulunursa da, aydınların çoğu bu zehirlere karşı artık muafiyet kesbetmiş durumdadır. Muafiyet kazanmamış olanlara gelince: Onların bulaşık bir hastalığa karşı olduğu gibi bu zehirlere karşı da aşılanması lâzımdır. Ve müessir olan yegâne aşı —her halde kendilerini aydın sayanlar için— **ilmî hakikatten** başka bir şey değildir. Bu hakikat nasıl tecelli eder?

Hukuk bir düzendir. Bu düzen sayesinde insanlar birbiriyle yanyana ve bir arada yaşama imkânına sahip olurlar. Teşkilâtsız cemiyetlerde düzen, tâbir caizse, «tabiî» mahiyette olup frenlenmemiş olan içtimaî kuvvetlerin muvazenesi prensibine tâbidir. Halbuki teşkilâtlı cemiyetlerde düzen sunî, tâbir caizse «medenî» mahiyette olup insanlar tarafından muayyen bir ahlâk prensibine uygun olarak tanzim ve muhafaza edilir. Bundan dolayıdır ki bütün kanunlar **gayeli** olup içtimaî hayatın akışını şu veya bu istikamete doğru çevirmeğe matuftur. Şu halde «devlet»,

(*) 14/8/1946 tarihinde Kamutayda okunan hükümet programından iktibas (Resmî Gazete No. 6386).

«kanun koyan», «hükümet», «idare», «adliye», «halk» gibi mefhumların arkasında gizlenmiş olan gerçeklik: insan yani kanunkoyan, kanunu tatbik eden, kanuna uygun veya aykırı hareket eden şu bildiğimiz canlı mahlûktur. İyi veya kötü, doğru veya iğri, çalışkan veya tembel, hasbi veya menfaatperest, cesur veya korkak, mütevazı veya ikbalperest, itidalli veya müfrit, akıllı veya safdil, kültürlü veya kaba adamların eseri olan, bunlara vasıtalık veya rehberlik eden bu kanunlardan ilâhî bir mucize beklemek hattâ **«kanunun hükümranlığından»** bahsetmek abes değil midir?

Biraz düşünelim:

Demin arzettiğim gibi hukuk, yer yüzünde insan oğullarının birbirleriyle ve bir arada yanyana yaşayabilmelerini mümkün kılan düzendir. Bu tarifin içinde iki rükün önemlidir:

Bunlardan biri, insanların bu dünyada doğmuş olmaları ve; daha güzel, daha tatlı, daha iyi bir dünyaya hicret etmek arzularına rağmen işbu arz küresinde yaşamak zorunda kalmaları keyfiyetidir. İnsan, yaşamak için dünyaya gelir. Herkes bu yaşama arzusuna sahiptir. Ve kimsenin arzusu diğerinden üstün değildir. Yani renk, ırk, din veya herhangi bir vasıf itibariyle diğerlerinden daha üstün yaşama haklarına sahip olmağı iddia etmek, sadece ilmen ispat edilemeyen, insaniyet ve medeniyet prensiplerine aykırı olan bir iddiada bulunmak demektir. Şu halde iki milyar insan bu arz küresinde birbirleriyle yanyana yaşamak zorunda olup kimsenin yaşama arzusu, ve dolayısiyle yaşama hakkı diğerinden üstün değildir. Ve arz küresi için muteber olan bu prensip bir devlet ve millet için de varittir.

Diğer unsur ise, insanlar arasında daimî bir savaşın cereyan ettiği hakikatidir. Bu mücadele bütün organik ve içtimaî hayatın esas prensibidir. Fakat hayat mücadelesinin iki tezahür şekli vardır: Biri kavga ve harb, diğeri müsabaka ve yarıştır. Her zaman ve her yerde harbi methedenler vardır. Onlar arasında yalnız politikacılar, askerler, silâh fabrikatörleri değil, aynı zamanda mütefekkir ve yüce feylozoflar da bulunmaktadır. Fakat devletler arasındaki harbi, hayat prensibi olarak kabul edenler bile devlet içinde cereyan eden içtimaî hayat için kavga ve harbi prensip olarak tavsiye etmezler ve edemezler de. Çünkü hukuk ve devlet hakkında hangi nazariye ve görüş tarzı kabul edilirse edilsin, hukukun bir barış düzeni olduğu ve âsayişin temininin her devlet ve cemiyet için esaslı hayat şartını teşkil ettiği hususunda tam bir oy birliği vardır. Şu halde bir cemiyet ve devlet içinde cereyan eden hayat mücadelesi yalnız müsabaka ve yarış şeklinde mümkün olur.

İçtimaî bir hâdise olan yarış, fertler, gruplar, zümreler, partiler arasındaki fiili muhasamanın içtimaî rabıtasıdır.

Muhasamanın mahiyeti muhtelif olabilir. Zira menfaatleri, fikirleri, gayeleri bizle müşterek olmıyan başka kimselerin, bizimle yanyana olarak aynı neticeye ulaşmak için gayret sarfetmeleri keyfiyetinin, zarurî olarak kin ve düşmanlığı davet etmesi icabetmez. Her ne kadar aynı sahada yarış eden kimseler arasında cari münasebet, biri **lehinde** vaki olan menfaat artmasının, diğerinin **aleyhinde** bir durum ihdas etmesi itibariyle muhasama manzarasını arzediyorsa da, uğraşmanın bir olması bakımından maddî veya manevî menfaatlerini temin ve müdafaa sadedinde bunların yanyana ve birlikte çalıştıkları, yani aralarında bir arkadaşlık münasebetinin yerleştiği de fark edilebilir. Demek oluyor ki bünyesindeki muhasama gerçekliğine rağmen yarış; **el ve iş birliği** rabıtası haline bile gelebilir.

Buna mukabil yarışta mündemiç muhasamanın açık veya saklı **ihtilâf** şeklinde gelişmesi de mümkündür. Bu hal aynı sahada yanyana çalışan kimselerin birbiri aleyhinde vaziyet aldıkları ve hasmane bir zihniyetle yarış arkadaşının doğrudan doğruya zarara uğramasını ve imhasını istihdaf ettikleri zaman bahis mevzuu olur. Bu kabil aşırı bir yarış, zarurî olarak, içtimaî bağları kopararak bütün neticeleri ile bir iç harbi tazammun ettiğinden varlık ve bekasını müdafaa ve temin etmek arzusunda bulunan her topluluk içtimaî bağları koparacak olan aşırı bir yarışa mâni olmak zorundadır. Bu hususta kullanılan vasıtalar —bundan biraz sonra arzedeceğim sebeplerden dolayı— **hukukî** mahiyettedir. Nitekim teşkilâtlandırılmış olan her topluluk için karakteristik olan husus, **anayasada veya sair kuruluş tasarrufunda** fert, zümre ve guruplara, kendi mânevî ve maddî menfaatlerini takip için bahşedilen hürriyet ve hareket serbestisinin **hukukan** tâyin, tesbit ve tahdit edilmesidir. Bu sınırlar içinde hayat mücadelesinin bir tezahür şekli olan yarış, cemiyetin evrim ve ilerlemesi bakımından yalnız faydalı değil, aynı zamanda elzemdir de.

Şu halde anayasada cemiyet üyelerine bağışlanan serbesti ve hürriyetlerle, topluluk organlarına yüklenen fonksiyon, görev ve yetkiler, ilgili cemiyet içinde bulunan üye, zümre ve gruplar arasında **kanunen caiz görülen hayat mücadelesinin şekil ve cereyan suretini tanzim eden kaidelerden** başka bir şey değildir. Ve bu kanunî kaideler vasıtasiyledir ki, içtimaî bağları koparacak olan aşırı bir yarışa mâni olunur, hiç olmazsa mâni olunmağa gayret edilir.

235

«Hukukî teşkilâtlandırma» adıyla anılan bu içtimaî keyfiyetin iç yüzü nedir?

Her anayasa veya, mahiyet itibariyle buna eşit olan her kuruluş tasarrufu devlet içinde mütaaddit halk tabakaları arasında hâkimiyet mevkii uğrunda yapılmış olan kanlı veya kansız bir savaşın sonunu gösteren ve tesbit eden bir barış anlaşmasıdır. Belki bazı kimseler: «buna ne lüzum vardır? Mademki bir taraf öbür tarafı her hangi bir cebir vasıtasiyle yenmiştir. O halde galip gelmiş olan taraf, cebir ve kuvvete dayanarak yenilmiş olan tarafa istediği şekilde tahakküm edebilir. Binaenaleyh barış anlaşmaları, anayasalar gibi vesikalar boş lâflardan, değersiz kâğıt parçalarından başka bir şey değildir» diyeceklerdir. Bu nevi cebir ve şiddet havârilerine **J. J. Rousseau'nun:** «Le plus fort» n'est jamais assez fart, s'il ne transforme pas sa force en droit, et l'obéisance au devoir» cümlesini hatırlatmalıyız. Yani «en kuvvetli olan kimse bile, kuvvetini hukuk şekline ve tâbi olanların itaatını vecibe şekline sokmadıkça kâfi derecede kuvvetli değildir.» Hattâ bir **Talleyrand** bile «süngülerle her şey yapılabilir, ancak üzerlerine oturulamaz» şeklindeki meşhur sözü ile aynı ilmî hakikatı itiraf etmek zorunda kalmıştır. Bu ilmî hakikata hukuk sosyolojisi dilinde «meşru kılma» veya «hukuken tanınma» ihtiyacı adını veririz.

Bu ihtiyacın saikleri devamlılık ve dayanıklılık arzusudur. Her hangi bir devlette iktidar mevkiini kendi kuvvetile ele geçirmiş olan ferd veya grup; polis, jandarma ve ordu kuvvetiyle bu mevkiin devam ve dayanıklığını temin edemez. Çünkü bu kuvvet, hukuk olarak değil, cebir şeklinde hissedildikçe, cemiyet içinde bunu bertaraf etmek için de cebre müracaat arzusu belirecektir. Buna mukabil, kuvvet meşru olarak tanılırsa yani cemiyetin ruhunda, iktidar mevkiinde bulunanların «meşru idareciler» oldukları kanaati doğar ve devam ederse artık aleyhte cebrî cereyanlar meydana çıkmıyacaktır ve bu rejim «meşru idare» olarak kabul edilecektir.

Demek oluyor ki cebir vasıtasiyle tutunan bir rejime itaat zoraki bir itaattır; halbuki meşru telâkki edilen bir rejime karşı itaat ihtiyaridir ve tarihin gösterdiği gibi ancak bu ikinci rejimin yaşamak kabiliyeti vardır.

Belki bazı arkadaşlar, bir **Lamartine**'nin, bir **Duguit**'nin yaptığı sofistliğe başvurarak **«ihtiyarî itaat»** tâbirinin mânasızlığını bize göstermeğe çalışacaklardır: **Lamartine** şöyle der: «Her Fransız vatandaştır, her vatandaş seçmendir, her seçmen de hükümdardır. Böyle olunca kanun, seçmenin kendi kendisine karşı yaptığı bir taahhütten ibaret demektir. O halde aynı seçmen, fikirleri veya menfaatlerinin icapları değiştiği takdir-

de kanun denen bu zayıf bağı koparıvermekte, ahlâkan tamamen serbesttir. Kanuna itaat etmemek, netice itibariyle, onu, bir takım formalitelere başvurmaksızın değiştirivermek demek değil midir?»

Ve **Duguit** «autolimitation» (yani kendi kendini tahdit) nazariyesi hakkında şöyle demektedir: «Devletin hukukla mahdut olduğunu, zira bu tahdidi bizzat kendisinin vazettiğini söylemek, kullanılan âlimane tâbirlere rağmen, hakikatte alelâde bir lâtife yapmaktır. Zira, bir şahsın bizzat nefsi hakkında ihdas ettiği ve dilediği zaman ve dilediği tarzda hükümlerinden kurtulabileceği bir vecibe, haddizatında vecibe değildir.»

İşte kullandığımız «ihtiyarî itaat» tâbirinin çürüklüğünü de aynı mantıkla ispat edebilirler. Derler ki, iki şeyden yalnız biri kabildir: Ya itaat, ki bu daima zorakidir; ya ihtiyar, ki bu itaattan ârî olmaktır. Şu halde «ihtiyarî itaat» cebir hali devam ettikçe «itaat», cebir hali sona erdiği anda «ihtiyar» mahiyetinde olacaktır.

Fakat bu nevi mantık oyunlarına karşı basit bir içtimaî hakikat ileri sürülebilir ki, o da: «Ahde vefa», yani verilen söze sadakat prensibinin en iptidaî ve en medenî cemiyetlerde gördüğü gerçek hürmet ve rağbettir. Bu hürmetin kökü, iptidaî cemiyetlerde mistik tasavvurlar olduğu halde medenî cemiyetlerde dinî ve metafizik inanç ve akideler yahut aklî ve ahlâkî fikir ve kanaatlerdir.

Şu halde **Pascal**'ın «il faut obéir aux superieurs parce qu'ils sont supérieurs» (yani âmirlere itaat lâzımdır, çünkü âmirdirler) sözü veya **Montaigne**'nin «les lois se maintiennent en crédit, non parce qu'elles sont justes, mais parce qu'elles sont lois, et quiconque obéit à la loi, parce qu'elle est juste, ne lui obéit pas par où il doit» (yani kanunlara âdil oldukları için değil, belki kanun oldukları için itaat edilir; ve kanuna âdil olduğu için itaat eden kimse, ona asıl itaatını icabettiren cepheden itaat etmiyor demektir) fikri, kanuna hürmet duygusunun mistik ve metafizik çağlarda bile içtimaî bir gerçeklik olduğu hususunu iyice ifade eder.

Biz bugün, **August Comte**'un terminolojisini kullanmama müsaade ederseniz, pozitif müspet çağda yaşamaktayız. Bununla beraber bugün dahi halkın kahir ekseriyeti kanuna hürmet ederek, kanunun hükümranlığını tanımaktadır. Yalnız bu tanıma bugün kayıtsız şartsız yani körükörüne bir hürmet değil, tartıcı, tenkitçi bir itaattır ve böyle olmalıdır da.

Zira 20 Nisan 1340 tarihinden beri yürürlükte olan Anayasaya göre —ki bu anayasa, demin söylediğim gibi, siyasî bir savaşın neticelerini **hukuk** şekline sokmuştur— Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir. Eğemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Millet yani Türk vatandaşlarının adına eğe-

menlik hakkını yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisi kullanır, ki bu Meclis Seçim Kanunu gereğince millet, daha doğrusu 22 yaşını bitiren bütün Türk vatandaşları tarafından doğrudan doğruya ve dört yıl için seçilmiş milletvekillerinden kurulur. Dört, beş yüz vatandaştan kurulan Millet Meclisi, yasama yetkisini kendi kullanır, yürütme yetkisini ise kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tâyin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanarak hükümeti her vakit denetliyebilir ve düşürebilir. Anayasanın hiç bir maddesi hiç bir sebep ve bahane ile savsanamaz ve işlerlikten alıkonamaz. Hiç bir kanun Anayasaya aykırı olamaz. Ve Anayasada değişiklik yapılması muayyen şartlara bağlıdır.

Demek oluyor ki, bundan 23 yıl önce kabul edilen ve o zaman hâkim olan siyasî fikir, ideal ve hedeflerin tecellisi olan Anayasaya göre Türkiye Cumhuriyetinin temeli: **kanun** dur. Bu temeli sarsmağa hiç kimsenin hakkı yoktur. Herkesin, anayasa ve diğer kanunları tenkit etmek hakkı varsa da hiç kimsenin bu kanunlar mer'î olduğu müddetçe ister müspet fiillerle, ister kaidelerin ademi tatbikı şeklinde olsun, ihlâl yetkisi yoktur. Bu prensip gerek idare edenler ve gerek idare edenler hakkında aynı mutlakiyetle caridir.

Meselâ bir aydın: «Kanunlar çerçevelenmiş bir takım haklardır. Fakat bu haklar yanında öyle bir takım mukaddes haklar daha vardır, ki onlar çerçevelenemez, onlar sizin vicdanınızda yaşar» derse Anayasaya göre bir anarsist telâkki edilir.

«Kanun, manun tanımam, ben bana tevdi edilen idare işlerini kendi vicdanıma göre görürüm» diyen bir idareci, yalnız ettiği yemine aykırı hareket etmeyip, aynı zamanda halkın kanuna karşı duyduğu hürmeti de hiçe savarak cemiyetin temelini bozmuş demektir.

Hepimiz biliyoruz ki, içtimaî hayat dinamik olup bir nehir gibi akar gider. Regülâtör olan kanun ise statik olup durur kalır. Aydın bir milletin çocukları kendi sıfatları ne olursa olsun, içtimaî hayatın akışından endişe ederek regülâtör vazifesini hiç veya gereği gibi göremiyen kanunların kaldırılması veya değiştirilmesi hususunda, kanunun gösterdiği ve caiz kıldığı yollardan gitmeğe ve meşru vasıtaları kullanmağa yetkili, hattâ bir demokrasi içinde mecburdurlar. Bu sebepten dolayı bugün kanuna karşı saygı körükörüne bir itaat olmayıp, tenkitçi bir hürmettir dedik.

Fakat bu demek değildir ki, idare edilen veya idare eden kimse, hoşuna giden kanuna uygun, hoşuna gitmiyen kanuna aykırı harekette bulunmak serbestisini haizdir.

Şu veya bu kanundan veya kanunun şu veya bu tatbik tarzından memnun olmıyan kimse kanunların sun'î hukuk kaidelerinden ibaret ol-

duğunu hiç bir zaman unutmamalıdır. Bir cumhuriyetin hür vatandaşı, bir demokrasinin seçmeni sıfatiyle bilmelidir ki, maksada elverişsiz kaidelerin yerine içtimaî hayata daha elverişli kanunları koydurmak için kanunî yollar varken onlardan gitmiyerek şu veya bu yolsuzluğu mukaddes duygularla haklı göstermeğe çalışırsa hakikati halde içinde bulunduğu cemiyetin temelini henüz anlamamış olduğunu itiraf etmiş demektir.

Zira bu temel: Kanundur, ki bu kanun, **Aristo**'nun meşhur sözüne göre **«heyecansız akıl»** dır. Sevki tabiî prensiplerine göre hareket eden, ihtiraslara, duygulara, bilgisizliğe esir olan kimse gerek felsefe gerek hukuk bakımından hür olarak telâkki edilmez. Kanun, vatandaşların ihtiraslarına, cehaletlerine kurban olmalarına mâni olan bir settir. Bunu kavramıyan kimse hür bir adam değildir.

Bundan başka bütün diğer içtimaî vecibeler ve topluluğu hayrı için bağlanıldığı iddia edilen fikirler ancak bu ana temeli, yani kanuna saygı duygusu sağlam olan cemiyetlerde müdafaa edilebilir. Cemiyetin statik muvazenesinin dayandığı bu temelin tahribi pahasına kazanılan şey, haddizatında bir kayıptan ibarettir. Zira şu veya bu saikle kendisine bir kere isyan edilmiş, bir kere nüfuzu sarsılmış olan bir «hükümdardan», artık şu veya bu menfaatin himayesi için imdat ve yardım istenemez, beklenemez.

Her ne sebeple olursa olsun, kanunu icabında hiçe sayan ferdin, onun himayesinden de ilelebet mahrum kalacağını düşünmesi gerekmez mi?

Unutmamak lâzımdır ki kanun, bir küldür. O, bütün bir nizamdır. Onun filân husus hakkındaki emrini mâkul ve fakat falan husus hakkındaki emrini gayri mâkul görüp itaat etmemek, ferdin takdirine bağlı bir husus değildir.

Bugün «kanun» denen «hükümdar» ın bir emrini çiğnemekte mahzur görmeyen aydın, yarın aynı hükümdarın diğer emirlerini de başkaları tarafından çiğnendiğini görünce hayret etmemelidir.

Unutmamalıdır ki icabında kanuna hürmet etmiyen vatandaş artık başkalarını da **«kanuna davet»** hakkından mahrum kalmıştır. Çünkü her ferdin bir başka «icab-ı hal» telâkkisi vardır ve çok defa bu başkasının «icab-ı hali» bizimkine uymaz.

Kanuna karşı hürmetin mutlaklığı, kanunun en mutlak hükümdarlardan daha mutlak bir surette hükümran olması lüzumu işte buradadır. Ve medenî bir câmia için bunun ikisinin ortası yoktur: **Ya kanunî bir cemiyet olacaktır, yahut ta cemiyet olarak dahi kalamıyacaktır.**

BİBLİYOGRAFYA

BAŞGİL, Ali Fuat: Kanun Hâkimiyeti Prensibi (İzmir Barosu, Dergisi, sene 2 sayı 1 - 5)
BELİN, Jean: La réforme de l'Etat (Paris 1939) Sah. 83 vd.; 92 vd.; 100 vd.
BEUDANT, CH: Le droit individuel et l'Etat (Paris 1920) Sah. 5 vd.; 10 vd.
BURDEAU, G: La règle de droit et le pouvoir (Arch. Phil. Droit et Soc. Jur. 1937, sayı 3/4 Sa. 58 vd.)

ESTEVE, J: La chose juridique (1936) Sah. 335 vd.
COSTE - FLORET, A: Les problèmes fondamentaux du Droit (Paris 1946) S. 22 vd.; 46 vd.

GRUET, Jean: La vie du droit et l'impuissance des lois (Paris 1908).
DEL VECCHİO, G: Leçons de philosophie du droit (Paris 1936) Sah. 301 vd.
» » Hukuk Felsefesi Dersleri (İstanbul 1940) Sa. 264 vd.
» » Justice-Droit-Etat (Paris 1938) Sah. 65 vd., 139 vd., 279 vd., 307 vd., 334 vd.

GURVITCH: Idéé du Droit social (Paris 1932) Sah. 360 vd.
La déclaration des Droits sociaux (Paris 1946) Sah. 23 vd.

HUBERT, René: Le principe d'autorité dans l'organisation démocratique (1926).
JELLINEK, G.: Allgemeine Staatslehre (1931) Sah. 362 vd.; 372 vd.; 536 vd.; 620 vd.
MASPETİOL, R: Garantie de Droit et Dynamisme social (Arch. Phil. Droit et Soc. Jur. 1938 sayı 1/2 S. 200.)

MALLİEUX, F: Doctrine de l'idéalisme juridique (Paris 1934). Sah. 57 vd.; 75 vd.; 131 vd.; 150 vd.

MASPETİOL, R: Garantie de Droit et Dynamisme social (Arch. Phil. Droit et Soc. Jur. 1938 sayı 1/2 S. 200.

NOVİCOW, J: La justice et l'expansion de la vie (Paris 1905) Sah. 5 vd.
PERTİCONE, G: La Théorie du Droit (Paris 1938) Sah. 124 vd.; 136 vd.
RAİCİN, J: Légalité et nécéssite (Paris 1933).
RENARD, G: La valeur de la loi (Paris 1928).
ROUBİER, P: Théorie généralé du Droit (Paris 1946) Sah. 47 vd., 279 vd.
RUSSO, F: Réalité Juridique et Réalité Sociale (Paris 1942).
SİEGFRİED, W: Der Rechtsgedanke bei Aristoteles (Zürüch 1947).
SCHOLTEN, P: L'autorité de l'âtat (Arch. Pyil. Droit et Soc. Jur. 1934, sayı 3/4, Sah. 141 vd.)

TİMACHEFF, N: Le Droit, l'Ethique et le Pouvoir (Arch. Phil. Droit et Soc. Jur. 1936, sayı 1/2, Sah. 129 vd.)

TÜREL, A. R: Kanun hâkimiyeti prensibi (Ankara 1940).
WALİNE, M: L'individualisme et le droit (Paris 1945) Sah. 400 vd.
WALİNE, M: Positivisme philosophique, juridique et sociologique (Mélanges Carré de Malberg 1933, Sah. 519)

BİBLİYOGRAFYA

«İsviçre ve Türk Hukuklarına göre Şehir ve Kasabalar dışındaki toprak mülkiyetinin nakli» (Transfert de la propriété foncière rurale en droit suisse et en droit turc) «Doktora Tezi» *Yazan : İstanbul ve Lozan Üniversitelerinden mezun* **Adnan DAMCI.** Basıldığı yer ve tarih : İmprimerie Ganguin et Laubscher S. A. Montreux : 1949.

Türk Hukukunun, bilhassa medenî hukukumuzun geçirdiği tekamül üzerinde çok değerli etüdler hazırlanmasını sağlayan ve bize bir çok kıymetli hukukçular kazandıran Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesinde geçen yılın son günlerinde toprak mevzuatımıza dair cidden kıymetli bir tez daha müdafaa edilmiş, hukuk kütüphanesi ağır başlı, özlü bir esere daha kavuşmuştur.

Bu eser, değerli hukukçu **Adnan DAMCI**'nın aslındaki ismi ile tercemesi yukarıya derç edilmiş bulunan ve 270 büyük sahifeyi dolduran kitabıdır. Muharrir kitabında yaptığı uzun bir mukaddime ile, kanun yazılarını toprak mülkiyetini koruyan tedbirler almağa sevk eden sebepleri ve toprak sahiplerinin içinde bulundukları sıkıntılı durumu vukufla anlattıktan ve İsviçre ve Türk mevzuatının bu kısmında geçirilen istihaleleri şerheyledikten sonra mevzua girmekte ve sıra ile mülkiyet nakline mevzu teşkil eden şeyi yani bizzat şehir ve kasabalar dışındaki toprakları, bunların diriler arasındaki intikaline mütaallik şartları çeşitli intikal muamelelerine konan takyitlerin tatbik suretini ve ölüm dolayısiyle intikali tetkik ederek eserin son bahsinde bu konuda alınan tedbirlerin ne neticeler verdiğini ve isabetli olup olmadıklarını incelemektedir. Giriştiği tetkikin sonunda hukukçunun vardığı netice şudur : Bir ziraat memleketi olan Türkiyede, toprak mülkiyetinin intikali mutlak bir liberalizme tâbi tutulmak şöyle dursun, kendisine uygun bir düzen altına alınmak icabeder. Mevzuatın bu konudaki durumu halen iki mühim aksaklık arzetmektedir: 1 — Kanun metinleri çoktur, 2 — Bu metinler, birinci aksaklığın neticesi olarak, müphem, anlaşılmaz bir haldedir. Mevzuatı sadeleştirmek ve vâzıh bir hale getirmek zaruridir. Bu kayıtlar dairesinde tadil edilecek mevzuata ise, toprak mülkiyetinin intikali bahsinde mutlak bir ihtiyaç vardır.

Geniş bir bibliyografyaya dayanılarak hazırlanan ve pek çok içtihatlarla zenginleştirilmiş bulunan eser hakkında daha fazla takdirde bulunmayı okuyuculara bırakır ve muharriri başarısından dolayı hararetle tebrik ederiz.

★

Ord. Prof. Sabri Şakir ANSAY : *Hukuk Bilimine Başlangıç. III üncü bası.* Sayfa : 184, Ankara Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. : 1949, 5 lira.

Ankara Hukuk Fakültesinde Ord. Prof. Sabri Şakir ANSAY **«Hukuk Bilimine Başlangıç»** adlı eserlerini yeni baştan gözden geçirerek 3 üncü tabısını yapmışlar ve oğulları Tuğrul'a ithaf etmişlerdir.

Eser; Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'nün «Hukuk nihayet muayyen bir memleketin iradesini tanzim etmek içindir. Amelî bir şeydir. Hukuk mücerrid bir şey değildir. İdaresinden mesul olduğumuz memleket halkının ihtiyacı ne ise esas prensibi muhafaza ederek onun istediği kanunu vücuda getirmeliyiz.» vecizelerile başlamaktadır. Bundan sonra Hukuk Biliminin mahiyeti başlığı altında konuya giriş, Hukuk biliminin kolları; Hukuk bilimine başlangıç ve komşu bilimler; Öğrenim işinde yararlı düşünceler ve eserler hakkındaki yazılar gelmektedir.

1 inci kısım 1. bölümde : Hukuk genel temellerinden hukuk düzeninin mahiyeti; İnsan hayatına hâkim olan çeşitli kaideler; hak ve adalet (tabii hukuk); Müspet hukuka alınacak hayat ve münasebetlerinde seçim; Mecburî, ihtiyarî, elâstiki hukuk; II inci bölümde : Pozitif hukuk düzeninin meydana gelişi; Kanun, Kanun yapma sanatı ve tekniği; Tüzükler, Yönetmelikler, Kararnameler; Kanunların zaman ve yer yönünden yürürlüğü, Kanunların uygulanması; III üncü bölümde : Süpjektif (öznel) hukuk, objektif hukukun süpjektif hukuk haline geçmesi.

II nci kısım birinci bölümde : Medenî hukuktan şahsın hukuku; Aile hukuku; Aynî haklar; mülkiyet ve iktisabı; İrtifak hakları; Gayrimenkul mükellefiyeti; Rehin hakkı; Borçlar hukuku; Ticaret hukuku; Hava hukuku; Fikrî haklar; İkinci bölümde : Kamu hukukundan yargı ve teşkilâtı; Hukuk yargılama usulü; İcra ve iflâs hukuku; Ceza hukuku; Ceza yargılama usulü; Devlet hukuku; Anayasa; İdare hukuku; Devletler hukuku bulunmaktadır.

Ayrıca adalet, Adlî yardım, Ahlâk kaideleri, Aile hukuku bir ve iki taraflı akit, Soyut, Taliki, İnfisahı, Bah işi, Serbestliği, Aksi ile kanit, Alâmeti farika, Âmme nizamı, Anayasa, Arazi kanunu, Avukat aydınlanma hareketi, Aynî hak, Mahdut; Beyyine; Boşanma; Borç ödenmeden aciz vesikası, Borçlar hukuku, Ceza hukuku, Cezalar, Danıştay, Dâva, İnşai, Tespit, Eda, ehliyeti, Devlet hukuku, Devletler hukuku, Din kaideleri, Disiplin cezası; Diyalektik, Diyet, Düstur, Edanın mevzuu, Egemenlik nazariyesi; Ekonomi, eksin borçlar, Elâstiki kaideler, Evlenme, Exegese mektebi; Faraziye nazariyesi; Feraiz; Fıkıh; Fikrî; Haklar; Gayrimenkul mükel-

lefiyeti; Gedik; Haciz, Hakkaniyet; Haksız fiiller; Haksız iktisap; Hamurabi; Hapis hakkı, Hava hukuku; Hukukta cebir; Felsefesi; Kaynağı, kolları; Hukukî aile kararnamesi; Hukukî iş; Hukukî münasebet; Humanizma; Hükmî kişi; İcap, İcra ve iflâs hukuku, İdare; İddia; İflâs; İhmal; İhtiyarî kaideler; İhtiyati haciz; İktisap; İlliyet bağlılığı; İmkânsızlık, İntifa hakkı; İpotek; İpotekli borç senedi; İptal dâvaları, İrade, İrat senedi; İş hukuku; İyi niyet; Kamu hukuku; Kanun ve kanun boşluğunu doldurma; Karar tashihi; Kayyım; Kıyas; Kesin hüküm; Kongurdato; Kusur; Lozan andlaşması; Mahkemeler; Mecburî kaideler; Mecelle; Medenî haklardan istifade ehliyeti; Medenî semereler, Mefhum, Menfaat içtihadı ve nazariyesi; Menfi menfaat; Meşru müdafaa; Mukayeseli hukuk; Mutlak haklar ve haksızlık; Muvazaa, Mücerred metod; Müktesep hak; Müsaade sistemi; Müsbet menfaat; Mütemmim cüzüler; Mülkiyet; Mülkiyeti muhafaza kaydı; Miras hukuku; Nasafat, Nesep; Nişanlanma; Nispî haklar ve haksızlık; Nizamiye mahkemeleri; Noter; Objektif hukuk; Oniki levha kanunu; Örf ve âdet hukuku; Parantel sistem; Prusya memleket istemi; Reel nazariye; Rehin ve Rehinde icra; Resepsiyon; Resmî Gazete; Roma hukuku; Rüşt; Savcı; Siyasî haklar; Sikolâstik; Sosyal âdet ve kaideleri; Sosyolojisi; Süpjektif hukuk; Şahsa bağlı haklar; Şahıs hukuku; Şahsi haklar; Şeriye mahkemeleri; Şuf'a hakkı; Tabii borçlar ve hukuku ve semereler; Tamamlayıcı hukuk; Tapu sicilli; Taraf ehliyeti; Tarihi mektep; Tasarruf kudreti; Maddî; Manevî tazminat; Temyiz; Temyiz kudreti; Tetkik mercii; Ticaret hukuku; Ticarî muameleler; Senetler; Şirketler; Umumî âdap ve ahlâk; Vakıf; Vasiyet; Vefa hakkı; Vekâlet ve vekâleti olmadan tasarruf; Velâyet; Vesayet; Yanılma; Yargı ve usulü; Hukukî; Cezaî; Yargılamanın iadesi; Yargıtay; Yazılı şekil; Manevî zarar; Vasıtalı; Vasıtasız; Müstakil; Gayri müstekil zilyetlik; Zilyet yardımcısı hakkında geniş bilgi verilmiştir.

Kıymetli eser müellifinden tedarik edilebilecektir.

★

Prof. Zeki Mesud ALSAN : Milletlerarası hayatın düzeni ve Panamerikanizm. Ankara, 1949, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. XIII + 252 S. 450 Kr. «Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayımları».

★

Mehmet Ali AYBAR : Müdafaam. İst. 1949, Seyhan B. 4 S. 10 Kr.

243

★

Hidayet AYDINER : Kanunumuzun bozukluğundan vatandaşların çektiği iztirap. İst. 1949, İsmail Akgün B. 15 S.

★

Ord. Prof. Mustafa Reşit BELGESAY : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi I. Teoriler. 2. cilt. 3. basım. İst. 1949, Şaka B. 161 - 296 S. 550 Kr.

★

Ord. Prof. Mustafa Reşit BELGESAY : Pratik Hukuk Usulü Muhakemeleri ve Islah Çareleri. İst. 1949, İsmail Akgün B. 36 S. 125 Kr.

★

Dr. Osman Fazıl BERKİ : Devletler Hususî Hukuku. Ankara, 1949, Nur B. XXIII + 447 S. 750 Kr.

★

1949 yılı Bütçe Kanunları ve Ekleri: İst. Damga B. IV + 995 S. Cetvel.

★

1949 yılı Bütçe Kanunu. (Yayımlayan) : T. C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Muhasebe Müdürlüğü. Ankara, 1949, Başbakanlık Devlet B. 22 S.

★

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun. Ankara, Millî Eğitim B. 20 S.

★

Dr. Necmeddin M. BERKİN : İflâs Hukukunda Konkordato. İstanbul İsmail Akgün Matbaası. Sayfa : 136, Kr. 225.

İstanbul Üniversitesi Medenî Usul ve İcra - İflâs Hukuku Asistanı Dr. Necmeddin M. Berkin'in bu defa yayınladıkları **«İflâs Hukukunda Konkordato»** müellifin hukuk kütüphanemize kazandırdıkları 15 inci kitap olmuştur.

Değerli hukukçu; 946 yılındanberi devam eden başarılı bir çalışma devresi sonunda meslekdaşlarına ve hukuk öğrencilerine nazariyatta ve tatbikatta faydalanabilecekleri kıymetli eserler vermiş bulunmaktadır.

Müellif bu son kitabını kendi konusunda bizde ve yabancı memleketlerde yayınlanmış olan 81 eseri gözden geçirerek hazırlamıştır.

Sayın Necmeddin Berkin bu kitabının ilk sahifesini «eserini değerli hoca ve profesörlerine ithaf» yazısına; 2 ve 3 üncü sahifelerini fihriste tahsis etmiştir. 4 üncü sayfada ise, kitabın konusunu teşkil eden mevzu hakkında ki giriş yazısı bulunmaktadır. Bundan sonra Konkordatonun İflâs ile münasebetleri anlatılmış ve tarihçe başlığı altında İslâm hukuku ve mecelle; Roma hukukunda konkordato; Roma hukukunun tenkidi (kritik); Alman, Türk ve Fransız hukuklarında konkordato; İttifak - Ünyon Konkordatının faydaları ve ehemmiyeti, Konkordato talebi ve konkor projesi; Hükmî şahısların ve anonim şirketlerin konkordato akdi, Konkordatonun hukukî mahiyetinden : Mukavele, Hüküm, Kanunî muamele; Şekil teorileri; Konkordato prosedürü ve bu prosedürün ıslahı düşünceleri : A — Konkordato komiseri ve komiserin hukukî fonksiyonu, vazifesi, Borçlunun konkordato dışı vaadleri ve konkordato vaadlerde bulunmanın neticeleri, Konkordato dışı vaadde bulunanlara ceza tatbiki, Borçlunun tasarruf salâhiyetinin tahdidi; Komiser tâyin olunabilecek şahıslar; Komiserin defter ve zabıt tutmak mecburiyet; Konkordato mühleti; Merciin konkordato mühletine dair kararının temyizi, Konkordato müddetinin tâbi olduğu hükümler; Hukukî neticeleri; Konkordato mühletini mütaakip yapılacak muameleler; Alacaklılar toplantısı; Müşterek borçlu ve kefillerin mesuliyeti; Alacaklıların toplantısından sonra vukua gelen iltihaklar; Konkordatonun mahkemede tasdiki : aa) Tasdik şartları : A : Konkordatonun kaydedilmiş olan alacakların üçte ikisine malik ve alacaklıların üçte ikisine baliğ olan bir ekseriyet tarafından kabul ve imza edilmiş olması şartı; B : Borçlunun mevcudu borçlarının en az yüzde otuzunu ödemeğe kifayet etmesi şartı; Borçlunun alacaklılarının zararına olarak doğruluk haricinde yahut pek büyük hiç bir muamele yapmamış olması şartı; Borçlunun konkordato yapabilmek için teklif ettiği paranın serveti, malî vaziyeti ile mütenasip bulunması şartı; E : Borçlunun taahhüt ettiği konkordatoyu teklif şartları dairesinde ifa edeceğini temin etmesi şartı; Konkordatonun tasdiki ve konkordato prosedürünn ikmali; Hüsnüniyet kaidesi ve bu kaidenin konkordato yapacak olan borçlu üzerindeki hukukî rolü ;bb) Konkondatonun tasdikine salâhiyetli mahkeme; Mahkemenin konkordatoyu tasdik kararının hukukî neticeleri; Konkordatonun hükümleri; Konkordatonun tasdik kararının kesinleşmiş ihtiyatî hacizleri tesiri; Konkordatonun cezaî müeyyidesi; İflâstan sonra konkordato; Hususî

745

konkordato; Mevcudun terki suretile konkordato; Devletlerarası konkordato hukuku; Umumî netice izah olunmuştur. Kitabın son kısmını eserin hazırlanmasında tetkik olunan yayınlar listesi teşkil etmektedir.

Müellifi; bu konuda eksikliği daima hissedilen bir boşluğu dolduracak değerde görülen, tatbikatta her zaman faydalanabileceğimiz bir eser kazandırmasından ve hukukun diğer sahalarındaki verimli çalışmalarile vücuda getirdikleri sair eserlerinden dolayı hararetle tebrik eder, kitabın İstanbul Üniversite Kitabevinden tedarik edilebileceğini hatırlatırız.

★

Ali Şevket ERKÜN : Zonguldak'taki İn Ağzı Ocağının Dâvaları. İst. 1949, Halk B. 12 S.

★

Safa Ş. ERKÜN : İş Mahkemeleri Kurulurken bazı düşünceler. İst. Kenan B. 34 - 48 S.

★

Dr. Sahir ERMAN : Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu. İst. 1949, İsmail Akgün B. 13 S.

★

Esbabı mucibeli Gümrük Kanunu. Derleyen : **Zeki AYKAL.** Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. 177 S. 1 cetvel. F. 400 Kr.

★

Esnaf Vergisi Kanunu. İst. İnkilâp Kitabevi, 12 S. 15 K. «Kanunlar Serisi : 26».

★

Esnaf Vergisi Kanunu. Yayınlayan : **Emin UĞRAŞKAN.** İst. Adil Ceylân B. 12 S. 15 K. «Kanunlar Serisi : 1».

★

Gelir Vergisi Kanunu. (Bütün cetvelleriyle tam metni). Yayınlayan : **M. HAKSEVER.** İst. 1949, Güven B. 32 S. 50 Kr.

★

Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim GÖKAY : Türkiye'de Çocuk Cürümleri. İst. 1949, İsmail Akgün B. 5 S.

★

Mehmet GÖRKEY : Gelir Vergisi Kanunu. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 70 S. 4 cetvel. F. 100 K. «Kanunlar Serisi : 24».

★

Mehmet GÖRKEY : Vergi Usul Kanunu. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 116 S. 1 cetvel, F. 100 K. «Kanunlar Serisi : 23».

★

Gümrük Kanunu. Çıkaranlar : **A. ŞAHİNKAYA - Ş. ETİKAN.** İst. 1949, Becid B. 203 S. 400 Kr.

★

Gümrük Kanunu. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 63 S. 100 Kr.
Gümrük Kanunu. (Yayımlayan) : T. C. Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğü. Ankara, 1949, Başbakanlık Devlet B. 45 S.

★

Gümrük Komisyoncuları Kanunu Tasarısı. İst. 1948, İstanbul Matbaacılık T.A.O. 16 S.

★

Gür, A. Refik GÜR : Hâkimlik Mesleği Hakkında Düşünce ve dilekler. Konya, 1949, Yeni Kitap B. 4 + 94 S. 150 Kr.

★

Ord. Prof. Dr. E. HİRŞ : Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri. Ankara, 1949, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O. XVI + 463 S. 1 şema, 1 şekil, F. 850 Kr.

★

Kendi Kendine Avukat Yahut Herkesin Dert Ortağı. Hazırlayan : **Ertuğrul Vasfi AKALIN.** İst. 1949, Türk Neşriyat Yurdu, 316 S. 207 örnek, 300 Kr.

★

Köy Eğitimine ait Kanunlar ve bu Kanunlarla ilgili genelgeler. (Yayımlayan) : Millî Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Genel Müdürlüğü. Ankara, 1949, Millî Eğitim B. 123 S. 2 cetvel.

247

★

Prof. Dr. Hüseyin Nail KUBALI : Paris'teki Mukayeseli Hukuk toplantıları ve temasları hakkında Profesörler Kuruluna takdim kılınan rapor. İst. 1949, İsmail Akgün B. 11 S.

★

Kurumlar Vergisi Kanunu. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 20 S. 25 Kr. «Kanunlar Serisi : 25».

★

Malî Kanun ve kararlar. 19. Cilt. (Yayımlayan) : T. C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Malî Kontrol G. Md. Malî Kontrol Şubesi. İst. 1949, Damga B. XXVI + 154 S. 4 cetvel.

★

Prof. Dr. H. Cahit OĞUZOĞLU : Medenî Hukuk II. Aile Hukuk. 2. Basım Ankara, 1949, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. 422 S. 800 Kr.

★

Ayşe Andelip ÖZERAKIN : Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına. İst. 1949, Halk B. 9 S.

★

Dr. İlhan E. POSTACIOĞLU : İflâs Hukuku Esasları. 1. cilt. Konkordato. İst. 1949, Kenan B. VIII + 152 S. 240 K. «İstanbul Üniversitesi Yayınları : 396 - Hukuk Fakültesi Yayınları 88».

★

Prof. Raymond SALEİLLES : Alman Kanunu Medenisinin birinci tasarısına göre Borcun Genel Teorisi hakkında etüd. Çev. Ord. Prof. Mişon VENTURA. İst. 1949, Becid B. XVI + 541 S. 810 K. «İstanbul Üniversitesi Yayınları : 398 - Hukuk Fakültesi Yayınları : 89».

★

Prof. Dr. Ferit H. SAYMEN : İş İhtilâfları ve Hal yolları. İst. 1949, İsmail Akgün B. 35 S.

★

Son değişikliklere göre Türk Ceza Kanunu ve Meriyet Kanunu. 5. Basım. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 232 S. «Kanunlar Serisi : 1».

★

Faik SONOY - İsmail GELENBELİOĞLU : Yeni «notlu» mukayeseli Gümrük Kanunu. İst. 1949, Pulhan B. 141 S. Cetvel 600 Kr.

★

Tapu ve Kadastro Fen İşleri İzahnamesi. (Yayımlayan) : **Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü.** İst. 1948, Sanat B. 234 + 4 + 3 S. 29 şekil, 44 örnek.

★

Halil TUFAN : Zabıta Kılavuzu. En son şekle göre Kanun, Tüzük, Yönetmelik. İst. 1949, Şaka B. VIII + 537 S. 3 cetvel, örnek. 400 Kr.

★

Hadiye TUNCER : Osmanlı İmparatorluğunda toprak taksimi ve âşar. Ankara, 1948, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O. VII + 233 S. 350 Kr. «Tarım Bakanlığı Yayınları : 656».

★

Türkiye Barolarının mükellefi, idare makamlarında ve yargı mercilerinde temsil yetkisini haiz (vergi uzmanları ve uzman yardımcıları) ihdasının mahzurları hakkındaki düşünceleri ve dilekleri. İst. 1949, İsmail Akgün B. 16 S.

★

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. İst. 1949, İnkılâp Kitabevi, 150 S. 100 K. «Kanunlar Serisi : 27».

★

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. İst. 1949, Türk Neşriyat Yurdu, 123 S. 100 K.

★

T. C. Sicilli Kavanini 1947. 28. cilt. İst. 1948, Cihan Kitaphanesi. XIV + 912 + 86 S. Cetvel.

★

3499 sayılı Avukatlık Kanununun 51 inci maddesine tevfikan tanzim edilmiş olan Erzurum Bölge Barosu 1949 levhası. Ankara, Akın B. 9 S.

★

249

3499 sayılı Avukatlık Kanununun 51 inci maddesine tevfikan tanzim edilmiş olan Kocaeli = Bolu Bölge Barosu 1949 levhası. İst. Gayret B. 14 S.

★

Dr. Ferruh Ünsalan : Adlî Tıp Notları. İst. 1949, Halk B. 62 S.

★

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU : Mülkiyetin ve menfaatin mukaddesleşmesi ve hukuk kaideleri. İst. İsmail Akgün B. 7 S.

★

Yaş tashihi dâvalarına ait içtihatlar. Toplayan : **M. Emin AYAR.** Denizli, 1949, Yeni B. 18 S. 60 Kr.

★

Yürürlükten kalkan mevzuat fihristi. Ankara, Çankaya B.

★

Tatbikatta Yargıtay Kararları. Yı l: 1, Sayı : 8, Kr. 50.

İstanbul 4 üncü Ticaret Mahkemesi üyesi Hayrettin Sezik tarafından her ay muntazaman itinalı bir şekilde tatbikatta hukukçulara yol göstermek amacile Yargıtay kıymetli ve orijinal kararlarile yayınlanan derginin 949 Aralık nüshası da aşağıdaki münderecatla çıkmıştır :

«Nakliyeci ile komisyoncunun tefriki», «Millî Korunma Kanunun neşrinden evvelki kira mukaveleleri mahiyeti», «İhale kararından sonra yapılan taahhüt sözleşmeleri», «Mahkemeden hesap rü'yeti istenmesi mümkün müdür» hakkında Yargıtayın 4 adet Ticaret Dairesi ve «Mirasın reddi... Boşanmaya muhalefet etmemek taahhüdü», «Terekenin yazılması için müracaatta müddet var mıdır», «Karı koca gibi yaşayanlardan doğan çocuğun tesçiline itiraz», «Dâvalıların tevhidi kararı kabili temyiz midir», «Ahkâmı sabıkadan boşanma... Karının düğün yapılmadığı iddiası», «Mukavelede altunun cinsi tespit şekli», «Ayrılık hükmüne müstenit boşanma dâvasında sulh teşebbüsü», «Vergi takiplerinde tahsildarların sorumluluğu», Evliilk birliğini terk... Muvakkat tahliye», «Köy düğüncelerinde yapılan hizmetin mahiyeti», «Sulh mahkemesi icar bedelinin miktarile mukayyed değildir», «Hangi tarihte dâvanın ikame edilmiş sayılacağı», «Kaydı hayat ile bakma ve irad tesisi... Şuf'ada zamanaşımı», «Karşılıklı taahhütleri muhtevi âkitlerde vecibe zamanı», «Kira bedelinin 30 gün veya bir ay içinde ödenmesi ihtarı», «İhtar edilen ayın otuz gün çekip çekmediği», «Gayrimenkul alım satımında satıcının mülkiyetinin hitamı», «2311 sayılı

250

Kanununa göre iadei mecur dâvası», «İcar müddeti gayrimuayyen aylık devrelerin hesabı» hakkında hukuk, icra ve iflâs daireleri kararları ve Haşiyeli Ticaret Kanunu ilâve forması.

★

İdare Dergisi. Sayı : 200, Kr. 100.

İçişleri Bakanlığınca olgun bir münderecatla her iki ayda bir yayınlanan İdare Dergisinin Eylül - Ekim 1949 nüshası şu kıymetli telif ve terceme yazılarla çıkmıştır :

İçişleri Bakanı Emin Erişirgil'in : Belediyeler kongresindeki nutukları; Muzaffer Akalın : Emekliye ayrılmanın şartları; Kemal Aral : Kanun ve kanun yapma; İlhami Ertem : Köy mer'aları; Turgut Göle : Birleşik Devletlerde valilerin vazife ve salâhiyeti; Fazlı Güleç : Sorumluluk Zevki; Cudi Özal : Danıştayda Kanun sözcülüğü müessesesine lüzum var mı? Enver Saatçıgil : Milletvekili Seçimi Kanunu üzerinde bazı düşünceler; Münif Serav : Millet ve Devlet.

Tercemeler : İ. Vehbi Berk : Bir Belediye reformu; A. H. Kalkandelen : Belçika'da nüfus sicillerinin tutuluşu : I, Sıddık Tümerkan : İngiltere ve Gal'de mahallî idareler : II.

Yabancı Mevzuat : Muharrem Balasaygun : İngiltere'de Kamulaştırma yasaları.

İdarî Coğrafya : H. Ragıp Uğural : Ardahan ilcesi.

★

Yeni Hukuk ve İçtihatlar Dergisi. Yıl : 949, Sayı : 12, Kr. 30.

Üsküdar Sorgu Yargıcı Naim Tezmen tarafından tatbikatta büyük fayda sağlayan değerli hukuk yazıları ve Yargıtayın seçme kararlarile her ay muntazaman ve itina ile 36 sahife olarak yayınlanan «Yeni Hukuk ve İçtihatlar Dergisi» nin Aralık 949 nüshası ile bir yıllık kolleksiyonu tamamlanmış bulunmaktadır.

Derginin bu sayısında şu yazılar yer almıştır :

Tahir Tanık : Gabin; Dr. Keith Simpson'dan Avukat Sait Atabey tercemesi : Tercemesi : Adalet ve raboratuvar katilleri nasıl bulundu; «Mahkeme zabıt kâtibinin bilirkişi tâyin edilmesi» hakkında Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve beş adet Yargıtay Hukuk Daireleri, 6 adet Yargıtay Ceza daireleri; 1 adet Danıştay ve 25 emsal kararları.

★

İleri Hukuk Dergisi : Sayı : 54, Kr. 75.

Mardin Milletvekili Kâmil Boran'ın her ay muntazaman yayınladığı

251

bu kıymetli Hukuk Dergisinin Aralık 949 sayısı şu yazı ve kararlarla neşrolunmuştur :

Burhan Ekmen : Vergi Usul Kanunun defter tutma ile ilgili hükümleri; Tahir Tanık : Şuf'a hakkı; Sadi Erten : Bir yazının sonu; «Taraflardan biri taahhüdünü yapması, diğerinin yapmaması halinde belirli ihtarnamenin tebliği»; «Taahhüdün yapılmamasından dolayı fiyat farkı istenebilmesinin şartları»; «Mebiin teslim edilmemesinden doğan fiyat farkı, ihtarname tarihindeki piyasa rayicine göre hesabı»; «İki tarafı ilzam eden bir akitte bir taraf taahhüdünü yapmadıkça diğerinin icbar edilemiyeceği»; «Emre muharrer senetleri kimlerin ihdas edeceği ve ıslahın şifahen yapılması»; «Nakil sözleşmesinden doğan bütün hukuk ve husumet noktasından red ile sonuçlanan dâvaların zamanaşımı»; «Ticari tarzın ispatı ve faizin ihtarname ile belirtilen temerrüt tarihinden itibaren hükmü»; «Anonim şirketi umumî heyeti, idare meclisi üyesi aleyhine dâva ikamesi zamanı ve dâva hakkının sükûtu» hakkında 8 Yargıtay Ticaret dairesi kararı.

★

Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası. Yıl : II, Sayı : 15, Lira : 1.

Her ay muntazaman çeşitli konulardaki yazılarla neşrolunan derginin Aralık/949 nüshası şu yazıları ihtiva etmektedir:

Makaleler :

Prof. Dr. Ferit H. Saymen: Türk İş Hukukunun gelişme temayülleri: V; — İş Kanunu tadil tasarısı; Prof. Dr. Sulhi Dönmezer: Tenkil ve önleme bakımından teşkilât meselesi; Doçent Dr. Tarık Z. Tunaya: Türkiye' de ilk «Demokrat Parti» Osmanlı Demokrat fırkası (Ferkai İbad);

Sosyal Hayat :

Ziya Tataç: Cezaevlerinde tecridî usulün tatbikı — Hava hukukuna ait kanun tasarısı.

Dış Memleketlerde sosyal hayat:

Dr. Vakur Versan: Mr. Truman'ın iç siyasetinin zaferi;

Mahkeme İçtihatlarının tahlili :

Dr. Halit Kemal Elbir: Millî Korunma Kanunu karşısında kiracının kiracısı meselesine mütaallik bir Yargıtay Kararı T. C. Merkez Bankasının Kasım ayı haftalık vaziyetleri.

★

Aynı Dergi. Sayı : 14.

Makaleler :

Prof. Dr. Ferit H. Saymen: Türkiye iş hukukunun gelişme temayülleri, IV — İş Kanunu tasarısı: Doçent Mahmut Belik: Birleşmiş Milletler ve iktisadî ve sosyal meseleler: Dr. Vakur Versan: İl İdare Kanununun ana hatları: Dr. Halit Kemal Elbir: Takım mukavelesi ve takım kılavuzunun hukukî mahiyeti;

İktisadî Hayat :

Sulhi Alson: Para kıymetini muhafaza ediyor — Yıktırılmak istenen gece— kondular;

★

Sosyal Hayat :

Ziya Tataç: İhtiyarlık sigortası tüzüğü —Sigortaya tâbi işler hakkında dosya— Nakil vasıtaları kazalarına karşı mecburî sigorta hakkında kanun tasarısı.

Dış Memleketlerde Sosyal Hayat :

Tercemeden: Ş. Demiren: İngiltere'de sosyalistler ne diyor? 1949 Noel sulh mükâfatı;

Birleşmiş Milletler Faaliyeti :

Edip Çelik: Devletler Hukuku Komisyonunun çalışmaları —Devletlerin hak ve vazifelerine ait beyanname— Nüremberg'de kabul edilen prensipler —Milletlerarası bir kaza organının etüdü— Kodifikasyon;

Mahkeme İçtihatları Tahlili :

İşçinin kıdem tazminatına mütaallik Prof. Saymen'in mütalâası — T. C. Merkez Bankasının Ekim ayı haftalık vaziyetleri.

Son İçtihatlar Dergisi. Yıl : VI, Cilt : IV, No. 28, Kr. 50.

İstanbul Posta Kutusu 283 adresinde Dr. Fevzi Muhip Alperen, Necati Volkan ve Yakup Şekip Musluoğlu tarafından iki ayda bir seçilmiş Yargıtay Ceza ve Hukuk kararlariyle 6 yıldanberi yayınlanan kıymetli hukuk dergisinin 950 yılı Ocak sayısı muhtevası aşağıda sıralanmıştır:

Hukuk Bölümü :

Hazine alacağı —Hazine ile Tramvay işletmesi arasında— Vatandaşlar arasında —Tahliye işleri— Tahliye işleri üzerinde en yeni ve en önemli kararlar —Ticaret dairesi kararları— İcrada tahliye —Borç kabulünün ispatı— Borçlar Kanununun 42 nci maddesi üzerinde —İş hukuku

253

sigorta— Orman İşleri —Evlilik işleri— cebrî icra —İcranın iadesi— Yemin ve tebliğat:

Ceza Bölümü :

Hükmün nakli —Sefaret binalarına senbolik tecavüz— Deniz yolları memurlarına karşı işlenen suçlar —Deniz kaza mefhumu— Muska yazmak suçu —Talepnamenin reddi kararına karşı yazılı emir— İcrada ceza zamanaşımı —Sonradan ödemek cezayı düşürür mü?— Reşide nafaka borcu muteber midir? —Boşanma ve nafaka borcuna muhalefet— Masraflar ve harc tarifesi:

İdarî Kaza :

Vergi icrasından yanlış ve kanunsuz tatbik şeklinin ihtiyatî tedbir mahiyetinde tashihan devamına dair karar.

★

Kâzım **DERELİ**

İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİ KARARLARI

Çeviren : **Dr. Necip BİLGE**

MİRAS. ZİRAÎ İŞLETME. — İşletmeyemuktedir iki oğul tarafından istenen ziraî mallar. — Tahsiste âmil olan prensipler.

İMK 620 ve müteakip (TMK 597 ve müt.)

1 — Ziraî bir malın tahsisi hususunda iki mirasçı arasındaki anlaşmazlığı çözmekle mükellef olan mahkeme, ihtilâfla doğrudan doğruya ilgili bulunmayan diğer bütün mirasçıları, taliplerden birisi veya diğeri lehinde karar verecek duruma koymak zorundadır; federal hukuk bakımından bunların müdahele şekillerinin ehemmiyeti yoktur (Gerekçe 1).

2 — Mahallî âdet yoksa, tarafların şahsî durumlarına göre mahkeme tahsis hakkında karar verir.

Taliplerden birisinin, kendisinin yardımından vazgeçmiyecek olan babası ile birlikte kalmak için kendisine müstakil bir durum yaratmaktan önceden vaz geçmiş olması, onun tahsis talebininbirlikte mirasçı olanların çoğunluğu ile müteveffa babanın arzularına cevap vermesi ve nihayet (kendi ölümünde) bu malları isteyebilecek bir erkek çocuğa malik olması keyfiyeti onun lehine tahsis yapılmasını gerektirecek hâl ve şartlardandır.

Ziraî malların tahsisini isteyen bir kimsenin onları işletmek için yeter derecede muktedir olması kâfidir; rakibinin daha muktedir olması keyfiyeti tek başına bir tercih hakkı verilmesini icap ettirmez (Gerekçe 2)

Dâvacı: Stöckli ve Huber
Dâvalı: Stöckli ve arkadaşları
20/Ekim/1948, RO 74 II; JdT 1949 I 290.

Johann Stöckli 3/Şubat/1946 da (...) de öldü; terekesi, verim değeri 37850 frank takdir olunan bir ziraî gayrimenkul kapsamaktadır. Mirasçılar bu gayrimenkulün, aralarından birisine bu fiyatla tahsis edilmesi gerektiğini kabul eylemektedirler. İki erkek çocuk bu tahsisin kendilerine yapılmasını istemektedirler. Bremgaten mahallî Mahkemesi gayrimenkulü (1903 doğumlu) Joseph Stöckli'ye tahsis etmiş ve üst mahkeme de dâvalı ve karşılık dâvacı (1897 doğumlu) Martin Stöckli'ye tahsis eylemiştir. Dört hemşire Martin'e tahsis lehinde bulundukları halde müşterek mirasçı küçük Renate Huber'in temsilcisi dâvacı Joseph lehinde beyanda bulunmuştur.

İşbu temyiz istemi ile Joseph Stöckli gayrimenkulün kendisine tah-

sis edilmesini tekrar etmekte ve dâvalılar hükmün onanması isteminde bulunmaktadırlar.

Federal Mahkeme tamyiz istemini red etmiştir.

GEREKÇE

1 — Temyiz isteminde bulunan; kanton mahkemelerince Martin Stöckli'nin karşılık dâvasına bakılmaması gerektiğini iddia eylemektedir. Bu karşılık dâvada, müşterek mirasçılar karşılık dâvalı olarak davet olunmuşlardır; bununla beraber bu keyfiyet ilk derece yargıçları tarafından onların karşılık dâvacı olarak muameleye tâbi tutulmalarına engel olmamıştır. Bu sebeple üst mahkeme kararı onlar hakkında aynı nispette mevcut değildir; bilâkis, karşılık dâva bahis konusu olduğuna göre; bütün ilgililer hakkında kabili icra hiç bir karar yoktur.

Bununla beraber burada federal hukuk ihlâl edilmiş değildir. Stöckli kardeşlerin hemşireleri başlangıçtan beri Martin tarafında yer almışlardır. Bunlar işbu dâvada şahsan ilgili olmamakla beraber dâvaya iştirak etmek zorunda idiler, zira iki kardeş hakkında verilecek kararı tanıyacaklarını önceden mahkemeye beyan etmemişlerdi. Bunlar müdahil sıfatiyle dâvalıya katılarak dâvaya iştirak edebilirlerdi ve bu suretle karşılık dâva da sadece dâvacı aleyhine tevcih edilmiş olurdu. Stöckli hemşireler bu tarzda hareket etmeyince, dâvalı için onları da karşılık dâvanın dâvalısı olarak davet ettirmekten başka çare kalmıyordu. Bunlar karşılık dâvayı kabul ettikleri andan itibaren mesele onlar için çözülmüştü. Eğer kanton mehkemeleri bu hareket tarzını caiz görmüşlerse, her halde federal hukuk bakımından, buna itiraza imkân yoktur. Gerçekten federal hukuk sadece, bütün mirasçıların dâvada diyeceklerini beyana davet edilmiş olmalarını istemektedir; bunun usul bakımından şekli önemi haiz değildir.

2 — Medenî Kanununun 621 inci maddesinin 1 inci fıkrasına (598 cüm. 1) göre mahallî âdet mevcut olmadığından mahkeme, tahsis için kat'î kriteri iki istemlinin «şahsî durumlarında» aramakta haklıdır. Bu durumu takdir için mahkeme ikame edilmiş olan delillere göre, her iki kardeşin o âna kadar ziraatte ve her ikisinin de baba toprağında çalışmış olduklarını, keza her ikisinin de bu gayrimenkulü almaya ehil bulunduklarını fiilen müşahede etmiştir. Tâlî mahiyette olmak üzere dâvacı bir kum ocağında ve dâvalı da orman korucusu ve kır bekçisi olarak çalışmaktadırlar. Kanton Mahkemesince gayrimenkulün dâvalıya tahsis edilmesine âmil olan sebep, bu çözüm şeklinin müteveffa babanın muhtemel ve mirasçılar çoğunluğunun kesin arzusuna cevap vermesi ve dâvacının haşin ve hiddetli karakteriyle hemşirelerinin aile malikânesine dönmelerine mâni

256

olacağı ihtimalidir; keza hayvanlara karşı sert muamelesinde dâvacının kabalığının da meydana çıkmış olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Temyiz talebinde bulunan, kanton mahkemesinin iki kardeşi gayrimenkulü almak için aynı derecede ehliyetli saymasının dosya muhteviyatına aykırı olduğunu (yani bir dikkatsizlik eseri olduğunu, Federal Adalet Teşkilâtı Kanunu 63 f. 3) ve adı geçen mahkemenin esaslı noktaları bir tarafa bıraktığını iddia eylemektedir.

a) Dâvacı, ziraî gayrimenkulü almak için kardeşinin de aynı derecede ehliyeti olduğunu söylemenin dosyaya aykırı olduğunu iddia ve ispat için bazı tanıkların beyanlarını ileri sürmektedir. Fakat, bir kaç tanığın muhalif fikirleri ile delillerin takdirinin büsbütün değişemiyeceği keyfiyeti bir tarafa bırakılırsa bile, daima çiftçilikle uğraşmış bulunan bir insanın 16 pozluk küçük bir araziyi niçin işletemiyeceği anlaşılamamaktadır. Dâvalının sağlık durumu arazinin kendisine tahsis edilmesine mâni olamaz; zira kardeşinden daha az kuvvetli olsa da, bedenî kabiliyetleri araziyi işletmeye yine de kâfidir. Fakat bu bakımdan dâvacı daha ehliyetli olsa bile, arazinin zarurî olarak ona tahsis edilmesi için bu, henüz kâfi bir sebep değildir. Kanun kâfi derecede bir ehliyet aramaktadır; taliplerden birisinin bilhassa ehliyetli bulunması keyfiyeti ilk hamlede onun, ehliyeti kâfi olan diğerlerine tercih edilmesi için bir hak bahşetmez; fakat bu keyfiyet diğer sebeplerle birlikte nazara alınmak üzere hususî bir hal olarak teraziye konabilir.

b) Dâvacı, evvelce kendisine müstakil bir iktisadî durum temin etmek istediğini fakat kendisinin yardımından babasının müstağni kalamaması üzerine bu arzusundan vaz geçmeğe mecbur kaldığını söylemektedir. Kendisine muhtaç olan babasına hürmeten bir çocuğun şahsî bir iş tutmaktan vaz geçmesi keyfiyeti şüphesiz nazara alınmağa değer, fakat bu husus yalnız başına katî bir âmil değildir, diğer hal ve şartlarla birlikte gözönüne alınmak gerektir. Esasen dâvacı hususî bir iş tutmak için babasının yardımını istemişti; babasının bu yardımı yapmayı reddetmiş olması bu projenin terk edilmesine şüphesiz yabancı değildir.

c — Bununla beraber, dâvacı lehine olan bu unsurlar, kanton mahkemesinin görüşüne göre, onu insanlara ve hayvanlara karşı kolayca fiilî hareketlere (Voles de fait) sürükleyen haşin, hiddetli ve kaba tabiatı gibi karakter noksanlıkları ile telâfi olunmaktadır; gayrimenkulün sahibi olduğu gün dâvacı, kardeşlerinin ve hemşirelerinin, bilhassa yaşayışını imkânsız kılacağı bâkire hemşiresi Marie'nin hayatlarını zehirliyecektir. Halbuki Martin kardeşle bu durum hasıl olmayacaktır. Tamamiyle kardeşlere ve hemşirelere has olan bu noktalar da mahkeme tarafından göz

önüne alınabilir. Kardeşler, hemşireler ve genel olarak aile, gayrimenkulü az bir fiyatla (Prix de faveur) aralarından birisine bırakmak zorunda oldukları takdirde, gayrimenkulün, başka bir kriter yokluğunda, kendilerine mümkün olduğu kadar az zararlı olacak şartlar içinde tahsis olunmasını haklı olarak isteyebilirler. Halbuki kanton mahkemesinin müşahedelerine göre, dâvacının bazan çok sert bir şekilde hareket ettiği sabittir. Anası ve hemşireleri onun memnuniyetsizliğini mucip olacak sebeplere tesadüfen meydan vermiş olsalar bile, onun oğul ve kardeş olarak kendisine hâkim olmayı bilmesi ve öfkesini eşyadan ve hayvanlardan almaması lâzımdır. Yine kanton mahkemesinin müşahedelerine göre gayrimenkulün dâvalıya tahsisini sadece kardeş ve hemşirelerinin değil, fakat babanın da arzu etmiş olduğunu kabul eylemek gerektir. Bu keyfiyet diğer hal ve şartları takdir tarzında mahkemeyi takviye edecek mahiyettedir. Nihayet mahkeme dâvalının bir gün gayrimenkulü üzerine alabilecek erkek bir çocuğu bulunduğu halde dâvacının ancak bir kız çocuğu mevcut olması keyfiyetini de dâvalı lehine ileri sürebilirdi.

Şu halde özet olarak yargıcın bilhassa delillere taallûku bakımından takdir hakkını kullanmasının bahis konusu olduğu söylenebilir. Maddî hukukun uygulanması ve yorumlanması söz konusu olduğu nispette (İMK 620, TMK 597 ve müt) kanton mahkemesi doğru noktaı nazardan ve doğru hukukî kavramlardan hareket etmiştir; binaenaleyh kanunun ihlâlinden bahis olunamaz. Federal mahkeme, ilk derece yargıçlarının takdir hakkı üzerine avdet etmekte ve kendi görüşünü onların görüşüne ikame etmekte nekadar az haklı ise, üst mahkemenin gerekçeleri de o derece ve tamamen kandırıcıdır.

II. Hukuk Dairesi.

SATICININ KANUNÎ İPOTEK HAKKI. TESCİL SÜRESİNİN HESABI. — Mülkiyetin naklinin yövmiye defterine kaydından itibaren üç ay geçtikten sonra ve fakat tapu kütüğüne tescilden itibaren üç ay zarfında satıcının kanunî ipotek hakkının tescili istemi. — İstemin geç kalmış olması.

İMK 838 (TMK 808).

Satıcının kanunî ipotek hakkının tescilini talep için lâzım olan üç aylık süre mülkiyetin nakil edilmesinin tapu sicillinde yövmiye defterine kayıt olunmasından itibaren işler. Satıcının istemi yerine mahkeme hükmü kaim olduğu takdirde, bu müddet kararın kesinleştiği tarihten itibaren mi, yoksa iktisap eden tarafından yapılan tescil isteminden itibaren mi işler? Bu mesele federal mahkemece çözülmemiştir.

258

Dâvacı: Dubs

Dâvalı: Brügger

21/Ekim/1948; RO 74 II — JdT 1949 I 294.

Dâvacı Dubs 14/Kasım/1945 de dâvalı Brügger'e Ebikon'da kâin Rütiheim adlı gayrimenkulü ipoteğin nakli ve mütebaki fiatın taksitle ödenmesi şartı ile sattı. Satıcı tapu sicilline mülkiyetin intikalinin tescili isteminde bulunmayı reddeti. Alıcı mahkemeye müracaat eyledi ve Lucerne — Köy Mahallî Mahkemesinden 21/Ekim/1946 tarihinde, mülkiyetin kendisine ait olduğu hakkında karar aldı. Bu karar, dâvacının temyiz istemini geri alması neticesinde, 14/Ocak1947 de kesinleşti. Mülkiyetin nakli Lucerne—Köy tapu sicillinin yevmiye defterine 8/Şubat/1947 de ve tapu kütüğüne de 18 Martta tescil edildi.

Dubs satım bedelinden kalan miktar için satıcının kanunî ipotek hakkının muvakkaten tescili müsaadesini 18/Haziran/1947 de elde etti ve aynı gün yevmiye defterine kayıt edilmesi isteminde bulundu. Keyfiyet 17 Temmuzda tapu kütüğüne tescil edildi. Sonra satıcı fiatın ödenmesi ve kat'î ipoteğin tesciline müsaade olunması için alıcı aleyhine dâva açtı.

Lucerne Kantonu üst mahkemesi dâvalıyı borçlu bulunduğu parayi ödemeye mahkûm eyledi ve fakat Medenî Kanunun 838 (808) inci maddesinde belirli süreye uyulmamış olmasından ötürü, ipoteğin tescili isteminin düşmüş olduğunu beyan eyledi.

Federal mahkeme bu hükmü onadı.

GEREKÇE

Bir gayrimenkul satıcısının, MK. 837 nci maddenin 1 numaralı bendinde derpiş edilmiş olan, kanunî ipoteği mülkiyetin intikalinin tescilinden sonra en geç üç ay içerisinde tapu sicilline tescil edilmiş olmak lâzımdır. Kanton mahkemesi dâvacı J. Dubs'un Rütiheim adlı gayrimenkulün mülkiyetini dâvalı A. Brügger'e nakletmiş olduğunu zımnen kabul eylemektedir. Mahkeme 8/Şubat/1947 de yevmiye defterine yapılan kaydı esas olarak almaktadır ki bu suretle ipoteğin 18/Haziran/1947 tarihli muvakkat tescili (Muvakkat şerh) üç aylık sürenin bitiminden sonraya tesadüf etmektedir. Buna karşılık, dâvacı mülkiyetin intikalinin 18/Mart/1947 de tapu kütüğüne tesciline istinat etmekte ve binnetice Haziranın 18 ine kadar süreye riayet edilmiş olacağını kabul eylemektedir. Bu düşünce yerinde değildir. Gerçi, satıcının gayrimenkul mülkiyetini hukukî bir işlemle nakletmesi halinde alıcı tarafından hakkın ik-

tisabı tapu kütüğüne tescil şartı ile vukubulur ve bu hakkın tarih ve sırası tescil kaydına göre tesbit olunur MK 972 f. 1 (930 f. 1). Fakat tescilin hükümleri yevmiye defterine kayıt zamanına (MK 972 f. 2 - 930 f. 2) yani, talepname derhal yevmiye defterine geçeceğine göre, işbu talebin yapıldığı tarihe irca olunur (MK 948 f. 1) (1); Tapu sicil nizamnamesi 14 (15). Tapu kütüğündeki tesciller yevmiye defterindeki kayıt sıralarına göre yapılır ve bu kayıtların tarihini alırlar, Tapu sicil nizamnamesi 26 f. 3 (27 Cüm. 3). Şu halde 972 nci maddenin birinci fıkrası (930 f. 1) tescillerin tarihi bakımından sadece hüsnüniyetli bir müktesibin, yanlış bile olsa, tapu kütüğündeki tarihe istinat edebileceği mânasını ifade etfektedir (Bak. Homberger, Mad. 972 No: 19) ki, bu tarihle yevmiye defterindeki tarih arasında ayrılık olduğu takdirde hal böyledir. Satıcı tescil isteminde bulunmakla mülkünde bağıta uygun olarak tasarruf etmektedir; Zilyedliğin devri menkul mülkiyetini nakil ettiği gibi, gayrimenkullerde de bu hukukî tasarruf işlemi mülkiyetin naklini tazammun eder (Bak. Guhl, «Festgabe für das bundesgericht» deki «Persönliche Rechte mit verstarkter Wirkung» adlı yazı s. 100 ve müt., hususiyle s. 106 ve notu; FMK 55 II 308). Tapu sicil muhafızı bizatihi tescil istemiyle vaki olan mülkiyetin intikalini kayıt eder (Prend acte) ve mülkiyetin intikali, tapu sicillinin yukarıda hatırlatılan hükümleri gereğince, bu andan itibaren hüküm ifade eder.

Amelî sebepler dahi bu çözüm şekli lehindedir.Tapu kütüğüne tescil dışarıya gözükmeyen bir muameledir. Tapu sicil muhafızı vakit bulduğu zaman bunu yapar ve yevmiye defterindeki kayıtlara dayanır. Bu iş yapılıncaya kadar bazan bir kaç gün ve hattâ hâdisede olduğu gibi bir kaç hafta geçebilir. Tapu sicil muhafızı bundan ilgilileri haberdar etmek zorunda değildir. 838 (808) inci maddede derpiş olunan sürenin başlaması için bu tarihin önemi olsaydı, satıcının bundan haberdar edilmesi gerekirdi. Halbuki mülkiyetin iktisabı tapu kütüğüne, yevmiye defterine kayıt gününün tarihi ile geçirildiğine göre tapu sicil dairesi satıcıyı katiyetle haberdar edecek durumda bile değildir; ve tapu kütüğüne tescil tarihinin kayıt edileceği hakkında hiç bir yerde hüküm yoktur. Bunun yapılması bazan tavsiye olunmakta ise de, bu, aslâ umumî tatbikat mahiyetinde değildir.

Eğer tescil süresi, mülkiyeti naklin yövmiye defterine kaydı tarihinden başlatılırsa bu zorluklar ortadan kalkar. Kendisi tescil isteminde bulunduğuna göre, satıcı bu tarihi bilir. Gerçi icabında, mülkiyetin naklinden evvel ipoteğin haber verilmiş olması lâzımdır ve bu formalitenin sonradan lüzumsuz bir hal alması mümkündür (Meselâ ziraî bir gayri-

menkulün satımına yetkili makamın muvafakatı red etmesi halinde olduğu gibi). Fakat bu ihtimal başka bir çözüm şekli icabettirmez. Böyle bir halde tescil istemi sadece mevzusuz kalacak ve satıcı istemini gerialmadığı takdirde reddolunacaktır. Mülkiyetin intikalinin tescilinden evvel, satıcının ipotek hakkının tapu kütüğüne tesciline imkân yoktur.

4. Bundan başka dâvacının görüş tarzı birbirine uygun değildir. Bir taraftan, MK 838 (808) inci maddedeki süreyi mülkiyetin intikalinin ancak tapu kütüğüne tescili tarihinden (18/Mart/1947) itibaren yürütmek isterken, diğer taraftan ipoteğin aynı kütüğe 17/Temmuz/1947 tarihinde muvakkaten tesciline rağmen, 18 Haziranda yevmiye defterine yapılan kayıt tarihinden istifade etmek istemektedir. Bundan maada dâvacı gayrimenkul mülkiyetinin dâvalıya, istinaf istemini kendisinin geri alması neticesinde, 14 Ocak 1947 tarihinde kesinleşmiş olan 21 Ekim 1946 tarihli hükümle tefviz edilmiş olduğunu gözden kaçırmaktadır. Bu hüküm mülkiyeti, doğrudan doğruya ve tapu sicilline tescile lüzum olmadan dâvalıya bahiş etmiştir. (MK 656 f. 2 - TMK 633 cüm. 2). Şu halde MK 838 (808) inci maddedeki süreyi 14/Ocak/1947 den itibaren hesap etmek lâzım gelip gelmiyeceği sorulabilir. Bununla beraber bu mesele askıda kalabilir. 838 (808) inci maddenin uygulanması için daima tapu sicillindeki tescile tutunmak istendiği takdirde dahi, dâvacı dâvalının (şüphesiz MK. nın 656 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına —TMK 633 cüm. 2— uygun olarak yapılan) tescil talebinden kendisinin haberli olmadığını ileri sürerek, kanunî ipoteğin tescilini isteme süresini mülkiyetin intikalinin yevmiye defterine kaydı tarihinden daha sonraki bir tarihten yürütemez. Dâvacı (satıcı) mülkiyetin intikalini kendi arzusu ile tahrik etmeyip dâvalıyı (alıcıyı) yargıca müracaat zorunda bıraktığına göre, hiç olmazsa haklı çıkan dâvalının tescil istemini her zaman beklemesi gerektiği mânasında, tescil süresinin hesabı için dahi kesinleşmiş hükme boyun eğmeye mecburdur. Şu halde üç aylık süre, hükmün kabili icra bir hal aldığı 14 Ocak 1947 tarihinden itibaren başlamış olmamak şartiyle, 8 Şubat 1947 tarihli tescilden itibaren işlemeğe başlamıştır.

II. Hukuk Dairesi.

İBK 111 (TBK 110).

BAŞKASININ FİİLİNİ TAAHHÜT (CONTRAT de grantie — PORTE FORT). — Belli bir süre içinde İsviçre hududunda Franko teslim şartı ile bir Romanya ticarethanesinden eşya satın almış olan İsviçre ticarethanesi. — Birinci sınıf bir nakliye müessesesinin teslimi taahhüt etmesi şartı ile fiyatın önceden ödenmesinin kabulü. — Milletlerarası bir nakliye mü-

essesesi tarafından verilen taahhüt üzerine fiyatın ödenmesi. — Eşyanın teslim olunmaması. — Taahhüt edenden fiyatın iadesi isteminin reddi. — Muteber bir kefalet yapılmamış olmasına dayanan kurtuluş def'i. — Def'in reddi. — Başkasının fiilini taahhüt bağıtının (Contrat de grantie) ve alıcıya ödenmiş olan fiyatın taahhüt eden tarafından iadesi borcunun kabulü.

Satın alınmış ve bedeli ödenmiş malların mütaahhitçe alıcıya teslim ettirileceği taahhüdünü kapsayan beyan sadece fer'i mahiyette bir kefalet değil, müstakil bir taahhüt bağıtını vücuda getirir. Bu taahhüt; teslimin vukubulmaması halinde, satıcının alıcıya karşı dermeyan edebileceği defiler nazara alınmaksızın, taahhüt edenin ödenmiş olan fiyatı alıcıya iadeye mecbur olduğu şeklinde yorumlanmak gerekir.

Dâvacı: Schweiz. Genossensch. f. Getreide u. Füttermittel
Dâvalı: Gebrüder Gondrand A. G.
1 Şubat 1949, RO 75 II — JdT 1949 I 298.

GEREKÇEDEN ÖZET

2. Zürich'te Gebrüder Gondrand Anonim Şirketi (dâvalı) tarafından yapılan taahhüt beyanı ya başkasının fiilini taahhüt bağıtını (İBK 111 - TBK 110) veya kefalet bağıtını doğurur.

Kefalet veya başkasının fiilini taahhüt bağıtları birbirlerinden şu noktada ayrılırlar: Kefalet tamamiyle fer'î mahiyettedir, halbuki başkasının fiilini taahhüt, üçüncü kişinin vaadetmiş bulunduğu edimden (Prestation) müstakil bir borç doğurur (ATF 56 II 381, 72 II 22; JdT 1946 I 524). Şu halde, üçüncü şahsın ediminin teminattan müstefit olana karşı muteber bir iltizama istinat etmesi vâkıası bu taahhüt bağıtını zarurî olarak bir kefalet haline sokmaz. Zira bu vâkıaya rağmen, vaadde bulunarak taahhüt edenin borcu üçüncü kişinin borcunu aşabileceği gibi, taahhüt bağıtının müstakil oluşunun neticesi olarak başka bir şeye de taallûk edebilir; o suretle ki, vaadde bulunan mütaahhit kendi edimini yerine getirmek ister; ve hattâ aslî borç yani üçüncü kişinin borcu zeval bulsa bile bu edimi yapmıya mecburdur. Bu takdirde de lehine taahhüt yapılan kişi —taahhüt bağıtının gayesine uygun olarak— üçüncü kişinin sorumlu olmadığı tehlike ve hasara karşı bir teminattan istifade eder.

Coderex S. A. R. ile yapılmış olan bağıt hükümlerine göre işbu dâvada dâvacı olan Bern'de La Schwez. Genos. für Getreide und Futtermittel zilyed olmadan eşyanın fiyatını ödemeğe mecburdu. Şu halde dâvacı, sadece eşyaların lüzumlu belgelerle birlikte gönderilmesinden ibaret olan ifa muamelelerini satıcının hiç veya tam surette yapmaması şeklindeki

762

mûtat tehlikelere değil, fakat muharip kıtalarla işgal edilmiş bulunan bir memleket boyunca yapılacak nakil dolayısiyle eşyanın İsviçre'ye iyi bir şekilde erişip erişmiyeceği şüphesine de mâruz bulunuyordu. Bu özel riski karşılamakta da kesin bir menfaati vardı. Şüphesiz bu saikledir ki bağıta bir şart konmuş ve buna göre kendisi ancak «birinci sınıf bir nakliyat evinin teslimi taahhüt beyanı» şartı ile fiyatı önceden ödemeyi kabul etmiş bulunuyordu. Onun, mümkün olan en iyi teminatı elde etmek arzusu işle bu birinci sınıf bir nakliye müessesesi tarafından verilecek taahhüdü istemesinden de anlaşılmaktadır. Bu suretle, dâvacı yalnız borcunu ödeyebilecek (sol vable) bir mütaahhit aramamakta, fakat tecrübeli bir nakliye müessesesinin, en iyi bir tarzda takdir edecek durumda bulunduğu hal ve şartlar içerisinde yapılacak nakliyatın muvaffakiyet şansları hakkında da, mütalâasını almayı arzu etmekte idi.

Dâvacıya taahhüt beyanı, satıcının vekili olarak hareket ettiğini söyleyen ve eşyanın teslim ettirilebileceği taahhüdünü üzerine alan dâvalı tarafından verildi. (... «Biz size eşyayı teslim ettirebileceğimiz hakkında gayri kabili rücu taahhüt beyanında bulunuyoruz.»; «Die unwiderrufliche Granntie-Erklarung, dass wir obige Partie ... an sie zur Auslieferung bringen Können»). Gerçekten bu, kat'iyen dâvalının eşyayı icabında başka taraftan tedarik etmeyi borçlandığı mânasına gelmez, zira nakliye müessesesi olmak itibariyle bunu yapacak durumda değildir. Fakat bu beyanatında hiç olmazsa eşyayı dâvacıya eriştirmek taahhüdü bulunduğunu, aksi takdirde ödenmiş olan fiyatı ona iade edeceğini kabul eylemek lâzımdır. Bu yorum, lehine taahhüt yapılan kimseye, bağıtın normal olarak yerine getirilmesine engel olan ve Romanyalı bir borçlunun aranmasını güçleştiren malûm hal ve şartlar içerisinde, bir teminat tedarik etmeyi istihdaf eden taahhüt = Garantie» deyimi ile de desteklenmektedir. Asgarî olarak şu ifade edilmiş olan husustan başka dâvacının, hâdisede, neyi «taahhüt» etmiş olabileceği de anlaşılamamaktadır.

Bu mâna kabul edilince, dâvalı tarafından iltizam edilmiş olan borç Coderex S. A. R. (Romanya Ticarethanesinin adı budur.) nın borcunun aynı değildir. Gerçekten dâvalı yukarda sözü edilen başka bir taahhüdde bulunmamış olsaydı yani fer'i mahiyette olarak borçlanmış olsaydı, satıcıya ait olan bütün defileri dâvacıya karşı ileri sürmek hakkına malik olacaktı. Meselâ Coderex'in alacaklarını dâvacıya karşı takas suretiyle dermeyen edebilecek yahut eşyanın nakil esnasında ziyaı halinde nefi ve hasarın satıcıya ait olduğu (İBK 185 — TBK 183) hakkındaki geçit arkasından mevki alabilecekti (Se retrancher derrière le passage). Aynı zamanda dâvacı bağıtı fesh eylememiş olsaydı binnetice Borçlar Kanunu-

nun 109 uncu maddesinin birinci fıkrası (TBK 108 f. 1) gereğince fiatın iadesini istemeye kat'iyyen hakkı bulunmaması keyfiyetinden doğan def'e de maruz olurdu. İşte «taahhüt beyanının» mâni olmak istediği sonuç da budur. Bu beyanın gayesi, sadece dâvacının haklarını İsviçre'de dermeyan etmesine müsaade etmek suretiyle değil, fakat dâvasında satıcının defileriyle köstekleenmek tehlikesinden de muhafaza ederek dâvacının durumunu açık bir şekilde kuvvetlendirmektedir. İşte bu tarzdadırki, taahhüt beyanı dâvacı için, taraflarca nazara alınmış bulunan ve esasen zamanın hal ve şartları içerisinde kabulü zarurî olan amelî değeri kazanıyordu. Bu bakımdan dâvalının, satıcı ve gönderenin malları İsviçre hududuna getireceklerini taahhüt ettiğini beyan etmemiş ve fakat «biz» teslimi temin edebiliriz şeklinde bir ifade kullanarak kendi müstakil borcu üzerinde israr etmiş bulunması mânalıdır. Bundan ötürü dâvacı, bedeli ödenmiş olan malların eline geçmesini dâvalının taahhüt ettiğini yahut —bu olmadığı takdirde— ödenmiş olan paranın geri verilmesini mütaahhidden istemek hakkını kayıtsız ve şartsız kendisine bahiş etmiş olduğunu hüsnüniyetle kabul eylemekte haklıydı.

Şu halde dâvalının borcu satıcının borcundan eyrılmakta idi; Bu, fer'i mahiyette olmadığı için, başkasının fiilini taahhüt bağıtı şeklinde tavsif edilmesi gereken müstakil bir edim vâdi idi. Taraflarca istihdaf edilmiş olan gaye bir kefaletle elde edilemezdi. Dâvalının böylece geniş bir borç iltizam etmekteki menfaatinin ve keza maruz kalınan tehlihe karşılığında dâvalının bir prim alıp almadığını dâvacının ileri sürmemesinin önemi yoktur. Üçüncü kişinin ediminde taahhüt vâdinde bulunanın doğrudan doğruya menfaatinin bulunmaması, gerçekte, başkasının fiilini taahhüt bağıtının kabulü aleyhinde olabilirse de, bu yukarıda belirtilmiş olan kat'î delilleri çürütecek mahiyette değildir.

264

Yargıtay Kararları

Hukuk Bölümü

3008 sayılı İş Kanununun 13 üncü maddesi mucibince süresi muayyen olmıyan sürekler iş akitlerinin iş bitmezden önce bozulabilmesi, işçi veya işveren tarafından yapılacak ihbara bağlıdır. İşçinin çalıştığı un fabrikasının mücerret yanması iş aktinin bozulmasını intaç etmez. Yangını mütaakip akti feshettiğini ihbar etmiyen iş sahibi, fabrikanın tamirinden sonra işçisine iş vermediği takdrde işçinin düçar olduğu zararı tazminle mükellef olur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : T/110 - 51 — Karar : 105

DÂVA : Dâvacı vekili, müvekkili senelerden beri dâvalının fabrikasında çalıştığı ve fabrikada çıkan yangın yüzünden fabrikadan uzaklaştırıldığı ve fabrikanın yeniden çalışmaya başladığı zaman kendisine haksız olarak iş verilmediği cihetle (300) lira maddî ve (500) lira manevî tazminatın tahsilini istemiştir.

KÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; İş Kanununun 13 üncü maddesi gereğince dâvacının haber vermeden işinden çıkarılmış olmasından dolayı (556) lira (49) kuruşun dâvalıdan tahsiline dair verilen hüküm Yargıtay Ticaret Dairesince; 3008 sayılı İş Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrası gereğince süresi muayyen olmıyan sürekli iş akitlerinin iş veren veya işçi tarafından iş bitmezden önce bozulması için diğer tarafa ihbarda bulunması lâzımdır. Yargılama tutanağı ile dâva dosyasında bulunan diğer kâğıtlar münderecatiyle, dâvacı tarafından ikame ve dinlenen şahitlerin beyanlarına göre dâvacının 16 senedenberi çalıştığı dâvalıya ait un fabrikasının yanmasiyle tamiri sıralarında dâvalının dâvacıya yine eski işine devam ettireceğini beyan eylemiş olmasına binaen dâvalının müdafaası gibi yangını mütaakip iş akdinin bozulmayıp; devam etmekte olduğu anlaşılmıştır. Tamirden sonra fabrika işlemeğe başladığında; dâvacı işine devam için müracaat ettiğinde, dâvalı dâvacıyı eski işine almamış ve dâvalı bu hareketiyle dâvacıyı ihbarsız olarak işinden çıkarmış bulunmaktadır. Hattâ dâvalı ihbarda bulunduğunu iddia ve isbat etmemiş bilâkis yangını mütaakip iş akdinin nihayet bulduğunu beyan ve dâvacının fabrikaya uğramadığını ileri sürerek tanık dinletmiş ve mahkemece iki tarafın delilleri birlikte incelenip takdir olunarak dâvacının delilleri kabule şâyan ve kanaatbahş görülmüş ve takdir hususunda da bir yolsuzluk bulunmamıştır. Yukarıda yazılı sebeplere ve İş Kanu-

nunun 13 üncü maddesinin son fıkrasının açık hükmüne göre dâvanın sübutuna ve delillerin takdirine ve takdiren hükmedilen tazminat miktarına nazaran temyiz itirazları yerinde bulunmamıştır. Ancak her ne kadar dâvacının dâvalının fabrikasında 15 sene çalıştığı sübut bulmakta ise de; 3008 sayılı İş Kanunun 146 ncı maddesi gereğince kanun neşri tarihinden bir sene sonra yürürlüğe girmiş olup kanun 5/6/1936 tarihinde neşredilmiş ve kanunun 13 üncü maddesinde yazılı işbu tazminat hakkı da kanunun yürürlüğe girmesiyle dolmuş olmasına ve bu itibarla hizmet müddetinin kanunun yürürlüğe girdiği 15/6/1937 tarihinden hesap edilerek adı geçen Kanunun 13 üncü maddesinin Ç bendinin 4 üncü fıkrasındaki beher seneye düşen tazminatın ona göre hesabı lâzım gelirken 16 senelik hizmetten mezkûr fıkra gereğince beş senenin tenziliyle 11 sene üzerinden tazminata hükmedilmesi yolsuz olduğu beyanile bozulmuş olmakla yeniden yapılan yargılama sonunda : İş Kanununun meriyetinden önce veya sonra işe girmiş olan işçiler arasında bahis konusu tazminatın hesabı bakımından bir fark kabul edilmemekle mezkûr kanunun olaya uygulanmış olduğundan ve saireden bahsile evvelki hükümde ısrar olunmasına karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Nuri Soydan vekili avukat Saffet Hünler.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Temyiz edilen ısrar kararı İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 3/11/1948 gün ve 11/7 numaralı kararına uygun bulunduğundan bozma dileğinin reddile mezkûr ısrar kararının ONANMASINA ve aşağıda müfredatı yazılı 645 kuruş temyiz ilâmı harcının temyiz edenden alınmasına 2/11/1949 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Yargıtay mürafaasına mükerreren gelen vekilin, haklı çıkacağı her defası için ayrı ücret istemeğe hakkı vardır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : 4/133 - 58 — Karar : 59

DÂVA : Müvekkillerile Etibank arasındakı dâvadan dolayı evvelce verilen hükümde vekâlet ücretinin unutulmuş olduğundan bahsile yol

266

masrafları ve Yargıtay duruşmalarına da şâmil olmak üzere ücreti vekâletin takdir ve tahsili isteminden ibarettir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; bozma kararına uyularak yapılan yargılama sonunda: Avukatlık ücret tarifesi gereğince sekiz yüz yetmiş lira nisbî vekâlet ücretile elli lira Yargıtay masrafı ve altmış iki lira 16 kuruş yol parasının toplamı olan dokuz yüz seksen iki lira on altı kuruşun istifası tekerrür etmemek üzere dâvalı Bankadan tahsiline dair verilen karar Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesince; Temyiz edenlerden Etibank vekilinin itrazları bozma ile kesinleşmiş olan hususlara ait olduğundan varit bulunmamışsa da; diğer temyiz eden dâvacı vekilinin dosyada bulunan dilekçesinde 10/10/942 tarihinden 15-6-944 tarihine kadar tren ücreti istenilmiş ve Devlet Demiryollarının yazısında da 10-10-942 den 9-1-943 ve 10-1-943 ten 14-4-944 ve 15-4-944 ten 15-6-944 de kadar muhteilf tarihlerdeki tren ücreti bildirilmiş olmasına binaen avukat Ali Şevketin İstanbuldan Ankaraya Yargıtay duruşması için kaç defa ve hangi tarihlerde gidip geldiği lâyıkıyle tespit edildikten sonra yol masrafile Yargıtay duruşma ücreti hakkında bir karar verilmek gerekli iken bu cihet tahkik ve tespit edilmeksizin bir defa duruşmaya gelmiş gibi masraf ve ücrete hükmedilmesinin yolsuzluğundan ötürü bozulup mahalline iade edilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda: bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : İbrahim Aktan mirasçıları Fatma, Güzin ve Münevver.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan sin hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar olkunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dâvacı vekilinin mükerreren yargıtay murafaasına geldiği dosyanın tetkikından anlaşılmış olmasına göre haklı çıktığı her defası için ücret istemeğe yetkili bulunduğu düşünülmeksizin yalnız bir murafaa tâyini yolsuz ve bozma bu bakımdan yerinde iken ısrara karar verilmesi yolsuzdur. Son Hükmünde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429 uncu maddesi gereğince (BOZULMASINA) ve aşağıda müfredatı yazılı (905) kuruş tamyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 9/11/949 tarihinde çoğunlukla karar verildi.

Sarih ve zımnî kanunî bir nehiy mevcut olmadığı takdirde bir hususun tesbiti için mahkemece tanık olarak dinlenmiş olan kimsenin aynı dâvada bilirkişi tâyini caizdir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas 4/121-46 — Karar 65

DÂVA : İlişik kontarat mucibince müvekkilinin vakıflar idaresinden kiraladığı arsa üzerine mukavele gereğince kendi parasiyle yaptırdığı dükkânlar belediye tarafından haber verilmeksizin sökülüp kaldırılmış ve enkazı da götürülmüş olduğundan bahisle müvekkilinin bu yere sarfettiği bin altı yüz seksen liranın faiz ve yargılama gideriyle birlikte tahsiline karar verilmesi isteminden ibarettir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; mübrez kira mukavelesi gereğince dâvacının vakıflar idaresinden kiraladığı arsa üzerine yaptığı dükkânların belediye tarafından kamulaştırılması üzerine dükkânların yıkılarak enkazının götürüldüğü şahadetle sabit olmasına ve yapılan masrafın 3.500 lira değerinde olduğu bilirkişi tarafından bildirilmiş ise de istemden fazlaya hüküm caiz bulunmamasına binaen bin altı yüz seksen beş lira belediyeden alınarak dâvacıya verilmesine dair verilen karar Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesince; Dâva dilekçesi ve dâvacı ile vakıf idaresi arasındaki kira sözleşmesi münderecatına göre diğer itirazlar varit değilse de dâvalı belediyece takdir olunan kamu laştırma bedelinde enkaz kıymetinin dahil olup olmadığı anlaşılmak üzere bu baptaki raporun belediyeden celbine karar verilmiş olduğu halde bu raporun getirilerek incelenmemesi ve dâva edilen enkazın kıymetinin takdiri için dâvacının dinlettiği şahitlerden Hüseyin'in bilirkişi seçilmesinin yolsuzluğundan ötürü bozulup mahalline iade edilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda: Sarahaten ve delâleten bir nehyi kanunî bulunmaması hesabı bilirkişinin şahitler arasından seçilmiş olması kanuna aykırı bulunmadığı beyaniyle bu noktaya matuf bozma sebebine karşı ısrara ve diğer bozma sebebine ittibala binnetice (1.685) liranın dâvalı belediyeden alınarak dâvacıya verilmesine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Antakya Belediyesine izafeten vekili avukat Vedi H. Karabay.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genenl Kurulunca incelenerek; kısmen ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Sarih ve zımnî kanunî bir nehiy mevcut olmadığı cihetle bir hususun tesbiti için mahkemece dinlenmiş tanıklardan bilirkişi ittihaz ve tâyini

caiz ve bu cihete mütaallik ısrar kararı usul ve kanuna uygun bulunmakla ciheti sairenin incelenmesi için dosyanın Dördüncü Hukuk Dairesine tevdiine 16/11/949 tarihinde çoklukla karar verildi.

İcraan haczedilen mallar hakkındaki istihkak iddialarının tetkiki İcra ve İflâs Kanununun 97 nci maddesi gereğince icra tetkik mercilerine aittir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas 3/264/41 — Karar 91

DÂVA : 180 lira kıymetli bir adet öküzü oğlu Osman'ın borcundan dolayı dâvalı tarafından icraen haciz ettirilmiş olduğundan mezkûr öküze istihkak talebine dairdir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; yersiz görülen istihkak dâvasının reddine dair verilen karar Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesince; icraen haczedilen mallar hakkında istihkak iddilarının incelenmesi icra tetkik merciince görevine dahil olduğu düşünülmeksizin dâvanınn kabulü ile yazılı şekilde hüküm verilmesi yolsuz olduğu beyaniyle bozulup mahalline iade edilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda: bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN: Ahmet oğlu Hidayet Demirer.

— (YARGITAY KARARI) —

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek;ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

İcraen haczedilen mallar hakkındaki istihkak iddialarının tetkiki İcra ve İflâs Kanunun 97 inci maddesi gereğince icra tetkik mercilerine ait bulunmuş olduğundan hususî dairenin bu sebeple vaki bozma kararına uymak gerekli iken hilâfına yazılı düşünce ve sebeple ısrara karar verilmesi yolsuz olmakla son hükmün dahi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 429 uncu maddesi mucibince (BOZULMASINA) ve aşağıda müfredatı yazılı (675) kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 23/11/1949 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Dâvada haklı çıkan ve dâvasını vekil ile takip eden tarafın isteği bulunmadığından dolayı vekili için ücret takdir edilmemesi veya vâki talebe rağmen bu hususta bir karar verilmemiş olması hallerinde o tarafın ayrıca dâva açarak avukatlık ücretini istemeğe hakkı vardır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas 3/265-42 — Karar 95

DÂVA : Birikmiş icar bedellerinin hükmen tahsili için vekil tâyin ettiği avukat Cemâl Aksaç tarafından açılan ve takip edilen dâvada masraf ve ücreti vekâletin tahsili talep edilmiş olmasına rağmen hükümde vekil ücretinin yazılmamış bulunduğuna hükmün icraya tevdii ânında muttali olmuş bulunduğundan zühûl edilen 50 lira vekâlet ücretiyle kanunî şekilde tazminat hakkının daima masraf tahsiline karar verilmesi istemine dairdir.

HÜKÜM : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere evvelki dâvada vekil ücreti istenmiş olup kararda zikredilmemiş olsa bile o kararın kanunî yola müracaatla bozulması icabederken bu yolda gidilmemiş ve karar kesinleşmiş olduğundan dâvanın reddine dair verilen hüküm Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesince evvelki dâvada ücreti vekâlet hakkında sekbeden talebin red veya kabulüne dair bir karar verilmemiş olmasına göre dâvacının dâva hakkı derkâr olmakla dâvaya bakılarak usulen intacı lâzım gelirken hilâfına mütalâa ile yazılı şekilde hüküm verilmesinin yolsuzluğundan ötürü bozulup mahalline iade edilmekle; yeniden yapılan yargılama sonunda: bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN: Dâvacı Abdurrahman Eryılmaz.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Esas dâva hakkında yapılan yargılamada haklı çıkan ve dâvasını vekil ile takip eden tarafın isteği bulunmadığından dolayı vekili için ücret takdir olunmaması halinde veya vaki talebe rağmen hükümde bu talebin red veya kabulüne dair bir karar verilmemiş olduğu takdirde o tarafın ayrıca dâva açarak avukatlık ücretini istemesine kanunî bir engel bulunmamasına göre özel dairenin bozma ilâmı doğru ve uymak gerekli iken ilâmda yazılı sebep ve düşüncelerle ısrara karar verilmesi yolsuz ve temyiz itirazları yerinde olduğundan temyiz edilen ısrar hükmünün bu sebepten Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429 uncu maddesi-

ne tevfikan BOZULMASINA ve aşağıda müfredatı yazıl (675) kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 30/11/1949 tarihinde çoklukla karar verildi.

Bozma kararı, teslim edilmiyen yağlar için, dâvalının dâvacıdan fazla bir para alıp almadığı ciheti tahkik edilerek alındığı tahakkuk ettiği takdirde bu miktarın hüküm altına alınması noktasına inhisar etmesine, halbuki dâvada halnız fiyat farkından mütevellit tazminat istenilmiş olup ve başkaca bir talep te bulunmamış olmasına ve iddiadan fazla bir şey de hükmedilemiyeceğine göre tashihi karar talebi vaiit ve dâvanın reddine dair verilen kararda ısrar edilmesi usul ve kanuna uygundur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Esas : T/104 - 48 — Karar : 96

Tasfiye halinde bulunan Berezilya kahvesi Türk Anonim Şirketi vekili avukat Sami Kutluğ ile Tüccardan Eliyezer Levi aralarındaki alacak dâvasından dolayı ısrara dair İzmir Asliye Ticaret Mahkemesinden verilen 24/12/1945 tarih ve 444/323 sayılı hükmün bozulmasını kapsıyan ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulundan çıkan 8/10/1947 tarih ve T/44-6 esas ve 33 karar sayılı ilâmın tashihi karar yoliyle incelenmesi dâvalı Eliyezer Levi tarafından süresi içinde verilen dilekçe ile istenilmesine mebni Hukuk Genel Kurulunca mezkûr dilekçe ile tashihi istenen ilâm ve dosyadaki sair kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacı dâvasında dâvalının teslimini taahhüt ettiği yağları noksan teslim ettiğinden satış bedeli ile dâva tarihindeki rayiç bedel arasındaki farktan kendi borcunun tenzilinden sonra bakiyesinin zarar ve ziyan olarak ödenmesini istemiş olup teslim edilmiyen yağ için ödediği semenin istirdadını talep ve dâva etmemiştir. Zarar ve ziyan iddiası Asliye Mahkemesince reddedilmiş buna karşı temyiz istekleri Yargıtay Ticaret Dairesince dahi reddedilmek suretiyle bu husus kesinleşmiştir. Ticaret Dairesi Asliye Mahkemesi hükmünü teslim edilmeyen yağlar için dâvalının dâvacıdan fazla bir para alıp almadığının tahkik edilmesi, fazla bir para aldığı anlaşıldığı takdirde bunun hüküm altına alınması bakımından bozmuştur. Halbuki dâvacı bu dâvasında teslim edilmiyen yağlar için dâvalıya ödediği paranın tahsilini istemiş değildir. Mahkeme tarafların iddia ve müdafaalariyle bağlı olup iddiadan başka bir şeye hükmedemez. Ticaret dairesnin bozma ilâmına karşı Asliye Mahkemesince evvelki hükümde ıs-

rara dair ittihaz olunan karar bu itibarla doğru bulunmuştur. Binaenaleyh ısrar kararının onanması icabederken bozulduğu görüldüğünden dâvalının karar tashihi talebinin kabulü ve tashihi istenen kararın ref'iyle yukarıda yazılı sebeplere binaen temyiz olunan hükmün ONANMASINA ve aşağıda müfredatı yazılı 470 kuruş temyiz ilâmı harcının temyiz edenden alınmasına 12/10/949 tarihinde çoklukla karar verildi.

Yargıtay Kararları

Ceza Bölümü

Mağdurun ifa ettiği vazifeden dolayı kendisine hakarette bulunan sanığa, bu hareketi üzerine tokat vurması halinde T. C. Kanununun 272 nci maddesinin tatbiki iktiza eylemediği noktasından kararda ısrar edilmesi kanuna uygundur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Esas : 4/336 — Karar : 346

Köylerden toplamış olduğu bir merkep yükü yumurtayı kaçak yollardan Suriye'ye götüreceği ihbar edilmekle kendisini yakalamakla görevlendirilen muhtar Zekeriya Mavi'nin bekçi ile birlikte yolda önüne çıkıp geri çevirerek götürdüğü yük içinde kaçak madde olup olmadığını tesbil için eşyalarını aramak istediklerinden muğber olarak yukarıda adı geçen muhtar Zekeriya Mavi'yi ifa ettiği görevden dolayı tahkir eylemekten sanık Mehmet oğlu Hüseyin Özdikmen'in yapılan yargılaması sonunda eyleminin sübutuna mebni hareketine uyan Ceza Kanununun 266/1 inci maddesi gereğince (bir ay hapis ve otuz lira) ağır para cezaları ile hükümlülüğüne ve 1200 kuruş yargılama harcının kendisinden tahsiline dair (Kilis) Asliye Ceza Yargıçlığından verilen hüküm sanığın vaki temyiz istemine binaen Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesince incelenerek; duruşmadaki şehadetlerden mağdur muhtarın tokat vurması üzerine sanığın mukabeleten hakarette bulunduğunun anlaşılmasına göre 272 inci maddenin uygulanılması gerekirken zühul olunmasının yolsuzluğundan dolayı bozularak yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda mağdur muhtarın bekçi ve âzalarla birlikte sanığa ait evin önüne gelerek eşyaları arasında kaçak madde olup olmadığını tespit etmek istedikleri sırada dışarı çıkan sanığın muhtara hitaben «sen gümrükçü müsün? benim eşyama bakamazsın!» gibi sözler sarfederek karşı geldiği ve eşyalara bakmak üzere eve girmek isteyen muhtara sövmekle beraber aynı zamanda yakasından tutup yırttığı ve bunun üzerine mağdur muhtarın da sanığa bir tokat vurmuş olduğu yekdiğerini müeyyit şehadetle anlaşılmış ve bu cihet bozulan ilk kararda mucip sebepleri ile ve etraflıca izah ve mahkemece de o suretle kabul edilmiş olmasına göre daha evvel mağdura tecavüz ve hakarette bulunan sanık lehine olayda 272 nci maddenin uygulanmasına kanunî lüzum bulunmamış olduğundan ve saireden bahsile eski hükümde ısrarı kapsıyan; adı geçen mahkemeden sonradan verilen 11/2/1949 tarihli hükmün dahi temyizen incelenmesi sanık tarafından süresi içinde verilen dilekçe

ile istenilmesine ve yokluk kâğıdı ita kılınmasına mebni bu işe ait dosya C. Başsavcılığının; yapılan duruşmaya, toplanan delillere ve ahiren ileri sürülen gerekçeye göre temyiz dilekçe ve tasarısında yazılı itirazlar yerinde görülmemiş olduğundan reddi ile usul ve kanuna uygun görülen hükmün onanması isteğini bildiren 11/4/1949 tarihli tebliğnamesile birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Tanıkların hazırlıktaki ifadeleri duruşmada okunarak mübayenet halledilmiş bulunmasına ve sanığın sövmesi üzerine mağdur muhtarın tokat vurduğu mevcut şehadetten anlaşılmasına göre ısrarı kapsıyan hüküm usul ve kanuna uygun görüldüğünden C. Savcısının ve sanığın temyiz itirazlarının reddile usul ve kanuna uygun bulunan mezkûr hükmün tebliğnamedeki düşünce gibi ONANMASINA ve mahalli mahkemesince alınan harç kadar onama harcının hükümlüden alınmasına 28/11/1949 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

Mevkuf sanıkların tahliyeleri hususunda verdikleri dilekçenin muamelesiz bırakılıp uzun zaman sorgularının yapılmamış olması ve kendilerine iddianame tebliğ edilmediği gibi yaşları hakkında da tetkikat yapılmaması bu hale sebebiyet verenlerin ihmal kastile hareket ettiklerini göstermeğe kâfidir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Esas 255 — Karar 226

Kız kaçırmaktan sanık olup hazırlık tahkikatı sırasında 26/7/1946 tarihinde haklarında Sulh Hâkimliğince tevkif kararı verilen Ömer Canbaba, Kahraman Çağlayan ve Yaşar Canbaba adındaki şahısların iki aya yakın bir müddet sorguları yapılmaksızın cezaevinde kalmalarına sebebiyet vermek suretile görevlerini savsamaktan sanık Erzincan C. Savcı Yardımcısı Belkis Türkdoğan ve Sorgu Yargıcı Nuri Oğuzer haklarında yapılan yargılama sonunda : Her ne kadar sanıklar savunmalarında hareketlerinin kasta makrun olmadığını ve suç unsurlarının bulunmadığını ve olayın dikkatsizlik neticesi yapılmış olup mevkufların bilahara salıverilmek suretile yapılan hatanın da düzeltildiğini beyan etmekte iseler de; hazırlık tahkikatı sırasında kız kaçırma sanıkları hakkında sulh yargıçlığınca verilen tevkif kararının evrak sorgu yargıçlığına tevdi edilmesini müteakip hemen tetkike tâbi tutularak sanıklar sorguya çekildikten sonra bu hususta yeniden bir karar ittihazı icabederken bu kanunî lâzımeye riayet edilmemesi ve aynı zamanda usulün 168, 112 nci maddeleri gereğince yapılma-

sı icabeden tetkik muamelesinin de yapılmamış olması ve ayrıca 10/8/1946 tarihli dilekçe ile kefaletle tahliye isteğinde bulunan sanıklar hakkında Savcı Yardımcısı Belkis Türkdoğan tarafından salıverilme isteğinin reddi hakkındaki mütalâa dairesinde 14/8/1946 tarihinde mezkûr dilekçenin sorgu yargıçlığına havale edilmesi üzerine aynı tarihte red yolunda karar verilmesinin ve yine ilk tahkikat sırasında sanıklar tarafından 6/9/1946 tarihli dilekçe ile 40 günden beri mevkuf bulundukları halde sorgu yargıçlığınca ifadelerinin alınmamış olduğundan ve bu halin Adalet hükümlerine aykırı bulunduğundan bahsile bir an evvel ifadelerinin alınması için vuku bulan müracaata ve bu dilekçenin sorgu yargıçlığına tevdi edilerek dosyası içine konulmasına rağmen bu müracaatın halile muamelesiz bırakılıp sanıkların sorgularının yapılmamış olduğu anlaşılmasına ve esas hakkında tanzim olunan iddianame suretlerinin bu kaçırma sanıklarına tebliğ edilmediği gibi sanıkların yaşları hakkında da bir gûna tetkikat yapılmamış bulunmasına binaen hareketlerinde kasıt bulunmadığına dair olan müdafaaları yerinde görülmemiş ve ihmal kasdiyle hareket ettikleri mevcut delillerle tebarüz ve tahakkuk etmiş olduğundan C. Başsavcı Yardımcısının beraete taallûk eden talebenin ademi kabulü ile sanıkların hareketlerine uyan Türk Ceza Kanununun 230/1 inci maddesine tevfikan otuzar lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına ve eski mahkûmiyetleri olmamasına ve geçmişteki halleriyle ahlâkî temâyüllerine nazaran cezalarının tecili ileride suç işlemekten çekinmelerine sebep olacağına mahkemece kanaat hasıl edildiğinden mezkûr kanunun 89 uncu maddesi gereğince her ikisinin işbu cezalarının ertelenmesine ve (400) zer kuruş yargılama harcının kendilerinden alınmasına dair (Yargıtay Beşinci Ceza) Dairesinden verilen 3/2/1949 tarihli hükmün temyizen incelenmesi sanıklardan Belkis Türkdoğan tarafından süresi içinde verilen dilekçe ile istenilmesine ve şartı ifa kılınmasına mebni dâva dosyası C. Başsavcılığının; hâdisenin oluşuna ve savunmaya göre dikkatsizlik neticesi olan ve inzibatî cezayı müstelzim bulunan eylemin kasda makrun oluşunun kabulü yolsuz görüldüğünden hükmün bu bakımdan BOZULMASINA karar verilmesi istemini havi 11/4/1949 tarihli tebliğnamesile Birinci Başkanlık Da mesi istemini havi 11/4/1949 tarihli tebliğnamesile Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Geçen yargılama safahatına ve olayın delillerle belli olan şekline ve mahkemenin takdir hakkına göre sanığın yerinde olmıyan temyiz itirazlarının ve tebliğnamedeki düşüncenin reddile usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA ve depo edilen paranın Hazineye gelir kaydına ve 500 kuruş temyiz ilâmı harcının kendisinden alınmasına 5/12/1949 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Gece vakti intikam hissiyle evine girerek mağduru silâhla tehdit ve evi terke mecbur ettikten sonra mevcut eşya ve paranın bir kısmının çalmak suçunun sadece gece eve girmek ve silâhla tehdit ve hırsızlıktan dolayı cezalandırılması gerekirken kararda fiilin gasp suretinde tavsifi yolsuzdur.

Yargıtay Birinci Ceza Dairesi
Esas 2520 — Karar 1887

Hayriye Mete'nin geceleyin rızası hilâfına müştereken evine girmekten ve silâh tehdidi altında anasile birlikte evi terke mecbur kalmalarından faidelenerek 150 lira parasile 82 lira değerinde eşyasını gaspetmekten sanık Mehmet oğlu Ali Mete ve Mustafa oğlu Mehmet Bayrağın yapılan yargılamaları sonunda eylemlerinin subutuna ve bunlardan Mehmet Bayrağın yapılan yargılamaları sonunda eylemlerinin subutuna ve bunlardan Mehmet Bayrağın mükerrirliğine mebni T. C. K. nun 497, 525, 81, 193/2, 70 inci maddelerine tevfikan Ali Mete'nin yedi sene üç ay ve Mehmet Bayrağın yedi sene onbir ay onbeş gün ağır hapislerine ve Mehmet Bayrağın yedi sene sekiz ay ve Ali Mete'nin yedi sene genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmalarına ve gasp ettikleri para ve küpe ve eşyaların mecmu kıymeti olan 232 liranın sanıklardan alınarak müdahil Hayriye Meteye verilmesine dair Aydın Ağır Ceza mahkemesinden verilen 9/6/949 tarihli hükmün Yargıtayca duruşmalı olarak incelenmesi sanıklar tarafından istenilmiş ve Ali Mete yokluk kâğıdı ita ve Mehmet Bayrak para depo eylemiş olmalarına mebni dâva evrakı C. Başsavcılığı yüksek makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle Ceza Yargılama Usulü Kanununun 318 inci madesi gereğince = 1949 senesi Ekim ayının birinci Cumartesi duruşma günü tâyin kılınmış ve tutuk bulunan sanıklar ile vekillerne usulen tebligat ifası için davetiye yazılmıştı.

O gün yargıçlar kurulu dairei mahsusada toplandı. C. Başsavcı yardımsıcı Hayrünnisa ve dosyada mevcut vekâletnamesine müsteniden = gelen her iki sanık vekili avukat Âlim Orhun huzurlariyle oturum açıldı.

Sanıkların duruşmalı inceleme isteklerinin süresinde olduğu ve kanunda yazılı şartın ifa edildiği anlaşılmakla C. Başsavcısı yardımcisiyle vekilin yerinde görülen istekleri veçhile duruşmalı inceleme yapılmasına oybirliğile karar verilerek tefhim edildikten sonra işin izahına dair olan raportör üye S. Orhan imzalı rapor okundu.

Raportör üye S. Orhan ilâve edilecek başka bir cihet olmadığını söyledi.

Vekil: Dosyadaki tasarıyı izahan müdafaada bulunarak hükmün bozulmasına karar verilmesini istedi.

C. Başsavcı yardımcısı, teblignamede yazılı olduğu üzere: I — Hâdisenin oluş şekline ve sanıklarla mağdur arasında geçmiş münasebetler

276

ve ihtilâf sebebiyle ve intikam hissiyle evine girerek silâhla tehdit ettikleri ve eşya ve para çıkarılması hakkında bir söz sarf edilmeyerek mağdurun evden ayrılmasını müteakip para ve eşya alınmış olmasına göre sanıkların fiileri eve girmek, tehdit ve hırsızlık olarak kabulü gerekirken hâdisenin yazılı şekilde tavsifi. Yolsuz görüldüğünden hükmün bozulmasını istedi.

Son sözü sorulan vekil: Müdafaa ve izahına eklenecek başka bir diyeceği olmadığını söylemekle duruşmanın bittiği bildirilerek gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Karar yerine gerekçeleriyle gösterildiği üzere sanıkların sabit olan hareketleri gece vakti intikam hissile mağdurun evine girerek bir teklife mukarin olmaksızın silâhla onu tehdit etmek ve ahiren mağdur ve anasının evi bırakup kaçmaları üzerine evden bir kısım eşya ve para çalmaktan ibaret bulunmasına göre yalınız gece eve girmek ve silâhla tehdit ve hırsızlıktan dolayi ceza hükmedilmesi lâzım gelirken yazılı olduğu şekilde karar verilmesi.

Yolsuz ve sanıkların itirazı ve müdafi avukatın duruşmadaki sözleri bu bakımdan varit olduğundan temyiz olunan hükmün tepliğnamede istenildiği gibi Ceza Yargılama Usulü Kanununun 307, 321 inci madelerine tevfikan bozulmasına ve 500 kuruş bozma harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına ve Mehmet Bayrağın depo parasının geri verilmesine ve evrakın yerine gönderilmesine 1/10/949 tarihinde çoğunlukla karar verilerek usulen tefhim edildi.

Sahte ferağ ilmühaberi tanzim ve ölenin yerine başkasını ikame etmek suretiyle ve tapu memurunun iştirakiyle tapu senedi almak suçunun T. C. Kanununun 339 uncu maddesine uygunluğu araştırılmaksızın resmî varaka tanzimi sırasında remura yalan beyanda bulunmak suretinde tavsifinde isabet yoktur.

Yargıtay Birinci Ceza Dairesi
Esas 510 — Karar 1909

Sahte resmî evrak tanzim ve tasdik ederek âkit ve kayıt tesis eylemekten sanık Mehmet oğlu tapu memuru Haydar Gürer ve Şeyho oğlu muhtar Hüseyin Çelik ve Süleyman oğlu Dursun Akpolat ve Şakir oğlu Mustafa Bektaş ve Ali oğlu Süleyman Bağdaş ve Hüseyin oğlu Mustafa Bağdaş ve Hasan Boztepeyi müteveffa Hasan Bağdaş yerine ikame ederek tapu memuruna yalan beyanatta bulunmaktan sanık Haydo oğlu İbo Akdoğan ve Seydi oğlu İbrahim Özcan ve Mehmet oğlu Mustafa Bayrak ve kendi-

sini tapu memuruna Hasan Bağdaş olarak bildirmekten sanık İbrahim oğlu = Hasan Boztepenin yapılan yargılamaları sonunda: bunlardan Haydar Gürer ve Süleyman Bağdaş ve Mustafa Bağdaş ve Mustafa Bektaşın beraetlerine ve diğer sanık Hüseyin Çelik ve Dursun Akpolat ve Hasan Boztepe ve Mustafa Bayrak ve İbrahim Özcan ve İbo Akdoğan'ın tapu memuruna karşı yalan beyanatta bulunarak kayıt tesis ettiklerinin anlaşılmasına ve takdiri şiddet sebebinin kabulüne mebni T. Ceza K. nun 343, 56 ncı maddelerine tevfikan Hasan Boztepe'nin yedi ay onbeş gün ve Mustafa Bayrak, İbrahim Özcan, Hüseyin Çelik, Dursun Akpolat ve İbo Akdoğanın dokuzar ay hapislerine dair Kayseri Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 1/9/1948 tarihli hüküm ve kararın müdahil Hüseyin Bağdaş ve kendilerine ait mahkûmiyet kısmının sanık Hasan Boztepe, İbrahim Özcan ve Mustafa Bayrak taraflarından Yargıtayca incelenmesi istenilmiş olmasına ve Hasan Boztepe yokluk kâğıdı ita ve İbrahim Özcan, Mustafa Bayrak ile müdahil Hüseyin Bağdaş para depo etmiş bulunmalarına mebni dâva evrakı C. Başsavcılığı yüksek makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi :

Duruşmada toplanan deliller karar yerinde tartışılarak ve aleyhteki delillerin ret ve talil sebepleri tavzih ve teşrih edilerek sanık Haydar Gürer ve Mustafa Bektaş ve Süleyman Bağdaş ve Mustafa Bağdaşın beraetlerine karar verilmiş olmasına ve mahkemenin kanaat ve takdir hakkına karşı müdahilin itirazı yerinde olmadığından reddiyle usul ve kanuna uygun olan beraet kararının onanmasına,

Diğer sanıklara gelince :

Sanıklardan muhtar Hüseyin Çelik'in diğer sanıklarla anlaşarak 24/Eylûl/1943 de vefat eden Hasan Bağdaşın mutasarrıf olduğu üç kıt'a tarlayı vefatından sonraki tarihle ve sahte olarak tanzim eyledikleri ferağ ilmuhaberlerile ve sanıklardan Hasan Boztepe'yi müteveffa yerine ikame etmek ve hüviyetine şehadet eylemek suretile namlarına tapu senedi aldıkları ve suçun husulünde müştereken hareket eyledikleri anlaşılmasına göre fiilin 339 uncu maddeye mutabık sahtecilik mahiyetinde olup olmadığı etraflı surette tartışılmaksızın yazılı şekilde suçun tavsif ve kanuna tatbikinde isabet bulunmaması,

Yolsuz ve müdahilin itirazı ve tebliğnamedeki mütalâa bu itibarla varit bulunmuş olduğundan hükmün bu sebepten Ceza Y. U. K. nun 321 inci maddesi mucibince bozulmasına ve depo edilen paraların geri verilmesine ve 500 kuruş bozma harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına ve evrakın yerine iadesine 7/10/1949 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Asıl faiil belli ilmıyacak surette yaralamak suçunda: Müdahil sıfatını almamış bulunan mağdurun yaptığı itiraz mesmu değildir.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi
Esas 12920 — Karar 13629

Fadime Kılıncı onbeş gün, Ümmü Elmas Başar'ı üç gün, Nuri Ersoy'u beş gün işlerinden kalacak derecede ve asıl faili belli olmayacak surette taşla yaralamaktan sanık ve içtimaa tâbi henüz kesinleşmemiş iki gün hapis cezasına ait mahkûmiyeti bulunan Fehmi Şimşek ve kesinleşip henüz tahsil edilmemiş içtimaa tâbi yirmibeş lira ağır para cezasına ait mahkûmiyeti bulunan Necati Başar ve Ümmühan Şimşek ve adı geçenlerden Fehmi Şimşeği yaralamaktan sanık Ümmü Elmas Başar ve yine aynı şekilde Ümkalacak derecede ve asıl faili belli olmayacak surette taşla yaralamaktan sanık ve mükerrir Sadullah Kılınç, Nuri Ersoy ile aynı şekilde Fehmi Şimşeği yaralamaktan sanık Ümmü Elmas Başar ve yine aynı şekilde Üdmühan Şimşek ve Necati Başar'ı yaralamaktan sanık farik ve mümeyyiz Yalçın Kayakılınc'ı ve kavgaya iştirakten sanık kimselerden Alime Ersoy, Hakkı Ersoy, Mustafa Üstünün 3005 sayılı Kanuna göre yapılan yargılama sonunda : T. C. K. nun 456/1-4, 69, 463, 69, 51/1, 56, 81/1, 54/3, 47/4, 89, 76 ncı maddeleri gereğince bunlardan Fehmi'nin yirmi gün, Ümmühan'ın onyedi gün, Necati'nin onyedi gün hapis, yirmibeş lira ağır para, Sadullah'ın yirmi altı gün, Nuri'nin yirmi üç gün, Yalçın Kayakılınc'ın üç gün ve Ümmü Elmas Başar'ın onyedi gün hapis cezalariyle hükümlülüklerine, Yalçın Kayakılınc'ın cezasının ertelenmesine ve sanıklardan Necati mağdurlardan Ümmü Elmas Başar'ın kocası isede karısının yaralanmasında kendisinin bir kasdı olmadığı ve hâdisenin müşterek hayatlarını idame ettirmek arzusundan ve sanıklardan Sadullahın muhalefetinden ileri geldiği kanaatı hasıl olduğundan sanık Necati hakkında 457/2 nci maddenin tatbikına mahal olmadığına ve Alime ile Hakkı ve Mustafa'nın beraetlerine dair Anamur Asliye Ceza Yargıçlığından verilen 4/7/1949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi hükümlüler ile aynı zamanda mağdur sıfatiyle beraet hükmü Ümmühan Şimşek, Necati Başar tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dava evrakı C. Başsavcılığından; bozma istiyen tebliğname ile Yargıtay İkinci Ceza dairesine ve oradan verilen görevsizlik kararı ile daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan ve incelenmesi dairenin görevi içinde olduğu kararlaştırıldıktan sonra oluru düşünüldü.

Müdahil sıfatını almamış bulunmalarına göre Necati ile Ümmühan Şimşeğin bu sıfata dayanan itirazlarının reddine.

A : Karısı Elmas'ı dövmesinden dolayı Necatiye verilen cezanın 457 nci madde ile artırılmaması ve 59 uncu madde ile üçte birden fazla indirme

yapılması ve her suça ayrı ayrı tatbiki gereken ve 59 ve 463 üncü maddelerin içtimadan sonra tatbiki.

B : Diğer sanıklar haklarında her suça ayrı ayrı tatbiki gereken 51, 56 ve 463 üncü maddelerin içtimadan sonra tatbiki yolsuzlukları.

Aleyhe temyiz olmadığından bozma sebebi sayılmamıştır.

Dosyaya, gerekçeye ve takdire göre yerinde olmayan itirazların reddile sanıklardan Necati, Sadullah, Nuri ve Fehmi haklarındaki hükmün istem gibi onanılmasına, depo paralarının irat kaydına ve onama harcı olarak Necatiden 400 ve diğerlerinden iki yüzer kuruş alınmasına,

1 — 51 inci madde ile yapılan indirme neticesinde Elmas namı diğeri Ümmi'ye fazla ceza verilmesi,

2 — Yalçın Kaya'ya, Fehmi'yi yaralamaktan ceza verilmediği halde içtimaa ithal edilerek fazla ceza tâyini.

Bozmayı gereklendirmiş ve itirazlarla istemler bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün bozulmasına bu iki şahsa ait depo paralarının geri verilmesine ve 500 kuruş bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 26/10/949 da oybirliğile karar verildi.

Vazife sırasında polis memurunu dövmek ve sövmek ve mukavemette bulunmak suçlarında hakaretin mukavemetin esasını teşkil etmeyip bu suçun anasırından olduğu gözetilmeden T. C. Kanununun 266 ncı maddenin tatbikı, geçmiş hükümlülüğün tesbit edilmemiş olması, tutukluluğun mahsup edilmemesi ve fer'i ceza müddetinin tâyin edilmemiş olması yolsuzdur.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi
Esas 12092 — Karar 13773

Polis memuru Ethem'i görevde sövmek, döğmek ve mukavemette bulunmaktan sanık Azmi Kızılkaya ve bu Azmi'yi görevde döğmekten sanık adı geçen Ethem'in yapılan yargılama sonunda : T. C. K. nun 266/1, 258/1, 456/4, 271, 272, 69, 245, 89 uncu maddeleri gereğince Azmi'nin üç ay yirmi gün hapis, otuz lira ağır para ve Ethem'in bir ay hapis, muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezalariyle hükümlülüklerine ve Ethem'in cezasının ertelenmesine ve Azmi'yi döğmekten verilen 35 günlük hapis cezasının eyleme mağdurun haksız hareketi ile sebebiyet verdiğinden ortadan kaldırılmasına dair Fatsa Asliye Ceza Yargıçlığından verilen 16/6/1949 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanıklar ve üst dereceli Ordu C. Savcılığı tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığından;

280

1 — Sanık Azminin —ağabey, affet karakola götürme— demekten ibaret olan hareketinden ötürü T. C. K. nun 258/1 inci maddesi ile cezalandırılması.

2 — Kısa kararda bulunmadığı halde gerekçeli kararda Azmi'ye sövmekten Ethem Soysal'ın beraetine karar verildiğinin yazılması yolsuz olduğundan ve daha iki sebepten bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü.

Şehadete göre tebliğnamenin birinci bendi yerinde görülmemiş ve tefhim edilen kısa kararın hükmün aslını teşkil etmesine binaen sonradan yazılmakla her zaman mahallen tashihi mümkün olan geniş kararın temyiz incelemesine konu olmayacağına binaen üçüncü bendin bozma sebebi yapılmasına yer görülmemiştir, ancak :

1 — Hakaretin mukavemetin unsuru olduğu gözetilmeden 266 ncı madde ile ayrıca ceza verilmesi.

2 — Ethem'in sabıkasının memleketinden sorulmaması,

3 — Azmi'nin mevkuf kaldığı günlerin mahsup edilmemesi.

4 — Ethemin fer'i cezasının miktarının tayin edilmemesi.

Bozmayı gereklendirmiş ve itirazlarla istemler bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün bozulmasına 28/10/1949 da oybirliğile karar verildi.

281

1 — Sanık Azmi'nin sağlığı, ailesi karşısında göstermesi — demekten ibaret olan hareketinden ötürü T. C. K. nun 258/1 inci maddesi ile cezalandırılmasına,

2 — Kısa kararda bulunmadığı halde gerekçeli kararda Azmi'ye söylemekten Ethem Soyasal'ın beraetine karar verildiğinin yazılması yolsuz olduğundan ve daha İki sebepten bozma istenen tebliğname ile dairenin eşin-derilmekle olmak düşünülüp;

Şekilsizlere göre tebliğnamenin birinci bendi yerinde görülmemiş ve tefhim edilen kısa kararın hükmün sahsi teşkil etmesine binaen sonradan yazılmakla her zaman mahkemen tashih mümkün olan geniş kararın temyiz incelemesine konu olmayacağına ilmen (yürürlü bendin bozma sebebi yapılmasına yer görülmemiştir, ancak :

1 — Hakaretin muhakemenin umumi olduğu gözetilmeden 200 nci madde ile ayrıca ceza verilmesi,

2 — Ethem'in sabıkasının memleketinden sorulmaması,

3 — Azmi'nin mevkuf kaldığı günlerin tahsisi edilmemesi,

4 — Ethem'in ler'i cezasının miktarının tayin edilmemesi,

Bozmayı gerekleştirmiş ve itirazlarla istemler bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün bozulmasına 28/10/1943 da oybirliğile karar verildi.

ADALET DERGİSİ

Sayısı 100, yıllık abonesi 1000 kuruştur.

Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan veya satın alınan ve mevcudu bulunan kitapların adları, fiyatları, aşağıda; elde etme yolu da kapağın içinde gösterilmiştir.

Adı	*Fiyatı Kr.*
Avukatlık kanunu	50
Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	175
Bağlamlar Kanunu şerhi (H. Oser).	150
Ceza Kanunu üzerinde bir inceleme	75
Cezalı kanunlar ve bunları tatbik eden merciler kanunu mülâhazalar	40
Ceza Muhakemeleri Kanununun esbabı mucibesi	50
Adalet Mantığı	300
(941—942) Yılları Yargıtay Ceza Kararları	300
Zürih Şerhi Borçlar Hukuku C. 1	300
„„ „„ Giriş ve Kişinin Hukuku	300
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu üzerinde bâzı izahlar	50

Adı	*Fiyatı Kr*
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu alfabetik fihristi	75
Deniz Ticareti Kanunu	50
Hâkimler Kanunu	50
Meşhut Suçlar Kanunu	15
„„ „„ „„ talimatı	15
Varşova konferansı	75
Tamimler mec. (1928—1937).	175
„„ „„ (1938)	100
„„ „„ (1939—1940)	100
Noter Kanunu	50
Devletler umumi hukuku	300
Madrid Konferansı	100
Aynî Haklar 1 inci kısım	600
Aynî Haklar 2 inci kısım	750
Z. Ş. Aile Hukuku (949)	300
Deniz Tlearet Hukuku	300

Dergiye konulmak üzere gönderilen yazılar. yeni türkçe terimlerle yazılmış olmalıdır.

283

Ankara Yeni Cezaevi Matbaası
1 9 5 0

284